

T.C.

**MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**YEREL HALKIN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM TUTUMU,
TURİZM GELİŞİM DESTEĞİ VE ÖZNEL İYİ OLUŞ
İLİŞKİSİ: MARDİN ÖRNEĞİ**

Ali TAYBA

Mardin-2023

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**YEREL HALKIN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM TUTUMU,
TURİZM GELİŞİM DESTEĞİ VE ÖZNEL İYİ OLUŞ
İLİŞKİSİ: MARDİN ÖRNEĞİ**

Ali TAYBA

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Betül KODAŞ

Mardin-2023

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı 19810016 numaralı öğrencisi Ali TAYBA'nın hazırladığı "Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Tutumu, Turizm Gelişim Desteği ve Öznel İyi Oluş İlişkisi: Mardin Örneği" başlıklı çalışma, 11/08/2023 tarihinde yapılan tez savunma sınavında oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri	Unvanı, Adı SOYADI	İmza
Başkan	Dr. Öğretim Üyesi Betül KODAŞ	
Üye	Dr. Öğretim Üyesi Ela Nazlı KÖZ	
Üye	Dr. Öğretim Üyesi Davut KODAŞ	
Üye		
Üye		

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun ...../...../20.... tarih ve ...../..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../20....

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tez çalışmasının hazırlık, bilgi, belge, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun davrandığımı,
- Tez çalışmada kullanılan tüm eserlere eksiksiz atıf yaptığımı ve kullanılan tüm eserlere kaynaklar/kaynakçada yer verdiğimi,
- Tez çalışmasının özgün olduğunu,
- Tez çalışmasının Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından kullanılan ‘bilimsel intihal tespit programı’ ile tarandığını ve hiçbir şekilde ‘intihal içermediğini’ beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabullendiğimi bildiririm. Etik kurulu kararı EK:2 ‘de sunulmuştur.

Ali TAYBA

ÖZET

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

YEREL HALKIN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM TUTUM, TURİZM GELİŞİM DESTEĞİ VE ÖZNEL İYİ OLUŞ İLİŞKİSİ: MARDİN ÖRNEĞİ

Ali TAYBA

Turizm faaliyetlerinin yoğun ve kitlesel bir şekilde sürdürülmesinin birçok açıdan olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Ayrıca, insanların hayat işleyişini etkileyen unsurlar, turizm ile ilgili tutumlarını etkilemektedir. Buna dayanarak araştırmanın amacı Türkiye’deki Mardin şehrinde yerel toplumun sürdürülebilir turizme yönelik tutumları, turizmin gelişimine yönelik verdikleri destek ve öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırma nicel bir araştırma olup örnekleme Mardin yerel halkından oluşmuştur. 14 Nisan 2023 ile 25 Haziran 2023’ arasında Mardin’deki yerel halktan anket tekniği ile veriler toplanmıştır. Toplam 487 veri analiz edilerek elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliğini, geçerliliğini ve geliştirilen hipotezleri test etmek amacıyla açıklayıcı faktör analizi, korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda, yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun hem turizm gelişim desteği üzerinde hem de öznel iyi oluşu üzerinde etkisi olduğu, ancak yerel halkın turizm gelişim desteğinin, yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Turizm, Yerel Halk, Turizm Gelişimi, Öznel İyi Oluş.

ABSTRACT

DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT

**THE RELATIONSHIP BETWEEN LOCAL PEOPLE'S ATTITUDE TOWARDS
SUSTAINABLE TOURISM, SUPPORT FOR TOURISM DEVELOPMENT AND
SUBJECTIVE WELL-BEING: THE CASE OF MARDIN**

Ali TAYBA

Intensive and mass tourism activities have positive and negative effects in many aspects. In addition, the factors affecting people's life functioning have impacts on their attitudes towards tourism. Based on this, the aim of the current study is to determine the relationship between the local community's attitudes towards sustainable tourism, their support for tourism development and their subjective well-being in Mardin, Turkey. The study is a quantitative research, and the sample consists of local people in Mardin. Within the scope of the research, between April 14, 2023 and June 25, 2023, data were collected from the local people in Mardin with the survey technique. A total of 487 data were analyzed and the findings were interpreted. Exploratory factor analysis, correlation and regression analyses were conducted to test the reliability and validity of the scales used in the research and the hypotheses developed. As a result of the research, it was determined that the sustainable tourism attitude of local people has an effect on both tourism development support and subjective well-being, but the tourism development support of local people does not have an effect on the subjective well-being of local people.

Keywords: Sustainable Tourism, Local People, Tourism Development, Subjective Well-Being.

ÖN SÖZ

Mardin'deki turizm faaliyetinin sürdürülebilir bir boyut alma sürecinde, Mardin'deki yerel halkın rolü büyüktür. Dolayısıyla yerel halkın sürdürülebilir turizm faaliyeti ile ilgili tutumu önemli bir unsur olmaktadır. Aynı zamanda, turizm geliştirilmesi hususunda genel olarak yerel halktan büyük bir destek beklenmektedir ve aynı zamanda yerel halkın öznel iyi oluşlarına turizmin sürdürülebilirliği önemli düzeyde etki edebilmektedir. Araştırmada Mardin yerel halkının sürdürülebilir turizm tutumu, turizm gelişimine desteği ve öznel iyi oluşu arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tez aşamasında bana önderlik ve danışmanlık yapan ve her zaman bana yardımcı olan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi BETÜL KODAŞ hocama, bana bilgi açısından eksiklerimi tamamlamakla yardımcı olan değerli Dr. Öğr. Üyesi Davut KODAŞ hocama ve tüm Mardin Artuklu Üniversitesi Turizm Fakültesinde görev yapan hocalar başta olmak üzere değerli Doç. Dr. Lokman TOPRAK ve Doç. Dr. Gülseren ÖZALTAŞ SERÇEK hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Teşekkürün en büyük kısmı her daim yanımda duran ve bana destek veren sevgili eşime Emine TAYBA ve dualarında hiçbir zaman mahrum kalmadığım sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi ve minnettarlığımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
Araştırmanın Konusu.....	2
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
BİRİNCİ BÖLÜM	6
KURAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1.Turizm.....	6
1.2.Turizmin Etkileri	7
1.2.1.Turizmin çevresel etkileri	7
1.2.2.Turizmin sosyo-kültürel etkileri	8
1.2.3.Turizmin ekonomik etkileri	10
1.3.Turizm Gelişimi.....	11
1.3.1.Yerel halkın turizm gelişimine yönelik desteği	12
1.3.2. Yerel halkın turizme yönelik tutumu.....	14
1.3.3.Yerel halkın turizm tutumunu etkileyen faktörler.....	15
1.4. Mardin’de Turizm.....	16
1.5.Sürdürülebilir Turizm	17
1.5.1.Sürdürülebilir turizm kavramı	17
1.5.2.Sürdürülebilirlik boyutları	19
1.5.3.Sürdürülebilir turizm ilkeleri	21
1.6.Öznel İyi Oluş	22
1.6.1.Öznel iyi oluş teorileri.....	23
1.6.2.Öznel iyi oluş ile ilişkili faktörler	28
1.6.3.Öznel iyi oluş turizm ve yerel halkla ilişkisi	29
1.7. İlgili Çalışmalar	30
İKİNCİ BÖLÜM	36
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	36

2.1. Veri Toplama Aracı ve Süreci	36
2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	37
2.3. Araştırmanın Hipotezleri ve Modeli	37
2.4. Verilerin Analizi	40
2.4.1. Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular	40
2.4.2. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu ölçeğinin AFA bulguları	41
2.4.3. Yerel halkın turizm gelişimine desteği ölçeğinin AFA bulguları	44
2.4.4. Yerel halkın öznel iyi oluşu ölçeği AFA bulguları	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	47
ARAŞTIRMANIN BULGULARI	47
3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	47
3.2. Katılımcıların Sürdürülebilir Turizm Tutumlarına Yönelik Bulgular	48
3.3. Katılımcıların Turizm Gelişimi Desteğine Yönelik Bulgular	51
3.4. Katılımcıların Öznel İyi Oluşuna Yönelik Bulgular	52
3.5. Korelasyon Analizi	53
3.6. Regresyon Analizi	55
3.6.1. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun turizm gelişim desteği üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları	55
3.6.2. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun öznel iyi oluşu üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları	56
3.6.3. Yerel halkın turizm gelişimine desteğinin turizm gelişim desteği üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları	56
3.6.4. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu alt boyutlarının yerel halkın turizm gelişim desteği üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları	57
3.6.5. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu alt boyutlarının yerel halkın öznel iyi oluşu üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları	58
3.6.6. Yerel halkın turizm gelişimine desteği alt boyutlarının yerel halkın öznel iyi oluşu üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları	59
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	62
KAYNAKÇA.....	66
EKLER.....	77
EK 1 Araştırmada Kullanılan Anket Formu	77
EK 2 Etik Kurul Raporu Kararı.....	80
ÖZGEÇMİŞ	81

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Mardin’de konaklayan yerli ve yabancı turist sayısı	17
Tablo 2. Sürdürülebilir turizm tutumu ölçeği açıklayıcı faktör analizi ile ilgili bulgular	41
Tablo 3. Yerel halkın turizm gelişimine desteği ölçeğinin AFA analizi ile ilgili bulgular	44
Tablo 4. Yerel halkın öznel iyi oluşu ölçeği AFA analizi ile ilgili bulgular	46
Tablo 5. Katılımcıların demografik özelliklerine dağılım frekansların.....	47
Tablo 6. Katılımcıların sürdürülebilir turizm tutumlarına ilişkin bulgular.....	48
Tablo 7. Katılımcıların turizm gelişimine desteği ile ilgili bulgular	51
Tablo 8. Katılımcıların öznel iyi oluşu ile ilgili bulgular	52
Tablo 9. Korelasyon katsayısının değer aralıkları.....	54
Tablo 10. Ölçekteki üç değişkenlerin alt boyutları arasındaki ilişkiyi açıklayan Pearson korelasyon analizi ile ilgili bulgular.....	54
Tablo 11. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu, yerel halkın turizm gelişimine desteği ile ilgili regresyon analiz bulguları	55
Tablo 12. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu, yerel halkın öznel iyi oluşu ile ilgili regresyon analiz bulguları	56
Tablo 13. Yerel halkın turizm gelişimine desteği, öznel iyi oluşu ile ilgili regresyon analiz bulguları.....	57
Tablo 14. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu alt boyutları ve yerel halkın turizm gelişimine desteği ile ilgili regresyon analiz bulguları	57
Tablo 15. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu alt boyutları ve yerel halkın öznel iyi oluşu ile ilgili regresyon analiz bulguları	58
Tablo 16. Yerel halkın turizm gelişimine desteği alt boyutları ve yerel halkın öznel iyi oluşu ile ilgili regresyon analiz bulguları	59
Tablo 17. Araştırma hipotezlerinin ret/kabul durumuna ilişkin bulguları.....	60

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Araştırmanın Modeli	39
-----------------------------------	----

KISALTMALAR

Kısaltmalar

TÜRSAB: Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği

GSMH: Gayri Safi Milli Hasılat

vd.: Ve Diğerleri

AKTOB: Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği

AFA: Açımlayıcı Faktör Analizi

GİRİŞ

Turizm, son 40 yılda hızlı bir büyüme eğilimi yaşamıştır. Bu eğilimin 11 Eylül olaylarından bu yana var olan bölgesel çatışmalar, küresel güvenlik endişeleri ve yaşanan aksamalara rağmen yeni milenyumun ilk yarısında devam etmesi beklenmektedir. Turizm yıllardır sağladığı döviz akışı, yeni iş kapıları ve gelir yaratma kabiliyeti sayesinde dünya çapında birçok topluluğun kurtarıcısı olarak varsayılmaktadır (Hjalager, 2015). Geleneksel kitlenin turizmle ilgili gelişim sorunlarına bir yanıt olarak, çeşitli turizm biçimleri (Eko turizm, yeşil turizm, tarım turizmi) ortaya çıkmıştır.1980'lerden günümüze kadar turizmin olumsuz etkileri konusunda farkındalığı artırmaya yardımcı alternatifler, turizm faaliyetleri olarak ön plana çıkmaktadır. Turizmin etkilerini değerlendirme çalışmaları için ardışık çağrılar gündeme getirilmiştir (Servet,2016). Bu çağrılar turizm bağlamında olumlu etkiler ortaya çıkararak insan yaşayışına katkıda bulunmaktadır.

Genel olarak yerel halkın turizm ve turizm etkilerine yönelik tutumları ile yapılan araştırmalar son 30 yılda katlanarak artma eğilimi göstermektedir. Mevcut literatür, yerel halkın turizmin geliştirilmesi sürecinde doğrudan etkilendiği için yerel halkın sürdürülebilir turizm konusunda önemli bir aktör olduğunu göstermektedir (Ap,1992). Yerel halkın hem ziyaretçilere hem de turizmin gelişimine açık olması, ziyaretçileri çekmede ve memnun etmede önemli bir rol oynamaktadır (Cooke,1982). Turizmin sürdürülebilir gelişimi için yerel halkın desteği çok önemlidir (Ramcander, 2004). Yerel halkın turizme olan desteği, turizmin gelişimi, sürdürülebilirliği ve başarılı bir şekilde uygulanması için kritik bir öneme sahiptir (Jurowski vd., 1997). Herhangi bir bölgenin yerel halkı, turizme yönelik pozitif bir tutuma sahip olduğunda turizme teşvik etme sürecinde önemli destek sağlayacaktır (Yoon vd., 2000). Turizmin sürdürülebilir bir boyut olarak ortaya çıkması için; uzun veya kısa vadeli planlanması, gelişiminin şekli, ölçeği ve yeri için yerel halkın onayı ile desteğinin alınması gerekmektedir (Avcıkurt, 2003).

Turizmin başarılı bir şekilde gelişmesinde yerel halk önemli bir potansiyele sahiptir. Bu yüzden turizm konulu olan araştırmalarda ve özellikle turizm gelişimi konusunda turizmi sürdürülebilirliği konusunda yerel halkın tutum ve algıları sıklıkla incelenen değişkenler

arasındadır. Araştırmalarda turizmin gelişmesi için yerel destek, genellikle algılanan olumlu ve olumsuz turizm etkilerin ardılları olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, bazı çalışmalarda yerel halkın yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim düzeyi, gelir durumu gibi demografik özellikleri ile incelenen destinasyonlardaki turizmin gelişme aşamasında, yerel halkın beklentileri, yaşam mesafesi, yaşanan yerin turistik bölgeye uzaklığı, turizme olan ekonomik bağlılığı ve kişinin destinasyonun yerlisi olup olmaması gibi durumlar da incelenmiştir (Boğan ve Sarıışık, 2016). Ancak bu araştırmada yerel halkın öznel iyi oluşu, farklı bir değişken olarak ele alınmış ve sürdürülebilir turizm tutum ve turizmin gelişmesine yönelik verilen destek ile ilişkisinin ne düzeyde olduğu incelenecektir. Öznel iyi oluş konusu, turizm gelişimi bağlamında son yıllarda oldukça popüler bir konu olarak göze çarpmaktadır çünkü bir toplumun, turizm destinasyonu haline gelmesi; yerel halkın öznel refahını, ekonomisini, toplumsal, kültürel, çevresel yapılarını olumlu veya olumsuz bir biçimde etkileyecektir (Uğur ve Özgener, 2015).

Bu kapsamda yerel halk tarafından turizm gelişimine verilen destek ve yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu incelediğinde, yerel halkın öznel iyi oluşu araştırılmasına önem verilmesi düşünülmüştür. Söz konusu çalışmada, Mardin'deki yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu gözlemlenerek, yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun, turizm gelişimine verdikleri destek ve öznel iyi oluşları üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç kapsamında; araştırma yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunu, turizm gelişim desteğini ve öznel iyi oluş düzeyini belirleme konusunda, turizm faaliyetlerini yürütülen kurumlara önemli ip uçları sağlamaktadır. Aynı zamanda, araştırmada ele alınan değişkenler ile ilgili yerel halka yönelik bir bilinçlendirme faaliyeti olarak önemli katkılar sunmaktadır.

Araştırma giriş bölümünden sonra üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kuramsal çerçeve, ikinci bölüm araştırmanın yöntemi ve üçüncü bölüm araştırmanın bulgularıdır. Sonuç bölümünde ise elde edilen bulguların sunumu, tartışılması ve bazı öneriler yer almaktadır.

Araştırmanın Konusu

Turizmin dünyanın birçok ülkesindeki ekonomik kalkınmaya önemli bir katkı sağladığı bilinmektedir (Kandampully, 2000). Turizm başta ülkeler için gelir yaratmakta,

yeni istihdam alanları yaratmakta ve yerel ekonominin çeşitlenmesine yardımcı olmaktadır. Bununla beraber aynı zamanda destinasyonların ekonomilerini iyileştirmekle de bölgesel kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Bunun yanında turizmin ülke ekonomisine döviz sağlamak konusunda da önemli katkıları bulunmaktadır. Öte yandan özellikle kitle turizminin ev sahibi topluluklara olumsuz etkiler oluşturduğu bilinmektedir. Yoğun turist akışı ile birlikte hızlı plansız gelişmenin, kültürel ve doğal kaynaklar üzerinde olumsuz etkilere neden olduğu bilinmektedir (Sirakaya, Jamal ve Choi, 2001). Dolayısıyla yerel topluluk üzerindeki olumsuz etkilere dair farkındalıkta bir artış oluşmaya başlamıştır ve sonuç olarak araştırmacılar turizm etkileri değerlendirme girişimlerinde bulunmuştur (Choi ve Sirakaya, 2005). Ek olarak, turizmi daha sürdürülebilir hale getirme girişimlerinde alternatif turizm türleri geliştirilmeye başlanmıştır.

Dünya Turizm Örgütü tarafından kavramı açıklanan sürdürülebilir turizm: Turizm endüstrisinin; çevrenin, yerel sakinlerin ve ziyaretçilerin ihtiyaçlarını temin etme sürecinde, meydana getirdiği ve getireceği sosyal, ekonomik ve çevresel tesirlerin tam anlamıyla bilincinde olan bir turizm faaliyeti olarak tanımlanmaktadır (Garde ve Temizel, 2016). Sürdürülebilir turizmin, ev sahibi topluluğun yaşam kalitesini artıran, ziyaretçilere yüksek kaliteli bir deneyim sağlayan ve hem ev sahibi topluluğun hem de ziyaretçilerin bağlı olduğu çevrenin kalitesini koruyan alternatif bir turizm biçimi olarak tanımlandığı belirtilmiştir (Kaypak, 2012). Bir terim olarak, sürdürülebilir turizm yerel kültür ve doğal çevre üzerindeki negatif etkileri oldukça en aza indirmeyi amaçlayan bir turizm şeklidir (Arsalan, 2005). Paydaş katılımı ve iş birliği, başarılı sürdürülebilir turizm gelişimi için çok önemli bir faktördür. Mesleği ne olursa olsun yerel halk turizm hareketliliğinden etkilendiği için yerel halkın turizm geliştirme sürecinde ana paydaş olduğu ifade edilmiştir (Murphy, 1985). Yerel halkın turizmin gelişmesine ve turistlere karşı davranışları turist memnuniyetini etkilemektedir (Cooke 1982; Davis, Allen ve Cosenza, 1988). Öte yandan yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik olumlu tutumu, turizm geliştirme politikası üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda, araştırmanın hedef kitlesini oluşturan Mardin'inin yerel halkı, bir turizm paydaşı olarak görülmektedir.

Sürdürülebilir turizm gelişimin başarısı, ancak yerel halkın yüksek öznel iyi oluşuna sahip olduğunda ve turizmi desteklemeye istekli olduğunda gerçekleşmektedir. (Ivlevs, 2016). Bir topluluk bir turizm destinasyonu haline geldiğinde destinasyonun turizm gelişimi, iktisadi, sosyal, kültürel ve çevresel yönlerden daha iyi veya daha kötü olmasını yerel halkın

öznel iyi oluşu belirlemektedir (Gursoy ve Rutherford, 2004). Yerel halkın öznel iyi oluşu birkaç nedenden dolayı son derece önemlidir. Genel olarak insanlar, öznel iyi oluşa çok değer vermektedir. Bu bağlamda olumlu sosyal ilişkilerin, sağlık ve işte üretken olmak gibi istenen sonuçlar üzerinde net bir etkisi görülmektedir (Lyubomirsky, Kingve Diener, 2005).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, Türkiye'deki Mardin'deki yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumunun, turizmin gelişimine yönelik verdiği destek ve öznel iyi oluşu üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktır. Bu genel amaç bağlamında tezin alt amaçları şöyledir:

- Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumunun belirlenmesi.
- Yerel halkın turizm gelişimine desteğinin belirlenmesi.
- Yerel halkın öznel iyi oluş düzeyinin belirlenmesi.
- Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumu, öznel iyi oluş üzerinde etkisinin olup olmadığının tespit edilmesi.
- Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumu, turizm gelişimine verdiği destek üzerinde etkisinin olup olmadığının tespit edilmesi.
- Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek, öznel iyi oluşu üzerinde etkisinin olup olmadığının tespit edilmesi.

Bu araştırma ilgili literatürün zenginleşmesi hususunda öznel iyi oluş değişkeninin ele alınıp sürdürülebilir turizm tutum ile ilişkisi ve aynı zamanda turizm gelişimine yönelik destek algısının öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin araştırılması konusunda önemli katkılar sunması beklenmektedir. Öte yandan gelişmekte olan Mardin'in sürdürülebilir turizm konusuna önemli bir destinasyon paydaşı olarak görülen yerel halkın tutumlarının belirlenmesi ve turizmin geliştirmesi üzerinde etkisinin ortaya çıkarılması ile sürdürülebilir turizm hedeflerinin ortaya konması ve istikrarlı bir şekilde devam edebilmesi için destinasyon yönetim örgütlerinin yerel halkın düşüncelerini ve görüşlerini dikkate alması konusunda önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca bu araştırmanın sonuçları yerel halkın öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde sürdürülebilir turizmin önemli bir etkisi olduğundan hareketle yerel halkın turizme yönelik olumsuz duygulara sahip olmasının önüne geçilmesi gibi konularda önemli ip uçları sağlamaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamız Mardin şehri ile sınırlıdır. Araştırma yöntemi nicel olup, veri toplama aracı ise likert ölçekli ankettir. Araştırmada kullanılan anket yalnızca yerli halka uygulanmıştır. Katılımcılar 18 yaş ve üstü yaş grubundan oluşmaktadır. Çalışmanın başlangıç tarihi 25 Ocak 2023, bitiş tarihi ise 25 Haziran 2023'tür.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Turizm

“Turizm” Latince “Tornus” kelimesinden gelmektedir. Anlamı “dönme hareketi” dir. İngilizce “tour” (tur) ve “touring” (turing) de bu kelimeden türemiştir. “Tour” dairesel bir hareket anlamda gelmekte; iş veya eğlence için yapılan bölge ziyareti ve yer değiştirmeyi anlatmaktadır. Guyer-Feuler tarafından 1905 senesinde ilk turizm tanımı ortaya atılmıştır. Buna göre: *“Turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma talebine; doğanın insanlara mutluluk vermiş olduğu inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir neticesi olarak ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmasına olanak veren ‘modern’ çağa özgü bir olaydır”* (AkoğlanKozak,2002; Toprak, 2015). Turizm sadece ekonomik bir faaliyet değil, ekolojik, politik, sosyal ve kültürel yönleriyle toplumda ve toplumsal yapıda önemli rol oynayan uluslararası bir harekettir (Özdemir, 1998). Farklı kültür ve yaşam tarzlarına sahip insanlar arasındaki coğrafi, kültürel ve kişisel temasın artması, bu insanlar arasında karşılıklı anlayışın ve bilgi alışverişinin artmasına yardımcı olmaktadır. (Karadeniz,2015). Turizm bir olay olarak insanları doğrudan etkileyip onların hayatlarına olumlu ya da olumsuz katkı sağlayabilmektedir.

Turizm, bireylerin ikamet ettikleri yerden başka bir yere seyahat etmeleri ve orada bir süre kalmalarını içeren çok yönlü bir faaliyettir. (Wall ve Mathieson, 2006). Wall ve Mathieson’e (2006) göre Turizmin temel esasları aşağıda belirtildiği gibi sıralanmaktadır:

1. Seçilen destinasyonlara seyahat kararlarını ve bu kararları etkileyen birçok çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel faktörü içeren dinamik bir temeldir.

2. Çevresel, sosyal ve ekonomik sistemler ile etkileşim çerçevesinde bir faaliyet olmak.
3. Yukarıdaki iki bileşenin sonuçları, turistler tarafından doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen çevresel, sosyal ve kültürel altyapı etkileriyle ilgilidir.

1.2.Turizmin Etkileri

Turizm destinasyonlarında doğal ve kültürel özelliklerin kullanılmaya başlanması ile beraber turistlerin doğa dostu aktiviteleri tercih etmesi, çevrenin korunmasına ve yerel toplumun maddi olarak kalkınmasına katkıda bulunmaktadır (Kaypak,2012). Bu durum, turizm faaliyetlerinin gelişmiş olan ülkelerde, ekonomik geliri artırmak için önemli bir sektör olmaya başlamıştır. Turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel birçok faydası olmakla birlikte doğal kaynakların aşırı kullanımı ve yanlış konumlandırma nedeniyle doğal alanların, tarihi değerlerin ve kıyı alanlarının yok olmasına yol açabilmektedir. (Özdemir, 2011). Genel olarak turizmin yarattığı etkiler üç ana etki grubundan (çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik) oluştuğu söylememiz mümkün görünmektedir.

1.2.1.Turizmin çevresel etkileri

Turizm diğer sektörler ile karşılaştırıldığında, çevresel kaynakları en çok kullanan sektörlerin başında gelmektedir. Çevresel kaynaklar yenilenebilir kaynaklar değildir, turist çekmek için çok değerlidir. Bu kaynakların verimli kullanılması açısından, sosyal ve ekonomik kalkınmayı büyük ölçüde etkilemektedir (Tuna, 2007). Turizm, yerel çevre açısından hem olumlu hem de olumsuz etkilere sahiptir. Mekânsal bir bakış açısıyla, bölgede mevcut binaların ve tarihi alanların, turizme kaynak yaratmak ve görsel peyzaj arttırmak amaçlayan bir iyileştirme sürecini özendirilmektedir (Çolak,2009). Eski yapıların, binaların ve sarayların müze, otel ve turistik diğer yapılara dönüşüm sağlanması, turizmin pozitif etkilerindedir. Turizmin çevresel olarak olumlu etkiler sağladığı gibi, bazı olumsuz tarafları da vardır. Örneğin yerel, doğal habitat ve kültürel çevre turizm faaliyetleri neticesinde zarara uğrayabilmektedir (Doğan, 2014; Zevit, 2019). Turizmin yarattığı çevresel etkiler yukarıda yazıldığı gibi hem çevreyi iyileştirebilir hem de olumsuz bir etki yaratabilmektedir.

Turizmin çevre üzerindeki olumlu olan etkileri aşağıda gibi sıralanabilir (Tuna, 2007:22-26):

- Çevreye yönelik geliştirme ve korunma etkinliklerini artmaktadır.
- Doğal çevrenin korunması konusunda önlemlerde bulunmaktadır.
- Yerel mimari özelliklerini muhafaza etmesinde rol oynamaktadır.
- Kötü durumdaki ve bölünmüş kentsel alanlardaki binaların yeniden düzenlenmesi sağlanmaktadır.
- Aynı büyüklüğündeki ancak turizme uygun olmayan şehirlerle karşılaştırıldığında, turistik şehirlerin daha kaliteli özel ve kamu hizmetleri alma şansına sahip olmaktadır.
- Destinasyonların kentsel görünüm konusunda ilgi artmaktadır.

Turizmin çevre üzerinde ki olumsuz olan etkileri ise yine aşağıda gibi ifade edilebilir:

- Kirlilik artması.
- Katı atık problemi.
- Yaban hayatı ve ekoloji sistemi etkilemek.

1.2.2.Turizmin sosyo-kültürel etkileri

Turizm sektörü, dünyadaki toplumların arasındaki kültürel farklılıklara katkıda bulunmakta ve bu toplulukların bazılarının zamanla birbirlerini etkileme sürecinde önemli bir rol üstlenmektedir. (Kozak vd., 2015). Yerel halk ile turistler arasındaki ilişki, turizm düzenin işlevi ve yapısı olarak turizm sosyolojisi çerçevesinde incelenmiştir (Avcıkurt, 2015). Turizm, ev sahibi olan ülkeleri ve yerel halkı hem sosyal hem de kültürel açıdan olumlu ve olumsuz olmak üzere etkileyebilmektedir. Turistler tarafından, yerel sosyo-kültürel özelliklerin anlaşılması ve aynı zamanda milletler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi, turizmin önemli olumlu etkilerinden biridir (Oğuz ve Çelik,2022). Turizm faaliyetleri, gelen turistler ülkeleri hakkında da yerel halka bilgi aktarma sürecinde yardımcı olmaktadır (Orhan, 2010). Bununla beraber, bilhassa genç kesimde batı hayat tarzı hayranlığı ile birlikte sosyo-kültürel görüntüsü ve var olan kültürel zenginliklerin değerlerini olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Ersoy, 2017). Kültürel açıdan yöre insanı yaşam tarzı, eğlence, yeme alışkanlıkları ve para harcamalarından etkilenmektedir. Bu bağlamda Sosyo-kültürel olumlu etkilerin artırılması ve olumsuz etkilerin mümkün olduğu kadar en alt seviyeye indirilmesi sürdürülebilir turizm için önem taşımaktadır (Civelek, 2010).Sosyo-kültürel etki açısından

aynı şekilde, var olan bir sosyo-kültürel sistemini sürdürülebilir ya da var olan bir yaşam tarzına olumsuz bir şekilde etki gösterebilmektedir. Turizmin olumlu sosyo-kültürel etkileri sırasıyla aşağıda ifade edilmektedir (Çalışkan, 2003: 108-109; Kim, 2002: 84; Özel, 2014: 58);

- Barış ortamının oluşmasını sağlamaktadır
- Toplumlara kuvvetlendirmektedir.
- Turistik tesislerin yerel halka daha faydalı olmasını sağlamaktadır.
- Kültürel ve geleneksel zenginliklerin değerlendirilmesini sağlamaktadır.
- Sivil katılımı sağladığı gibi gururu da desteklemektedir.
- Turizm faaliyetlerin artması, yerel halk için daha fazla rekreasyonel fırsatlar yaratmaktadır.
- Turizm toplumdaki eğlence sektörünü geliştirip çeşitliliğin artmasını sağlamaktadır.
- Turizm faaliyetleri yerel kültürü canlı tutmaya ve toplumun kültürel kimliğini sürdürmeye ve korumasına yardımcı olmaktadır.
- Turizm, boş zamanı iyi kullanma alışkanlığı geliştirmektedir.
- Turizm sayesinde, kültürel değerleri korumak için yeni toplumsal kurumlar ortaya çıkmaktadır.

Turizmin olumsuz olan sosyo-kültürel etkileri sıra ile yazılmaktadır (Çalışkan, 2003:109-113; Kim 2002: 84);

- Yerel kimlik ve değerlerin değişip yok olmasına neden olmaktadır.
- Kültür, ticari bir unsur haline dönüşmektedir.
- Rutinleşmeye sıradanlaşmaya neden olmaktadır.
- Özgünlüğün kaybolmasına neden olmaktadır.
- Bölgenin kültürel değerleri turistlerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmektedir.
- Kültürel çatışmaya neden olmaktadır.
- Önyargıları artırmaktadır.
- Fiziksel etkiler sosyal baskıya neden olmaktadır.
- Turizm faaliyetlerinden dolayı toplumda suç oranı, uyuşturucu kullanımı, fuhuş vb. sorunlar artmayabilmektedir.
- Turizmin en yoğun olduğu dönemde, film, tiyatro, konser vb. etkinlikler için bilet almak daha zor hale gelmektedir.

- Turizmden dolayı yerel halkın geleneksel sosyo-kültürel davranış kalıplarının değişip bozulabilmektedir.
- Turistlerin yaşam biçimi gösteriş unsuru olarak taklit edilmeye çalışılmaktadır.

1.2.3.Turizmin ekonomik etkileri

Turizmin etkisi, en çok çalışılan alanlarından biri olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Turizmin ekonomik etkisi hakkında diğer tüm etkilerden daha fazla araştırma ile karşılaşılmaktadır. (Mason, 2003). Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi'ne (WTTC) göre; turizm sektörü artan terör olayları, siyasi istikrarsızlık, doğal afetler ve salgın hastalıklar gibi risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu afetlerin öngörülemeyen etkilerine rağmen direnmeye devam etmektedir. Turizm, 2016'da GSYİH büyümesine %3,1 oranında doğrudan katkıda bulunmuştur (WTTC, 2017). Turizm, 6 milyon yeni iş fırsatı sağlayan (WTTC, 2017) dünyada en çok istihdam yaratan sektörlerden biridir (Çeken, 2016). Ekonomi üzerine hem olumlu hem de olumsuz turizm etkileri olduğu bilinmektedir. Bu olumlu etkiler arasında göze çarpan en önemli etki turistler aracılığıyla ülkeye giren dövizdir. Turistlerin yerel bölgede buldukları sürece yapmış oldukları harcamalar da önemli katkılar sunmaktadır (Shamilli,2017). Bununla birlikte, bölgesel gelişim faktörü de olumlu etkilerden bir diğeri olarak sayılabilmektedir. Turizm amacı doğrultusunda oluşturulan yerel altyapı ve turizm tesislerinin oluşturduğu bölgesel yatırımlar, endüstriyel katkılar ve istihdam imkanları turizmin ekonomik katkılarından (Bahar, 2006). Olumsuz etkilere bakıldığında, turizmin ekonomiye yönelik bazı olumsuz etkilere sahiptir. Bu olumsuz etkilerden en önemlisi mal ve insan kaçakçılığı ortaya çıkması ya da artmasıdır. Turizm yolları ile bölgeye kaçak bir şekilde giren mallar ekonomik üzerine ciddi zararlara neden olmaktadır. Diğer turizmin ekonomiye olumsuz etkilerinden, çoğu turistik yerin bazen dolu, bazen kullanılmaması ve mevsimsel işsizliğe neden olmasıdır. Ayrıca turizm endüstrisi geliştikçe azalan yerel ürünlerin tüketimi enflasyona neden olmasına ifade edilmektedir. (Kuter ve Ünal, 2009). Özet ile turizmin olumlu ekonomik etkileri bu şekilde sıralanmaktadır (Çolak, 2017):

- Turizm ödemeler dengesi üzerine olumlu bir etkiye sahiptir.
- Turizm gelir yaratıcı bir olumlu etkiye sahiptir.
- Turizm altyapı ve üstyapının geliştirilmesi konusunda olumlu etkiye sahiptir.
- Diğer ekonomik sektörlerle olumlu bir etkiye sahiptir.

- Turizm yeni istihdam yaratıcı bir etkiye sahiptir.
- Turizm bölgesel kalkınma süreci üzerine olumlu bir etkiye sahiptir.

Turizmin ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri şöyle sıralanmaktadır (Çolak, 2017):

- Fırsat maliyeti yaratmaktadır.
- Enflasyona neden olmaktadır
- Turizme aşırı bağımlı haline gelmektedir.
- Mevsimsel oluşu iş istihdamının kısa süreli olmasına neden olmaktadır.

1.3.Turizm Gelişimi

Gelişim kavramı sözlük anlamlarına göre çok farklı tanımlara sahiptir. İnsanın yaşam standartları ve gereksinimlerinin süreç ve hedef yapılarıyla çift yönlüdür (Ingham, 1993; Todaro, 1994; Demir, 2022). Gelişim evrimdir (Kye-Sung Chon, 1990); gelişim, evrimsel bir süreçtir, multi disiplinler bir fenomendir, yani toplumun sosyopolitik, sosyoekonomik, kültürel vb. (Goulet, 1992), önemli gerçekleri etkileyerek toplumu daha iyi olmaya zorlamaya konusunda, sosyal eşitsizliği, yoksulluğu vb. ortadan kaldırılmakla beraber azalmasına da katkıda bulunmaktadır (Firebaugh ve Beck, 1994). Toplumun kalkınma konusundaki ilk beklentisi, doğal olarak başka alanlara da yol açacak olan ekonomik canlanmanın sağlanmasıdır (Demir, 2022).

Turizm sektörü, insanlıkla beraber başlamış bir eylem olmakla beraber bugüne kadar varlığını devam ettirmeyi başarmıştır. Hayatına avcılık ve toplayıcılıkla başlayan insanoğlu, yaşamını devam ettirebilmek için yeni kaynaklar bulmak arayışına girdiğinde toplu olarak yer değiştirmek mecburiyetinde kalmıştır. Zamanla bu seyahatler yalnızca yiyecek, içecek gibi mecburi gereksinimlerin karşılanması amacıyla çıkarak sağlık, inanç, spor ve ticaret gibi hedeflerle devam etmiştir (Berkso,2023). Paranın bulunmasından önce takas yöntemiyle ekonomik aktiviteler yerine getirilirken, paranın bulunması ile beraber ticaret hem kolaylaşmış hem de yayılmıştır. Buna bağlı bir şekilde de ticari amaçlı seyahatler söz konusu olmuştur (Vatan,2010). Bir süre sonra Fenikelilerin deniz yolu ile seyahatleri bu ticareti daha da yaygınlaştırmış ve seyahatlerin mesafesini uzatırken süresini kısaltmaya başlamıştır. Bu seyahatleri, kaplıcalar ilk sırada olmak üzere farklı bölgelerde hastalıklara şifa arama amaçlı seyahatler izlemiş ve sağlık turizminin

yeryüzündeki ilk örneklerini teşkil etmiştir. Eski Yunan medeniyetinde başlayan ve bugüne kadar devam etmekte olan olimpiyat oyunları için uzun yolculuklara katılan insanlar ilk spor faaliyeti için yer değiştiren insanlar durumundadırlar (Toramanlı,2014). Orta çağda inanç turizmi önemli bir seyahat nedeni haline gelmiş ve insanlar dini inançlarının gereği kutsal kabul ettikleri yerleri ziyaret etmek için yer değiştirmişlerdir (Usta,2005). Dönemin en önemli inanç merkezli yer değiştirmesi Haçlı Seferleri olarak kabul edilmektedir. Zaman içinde seyahatler merak, gezme-görme, farklı kültürleri tanıma gibi amaçların da eklenmesiyle çok çeşitli hedefler doğrultusunda yapılan kitlesel seyahatlere dönüşmüştür. Buna da Endüstri Devrimi ile ortaya çıkan teknolojik gelişmelerin özellikle ulaştırma piyasasında meydana getirdiği yolculukların çok daha hesaplı, güvenli ve kısa bir süre içinde yapılabilmesi ile yakından ilgisi bulunmaktadır (Bayaezıt,2003). Teknoloji geliştikçe boş zamanın artış göstermesi, gelir ve refahın yükselmesi, sosyal güvenlik kapsamının bütün Dünya'ya yayılması gibi etkenler global turizmi cazip hale getiren diğer faktörler olmuşlardır (Yıldız vd., 2018).

Turizm potansiyeli altında bulunan doğal, kültürel ve tarihi değerlerin uzun süreli korunması için turizm planlamasının her aşamasında yerel halkın katılımının sağlanması önemlidir (Mansuroğlu,2006). Turizm özellikle yerel halk üzerinde etki göstermektedir. Bu etkiden dolayı bazı sorunlar meydana gelmeye başlamıştır. Bir sorun olarak yerel halkın turizm gelişimine olan ilgisinin turizm faydalarının eşit olmayan bir şekilde dağılmasına yol açmasıdır. Yerel halkın eğitim düzeyi, gelenek ve görenekleri ile toplumdaki hızlı ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler, doğayı korumayı ve turizm faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. (Özdemir, 2011; Sekhar, 2003). Söz edilen sorunlar kapsamında, yöre halkının kültürel yapısının korunması için çaba gösterilmelidir. Çevre sorunlarının geri dönülmez boyutlara ulaşması, orada yaşayan insanların yaşam kalitelerini düşürmekle kalmayıp turizmin bölgeye ekonomik fayda sağlamasına da engel olmaktadır. Turizmin hızlı ve aşırı gelişmesinin neden olduğu çevre sorunlarının artması ile hem turistlerin hem de bölgede yaşayan yerel halkın sorunlarla karşılaşması kaçınılmazdır. (Neslihan ve Baysan, 2007; Tekeli, 1992).

1.3.1.Yerel halkın turizm gelişimine yönelik desteği

Yerel halkın turizm gelişim sürecine dahil edilmesi, bu konudaki görüş ve tavsiyelerinin alınması, gelecekteki turizm gelişiminin teşviki için fikir alışverişinde

bulunulması, yerel halkın karar alma merkezlerini etkilemesi ve hissedilmesi çok önemlidir. Turizmi sürdürülebilir kılmak için planlanan turizmin biçim, ölçek ve konumuna göre yerel halk tarafından kabul görmesi gerekmektedir. (Özdemir, 2011). Bu temel unsur dikkate alınmadığı takdirde turizmi geliştirmek ve turizm gelirlerini artırmak, diğer bir deyişle sürdürülebilir bir turizm geliştirme modeli uygulamak mümkün değildir. Kapsam dışı bırakılan yerel halk olmadan yapılan turizmi geliştirme faaliyetleri hiçbir anlam ifade etmemekte, toplumun istemediği hiçbir faaliyet başarılı olamamaktadır (Alaeddinoğlu,2008). Çünkü yerel toplumumuzun değerleri ve beklentileri dikkate alınmadan, yapılan ekonomik planlama yaklaşımları başarısız olmaya mahkûmdur. Bu nedenle, turizmin olumlu yönleri artırmak, sürdürülebilir bir turizm biçimini gerçekleştirmek, olumlu etkileri en üst düzeye çıkarmak için yerel halkın planlanma çalışmalarına dahil edilmesi, onların görüş ve tavsiyeleri dikkate alınması gerekmektedir. (Gunn,1988; Özdemir, 2011).

Herhangi bir bölgede turizmin gelişmesi için birçok unsurun birbirini desteklemesi gerekmektedir. Bunlardan biri, yerel halkın turizmin gelişimini destekleyip desteklemediği, turizme bakış açısı ve beklentileridir (Alaeddinoğlu,2008). Kalkınmanın temel unsuru vatandaşların bu işe ve yöneme şevkli ve titiz bir şekilde inanması ve sadık kalmasına bağlıdır. Bu açıdan ele alındığında, turizmin sürdürülebilirliği esas olarak yerel düzeydedir ve bu nedenle yerel halk tarafından aktif olarak desteklenmesi gerekmektedir (Çiçek,2017). Çünkü yerel halk enerji kaynaklarını bir havuzda toplayarak, bölgedeki sosyal ve ekonomik kalkınma düzeyinin yükseltilmesinde belirleyici ve önemli bir rol almaktadır. (Çarkçı, 2008). Bu nedenle turizm sektöründe devam eden araştırmalar, yerel halkın turizmi desteklemesinin sağlanması, ikamet ettikleri bölgede turizme ilişkin algı ve tutumları ve bu tutumları etkileyen faktörler üzerine odaklanmıştır.

Bilindiği gibi daha önce turizme uygun olmayan birçok şehir, turizm hareketine dahil olduktan sonra turistik açıdan daha cazip bir merkez haline dönüşmektedir. (Sezgin ve Ünüvar, 2011). Bu aşamada yöre halkının bölgede turizmi geliştirmek isteyip istemediği önemlidir. Bu nedenle, Türkiye'de hızla büyüyen şehirlerde yerel halkın turizme yönelik algı ve tutumlarını anlamak ve uygun turizm politikalarını uygulamak için yerel halkın turizm desteği bu açıdan önemlidir. (Kavak,2015).

Sürdürülebilir kalkınmayı incelediğimizde kent hareketi ve turizm gibi kavramların öznesinin ve nesnesinin insan unsuru olduğu görülmektedir. Bu gelişmelerin merkezinde insanın yer alması onu özne haline getirmektedir. İnsanlar doğal varlıklar olduğu için onların

arzuları, amaçları ve planları uygulama biçimleri onları bu durumun nesnesi haline getirmektedir (Darıcı,2015).

Yerliler turistlere ulaşım, konaklama, yemek ve çevre turları sağlamaktadır. Aynı zamanda diğer rekreasyonel faaliyetler sunarak turizmden ilk yararlananlar olurken, bölgedeki turistlerin maliyetini karşılayan kişilerdir (Korkmaz, 1992). Gelişmekte olan ülkelerde kitle turizminin olumsuz sonuçlarının kaynağının geleneksel turizm planlama yöntemleri olduğuna işaret edilmektedir (Hall, 1994). Bu yöntemlerde, başarı ve etkinlik, turizmin ilgili merkezlere ve topluluklara net faydasına göre değil, merkeze gelen ziyaretçi sayısına, bu merkezin kaç ziyaretçi çekebileceğine ve ziyaret edecek ziyaretçi sayısının vurgulanmasına göre değerlendirilmektedir (Çiçek,2017).

Turizmin uzun vadeli faydaları "Platform" olarak bilinen ve katalizör görevi gören yeni bir turizm fikrinin geliştirilmesinden bu yana, yerel halkla iyi ilişkiler kurmak ve sürdürmekle ilişkilendirilmiştir. Turizm programlarının ve projelerinin başarısı için yerel halkın turizmi desteklemesini anlamak en önemli unsurdur ancak planlama sürecinde farklı bir bakış açısının kullanılması da önem teşkil etmektedir (Akova, 2006). Yerel halkın turizm desteği algılarını anlamanın yolu, turizmin yerel halk üzerindeki etkisini ve insanların bu etkilere yönelik algı ve tutumlarını anlamaktır (Uşak, 2021).

1.3.2. Yerel halkın turizme yönelik tutumu

Turizmin yerel halk üzerindeki etkisi üzerine çalışan bazı araştırmacılar, "tutum" kavramını "algı" kavramıyla birlikte kullanmaktadırlar (Güzel,2007). Algı, herhangi bir nesneyi, olayı, fenomeni, kelimeyi veya kavramı; insanın beş duyusu ve sezgisi yardımıyla entelektüel yapısında belirlemesi, anlaması, tanımlaması ve yorumlamasıdır (Yahyaoglu,2013). Bireyin değerlere sahip olduğu görüşler olarak tanımlanan tutumlar, fikirlerin aksine bireyin değerleri ve kişiliği ile ilgili, hızla değişmeyen fikirlerle desteklenen görüşlerdir. Gerçek inançlar olarak ifade edilir. Başka bir ifadeyle tutumlar, bireylerin deneyimleri sonucunda belirli nesnelere karşı benimsedikleri düzenli tutum ve davranışları ifade etmektedir (Usal ve Kuşluvan, 2000). Dolayısıyla turizmin ekonomik ve ekonomik olmayan değerini yerel halkın turizme yönelik tutumları etkilemektedir. Carmichael (2000) tutumu, "kişinin çevresindeki belirli bir konu", düşünme, hissetme ve hareket etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Getz'e (1994) göre tutum: "Değerler pekiştirilir, ancak gerçek algılar ve inançlar tarafından derinden kabul edilir ve kişilikle yakından ilişkilidir". Andriotis

ve Vaughan'a göre (2003) yerel tutumları "mutlak doğru algılar" olarak tanımlamaktadır. Herhangi bir durum ve şartlar altında hareket eden gerçeklik değil, algıdır. Bu bağlamda algı, amaç ile ilişkilendirilerek anlam kazanmaktadır.

1.3.3.Yerel halkın turizm tutumunu etkileyen faktörler

Yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin tutumları bir dizi faktöre bağlı olarak değişmektedir. Turizmin bir ülkeye veya bölgeye sağladığı faydaların yanında bazı maliyetleri de vardır. Turizmin algılanan faydaları algılanan maliyetleri aştığı sürece turizme yönelik yerel tutumların olumlu olduğu bulunmuştur (Ekici ve Çizel,2014). Ancak, bölgedeki turizm gelişiminin yerel halka zarar vermeye başlaması veya zararlı olarak görülmesi yani maliyetler faydalardan ağır basmaya başladığında bu tutumun olumsuzluğa dönüşmesi beklenmektedir (Ap, 1992; Buzlukçu,2020).

Turizm algısını etkileyen faktörlerden biri de turistlerin davranışlarıdır. Bir destinasyondaki turist davranışı ile bu davranışın yerel halk tarafından algılanması arasındaki ilişki turizme yönelik tutumları belirlemektedir. Olumlu eylemler, olumlu tutumlardan kaynaklanmaktadır. Turistlerin yerel halka karşı tutumu genel olarak: Kayıtsızlık, korku, acıma, ataerkillik, üstünlük ve önyargı şeklini almaktadır (Buzlukçu,2020; Doğan, 2004).

Yerel halkın turist davranışını nasıl algıladığı ve olumlu ya da olumsuz olarak nasıl değerlendirdiği, büyük ölçüde yerel topluluğun kültürel ve ahlaki normları tarafından belirlenmektedir (Duran,2009). Gezinlerin varış yerlerinde kaldıkları süre boyunca yaptıklarının çoğu, günlük yaşamlarını yansıtmamaktadır. Bu tür turist davranışına liminoid davranış denmektedir. Liminoid davranışlar, rahat kıyafetler giymek, fazla yiyecek ve içecek tüketmek eğlence odaklı olma ve daha rahat bir tavır sergileme eğilimi gibi çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilmektedir. Turist kültürü olarak adlandırılan bu davranışlar, destinasyonlarda yaşayan yerel halkın turizmin etkisini genel olarak olumsuz algılaması anlamına gelmektedir (Gürbüz,2022).

Yerel halkın turizme yönelik tutumunu etkileme sürecinde, ekonomik açıdan turizme bağımlılığı bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Buna ilişkin ele alındığında, turizm gelişiminden ekonomik olarak yararlanan yerel halkın turizmin etkisini olumlu algıladıklarını tespit edilmiştir (Sirakaya, Teye ve Sonmez, 2002). Aynı zamanda turistik yerlere olan yakınlık ve uzaklığa bağlı olarak turizm etkilerinin algılanmasının da değiştiği görülmektedir (Baldan,2020). Turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği merkezlerde veya merkezlerin yakınında

yaşayanların, nispeten uzakta yaşayanlara göre turizmin etkisini daha olumsuz algıladıkları görülmektedir (Taş,2022).

Turizmin potansiyel etkisinin tanınmasında faydalı olan bir diğer faktör ise, bölgedeki insanların demografik yapısıdır. Halkın eğitim düzeyi, cinsiyeti, yaş dağılımı, mesleği, geliri ve medeni durumu, onların turizm gelişimine ilişkin tutumunu etkileyebilmektedir (Kervankıran,2014). Yerel halkın nüfusu ve bölgeye gelen turist sayısı, bölgedeki turizmin gelişme aşaması, turist türleri ve yerel halkla ilişkileri, turizmin neden olduğu sosyal değişimleri etkileyebilmektedir (Ersoy,2017). Bu etkiler yerel halk için bazen olumlu bazen de olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir.

1.4. Mardin’de Turizm

Mardin; "bereketli hilal"içerisinde, tarımın doğduğu, neolitik ve kalkolitik kültürlerin geliştiği en önemli yörelerden birisidir (Aydın vd., 2001). Mardin ismi ilk olarak 359 yılında Sasanilerin Diyarbakır'ı kuşatması sırasında Nusaybin'e giden Romalı tarihçi Ammianus Marcellin tarafından bir yerleşim yeri için kullanılmıştır. (Cohce, 2008). Şehir doğal taştan bir kale üzerine kurulmuştur. Kale daha sonra Hititler tarafından onarılmış ve yeni eklemelerle sağlamlaştırılmıştır (Noyan, 1950).

Turistik cazibe merkezlerinin uluslararası dağılımıyla ilgili ziyaretçilerin baktığı başlıca unsurlar, manzaralar (Göller Bölgesi), kasabalar (Chester), etnik gruplar ya da yaşam tarzı (Vahşi Batı), tarihi yapılar ya da dinlenme alanları ya da plajlar, güneş ve denizdir. Bu anlamda Mardin tarihi Mimarisi ve kültürel mirası turizm potansiyeline sahip bir yerdir. Turistik çekicilikler; turistik bakışların romantik objeleri mi yoksa kolektif objeler mi oldukları, tarihi mi yoksa modern yerler mi oldukları ve gerçek mekanlar olarak sunulup sunulmadıklarına göre üç dikotomiye göre sınıflandırılabilir. Bu durumda Mardin romantik, tarihi ve otantik bir turistik obje olarak tanımlanmaktadır (Ari,2022).

Mardin'deki turizm Bölgedeki mevcut kültürel mirasın korunması, güvenlik ve ulaşım konularında yetersiz araştırma nedeniyle yönetimin geride kaldığı bir alandır (Yildiz,2019). Ancak UNESCO Dünya Mirası adayları listesinde yer alan Mardin'in ana listeye alınmasına yönelik çalışmalar, Avrupa Birliği üyesi olarak sunulan AB projelerinin desteğiyle 2015 yılında da devam edecek. Strateji (2007/2013) eylem planı ve 2023 Türkiye Turizm Stratejisi, turizm sektörünün geleceğine yönelik umutları uyandırmaktadır (Toprak,2015).

İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün elde ettiği verilere göre 2018-2021 yılları arasında Mardin'inin otellerinde konaklayan yerli ve yabancı turist sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1. Mardin'de konaklayan yerli ve yabancı turist sayısı

Yıllar	Yerli	Yabancı	Toplam
2017	214.704	16.267	230.971
2018	291.846	25.536	317.382
2019	23.043	1.774	24.817
2020	258.809	11.622	270.431
2021	98.172	6.866	105.038

1.5.Sürdürülebilir Turizm

1.5.1.Sürdürülebilir turizm kavramı

Bugün dünyadaki turizmin gelişimi, kültürel mirasın ve doğal çevrenin korunmasının sürdürülebilir yönleriyle ilgilidir. Pek çok destinasyon, turizm sayesinde sosyal-kültürel etkileri ve çevreye olan olumsuz etkileri en aza indirmeye başlamıştır. Günümüzde turizm gelişimi artık kitlesel turizm gelişimi yerine, genelde özel ilgi turizmi gelişimi şeklinde veya alternatif bir turizm gelişimine uyum sağlama eğilimindedir (Çetin, vd., 2017). Bu turizmin gelişme aşaması, daha çok doğal ve kültürel çevrenin taşıma kapasitesinin artırılmasını ve yerel toplulukların refahının kalkınmasını teşvik etmektedir. Bu özel ilgi turizmini tercih eden turistlerin motivasyonu, oluşan farkındalığı ve büyüyen olgunluğundan yola çıkarak destinasyonların, turistlerin yalnızca sunulan fiziksel ürünlerle sınırlı olmayan beklentilerini karşılamak için doğal ve kültürel ortamların taşıma kapasitesini araştırmacılar tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir (Amerta, vd., 2018).

Dünya turizm örgütü (1993) tarafından yapılan açıklamada, sürdürülebilirliğin şimdiki ve gelecek nesiller için, ekolojik sürdürülebilirlik, sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik ve ekonomik sürdürülebilirlik olmak üzere üç temel ilkeyi içermesi gerektiğini belirtilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma doğal ve ekonomik kaynakların sürdürülebilirliğinin yanı sıra

kültürel sürdürülebilirlik turizmin gelişmesinde de çok önemli bir kaynaktır. Sürdürülebilir turizm, finansal sürdürülebilirliğin yanı sıra doğal kaynakların, kültürel kaynakların ve insan kaynaklarının sürekli ve adil ve hakkaniyetli kullanımı ile sağlanmaktadır.

Sürdürülebilir turizm gelişim göstermesi çeşitli kaynakların kullanım seviyesi ve bu kaynakların yenilenme yeteneğinin ötesine geçilmediği sürece sağlanabilmektedir. Sürdürülebilir turizm gelişiminin ilkeleri şunlardır (Amerta,2017):

- Çevrenin kalitesini koruma ilkesi.
- Yerel topluluklara ve turistlere fayda sağlama ilkesi.
- Turizm ve çevre arasındaki bağları sürdürme ilkesi.
- Yerel halk ve çevre arasındaki uyumu sağlama ilkesi.
- Taşıma kapasitesine uygun dinamik koşullar yaratma ilkesi.
- Sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmek için tüm paydaşların aynı misyon üzerinde birlikte çalışmasını sağlama ilkesi.

Ayrıca sürdürülebilir turizm gelişimi için aşağıdaki turizm ilkelerinin geliştirilmesine de dikkat edilmesi gerekmektedir (Amerta,2017):

1. Turizm gelişimi, yerli halkların kültürlerine ve çevrelerine karşı bir takdir oluşturabilmelidir.
2. Dikkatli planlamaya dayalı geliştirme, mevcut yerel potansiyeli güçlendirmeye çalışılmalıdır.
3. Turizm gelişimi korumaya ve geleceğe yönelik olmalıdır.
4. Yerel halk, turistler ve çevre arasındaki uyumu sağlamalıdır.
5. Yerel topluluklara daha fazla fayda sağlanmasına çalışmalıdır.
6. Doğal kaynaklara zarar vermemelidir.
7. Turizmin gelişmesi nedeniyle meydana gelen değişiklikleri izlemelidir.

Sürdürülebilir turizm; refahın, ekonominin ve halk sağlığının iyileştirilmesinde rol oynamaktadır. Turizmin sürdürülebilirliği, yalnızca turizmin temel sermayesi olarak toplumun doğal, sosyo-ekonomik ve kültürel sürdürülebilirliğini sürdürmek için ilgili bazı tarafların taahhütleri olmaksızın bir sözde hizmet söylemi olmamalıdır. Sürdürülebilir bir turizmin gelişimi çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üzere üç boyutta görülebilmektedir (Berber, 2003)

1.5.2.Sürdürülebilirlik boyutları

Franzoni (2015), birçok çalışmada sürdürülebilirliğin boyutlarının sosyal, ekonomik ve çevresel göstergelerle birlikte ele alındığını ve sürdürülebilirlik boyutunun daha iyi bir davranış rehberi olması için “sosyal, rekabetçi ve ekonomik” boyutlarının tartışıldığını belirtmiştir. Sürdürülebilirlik ilkesi, turizm sektörünün sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etki boyutlarına dayanmakta ve sürdürülebilirliği sağlamak için bu üç boyut arasındaki ilişkinin dengeli olmasını sağlamaktadır. Literatürde sürdürülebilirlik boyutunun sosyal ve kültürel boyutlarının ayrı ayrı ele alındığı veya birlikte ele alınabileceği görülmüştür.

Bu üç boyut, toplumun çeşitli bileşenlerinden ciddi bir ilgi görmektedir. Doğal çevreyi içeren çevre açısından, tarım ortamı, yaban hayatı, yapılı çevre ve sürdürülebilirliğin doğal kaynakları korunmalıdır. Ancak ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan bakıldığında, turizmin yöre halkına katkı sağlayabilmesi, yaşam standartlarını yükseltebilmesi ve toplum kültürünü koruyabilmesi ve halkın yaşam koşullarını sürdürebilmesi için güçlü bir desteğe sahip olması gerekmektedir (Duran, 2009).

2.5.2.1 Çevresel boyut

Sürdürülebilirlik çevresel boyut kavramını incelediğimizde, insan faaliyetleri de dahil olmak üzere doğal çevre ile ilgili bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda birden fazla boyutlu sürdürülebilirlik kavramının en önem taşıyan yönü de çevre olduğu vurgulanmaktadır (Koçak ve Balcı, 2010).

Goodland (1995) çevresel sürdürülebilirliği "doğal sermayeyi sürdürmek / muhafaza etmek " olarak tanımlar ve çevresel sürdürülebilirliği aşağıdaki üç kurala göre kurmaktadır:

1. Yerel ortamın gelecekteki soğurma kapasitesini azaltmadan veya sağladığı faydaları en aza indirmeden herhangi bir faaliyet tarafından boşaltılan atıkların bozulmasını önlemeye yardımcı olmak.
2. Çevresel sürdürülebilirlikte yenilenebilir kaynaklar oluşturmak için; organik sistemler, belirli kaynakları yeniden üretir. Üretilen kaynakları hasat ortamlarında barındırır ve bu kaynakları sürdürmek ve kullanılabilir hale getirmek için yenilenemeyen kaynaklardan elde edilen gelir ile yürütülmesini sağlamak.
3. Yenilenebilir kaynaklar sayesinde yüksek seviyeli sürdürülebilir fayda elde etmek.

1.5.2.2.Sosyal boyut

Sosyal sürdürülebilirliği kavramsallaştırmadaki zorluklar, analitik, normatif ve politik yönler arasında net bir ayrımın olmamasından ve insanların birini diğerine tercih edebilmesinden kaynaklanmaktadır. (Gedik, 2020). Bu sorunun nedenlerinden biri, kelimenin analitik ve normatif bir anlamı olan geniş ve çeşitli sosyal anlamında zaten yatmaktadır. Sosyal sürdürülebilirliğin en yaygın tanımı, topluluklarda olumlu bir durum ve bunun başarılacağı süreçtir. Bu tanım aşağıdaki ilkeleri içermektedir (Morelli, 2011):

1. Kilit hizmetlere erişim eşitliği ilkesi.
2. Kuşaklar arası eşitlik ilkesi.
3. Farklı kültürlere önem veren bir ilişkiler sistemi ilkesi.
4. Vatandaşların, özellikle yerel seviyede siyasi katılımı ilkesi.
5. Topluluk olma duygusu ilkesi.
6. Sosyal sürdürülebilirlik bilincini ileten sistem.
7. Toplumun ihtiyaçlarını mümkün olduğunca karşılayabildiği mekanizmalar yaratma ilkesi.
8. Topluluk tarafından karşılanamayan ihtiyaçlar için siyasi savunuculuk ilkesi.

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutuna yönelik yaklaşımlar, ekonomik boyutuna yönelik yaklaşımlar kadar çeşitlidir. Sosyal sürdürülebilirlik, sosyal değerlerin, sosyal kimliklerin, sosyal ilişkilerin ve sosyal kurumların geleceğe ne ölçüde devam edebileceğini ifade etmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik, toplumumuzun bütünlüğünü ve ortak hedefler doğrultusunda çalışma becerisini korumayı gerektirdiği kültür ve turizm bakanlığı onuncu kalkınma planında (2014-2018) yer almaktadır. Sosyal boyut eğitim, Sağlık, esenlik, beslenme, barınma ve kültürel ifade gibi bireysel ihtiyaçları karşılamalıdır. (Moldan vd.,2012).

1.5.2.3.Ekonomik boyut

Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu, toplumumuzun her alanında refahı sağlamak, üretim maliyetlerini optimum seviyede tutmak, tüm girişimlerin uygulanabilirliğini sağlamak ve sürekliliklerinin uzun vadeli ademi merkezizetçiliğini sağlamak hedeflerinden biridir (Çoğalmış, 2019). Neoklasik iktisatçılar için ekonomik sürdürülebilirlik, sermayenin

korunmasıdır. Finansal sürdürülebilirliğin, gelir ve tüketim dönemleri arasında azalma olmaması ve istikrarlı bir şekilde ilerlemesi durumunda var olduğu söylenebilmektedir. (Goodland, 1995). Ekonomik sürdürülebilirlikte, işletmelere etki eden iç ve dış unsurları analiz etmek önem arz etmektedir. Bu, sürdürülebilirlik yönetiminin aşağıdaki maddeleri dikkate alması gerektiği anlamına gelmektedir (Doane ve MacGillivray, 2001):

1. İşletmelerin finansal performansı,
2. İşletmelerin maddi olmayan varlıkları nasıl yönettiğini,
3. İşletmelerin ekonomi üstündeki etkisi,
4. İşletmelerin sosyal ve çevresel etkileri ve bu etkileri nasıl yönettiği.

İdeal ve sürdürülebilir bir ekonomi, kaynak kullanımını ve çevresel zararı en aza indirgeyen ile en genel refahı en yüksek seviyeye yükseltmeyi hedefleyen ekonomidir. Gerçekten ekonomik olarak sürdürülebilir olmak için, doğal kaynaklara yönelik mevcut talebin, doğal yenilenebilir kaynakların arzından daha az olması gerekmektedir (Gedik ,2020).

1.5.3.Sürdürülebilir turizm ilkeleri

Sürdürülebilir turizm gelişimi misyonu bilinci, turizm etkinliğinde yerel topluluğa aktif bir rol yüklemektedir. Turizmin kültürel kalitesi ve çekiciliği; ulusun kişilik özelliklerini ve değerlerini korumakta, yerel toplulukların turizm alanlarının gelişimine katılımını artırmakta ve ulusun prestij ve saygınlığı olmaya devam etmektedir. Sürdürülebilir turizmin özellikleri şunlardır (Amerta vd.,2018):

1. Doğal kaynakların aşırı kullanımını azaltmak.
2. Sürdürülebilir doğal, kültürel ve sosyo-kültürel kaynakları kullanmak.
3. Turistik alanların geliştirilmesine yerel toplulukları dahil etmek.
4. Yerel topluluklara ekonomik fayda sağlamak
5. Biyo çeşitliliği korumak.
6. Doğal çevreye zarar vermemek.
7. Doğal kaynakların gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak.
8. Turizm nesnesi geliştirmede ilgili paydaşlarla koordinasyon kurmak
9. Yerel insanları yetenekli ve profesyonel olmaları için eğitmek.
10. Doğru, verimli ve etkili bilgi sağlamak.
11. Bütünsel bir planlamayı entegre etmek.

12. Sorumluluk bilinciyle pazarlama yapmak.

Elde edilen bilgiler ışığında sürdürülebilir turizm ilkeleri; çevre ve ekonomik dengeyi gözeterek turizmin tüm kaynaklarını korumayı hedef alırken hem de turizmden fayda sağlamakta olan tüm paydaşların çıkarlarını koruyarak turizmden azami fayda sağlamasını göz önünde bulundurduğu söylenebilmektedir (Gedik, 2020).

1.6.Öznel İyi Oluş

Mutluluk kavramının bir başka ifadesi öznel iyi oluş olarak bilinmektedir. Mutluluk kavramı insanoğlunun varoluşundan bu yana farklı tanımlar ile tanımlanmıştır. Mutluluk kavramı önceleri zenginlik gibi kavramlar ile açıklandıktan sonra depresyon ve kaygı gibi olumsuz duyguların olmadığı ruh hali olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Yıldız,2021). Pozitif psikoloji alanının gelişmesiyle birlikte pozitif duyguların varlığı da mutluluğun tanımını etkileyen faktörlerden biri haline gelmiştir (Myers ve Diener, 1995). Öznel iyi oluş ile ilgili araştırmalar ilerledikçe, artık insanların yaşamlarında olumlu duyguların varlığı ve olumsuz duyguların olmaması, öznel iyi oluş olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Diener, Lucas ve Oishi, 2002; Yıldız,2021).

Öznel iyi oluş, biliş ve duygu olmak üzere iki boyutu olan, insanların olumsuz duygulardan uzak olduğu ve olumlu duygulara sahip olduğu his olarak tanımlanmaktadır (Diener, 2000). Bilişsel boyut, bireylerin kendi yaşamlarıyla ilgili yargıları olarak tanımlanırken, duygusal boyut ise olumlu ve olumsuz duygular olarak tanımlanmaktadır (Myers ve Diener, 1995). Bu olumlu etkiler; sevinç, umut, güven ve heyecan gibi kavramları içerirken; korku, öfke, hüzn gibi kavramlar da olumsuz etki içermektedir (Ben-Zur, 2003). Bu bağlamda, olumlu duygular yaşayanların, olumsuz duygular yaşayanlara göre daha yüksek öznel iyi oluşa sahip olduklarına inanılmaktadır. Öznel iyi oluşun tanımı dikkate alındığında öznel iyi oluş üzerine bazı değerlendirmeler yapılabilmektedir. Bu değerlendirmelerden; öznel iyi oluş kavramı öznel, kişiden kişiye değişiklik göstermekte yani kişiseldir (Diener ve Tov, 2009; Yıldız,2021). Öznel iyi oluş, olumsuz duygusal boyutlar içermesine rağmen daha çok bireyin olumlu ruhsal durumuna odaklandığı söylenebilmektedir (Larsen, McGraw ve Cacioppo, 2001). Kişinin hayatından duyduğu mutluluğu ve sevinci ifade etmektedir (Ryff, Magee, Klingve Wing, 1999). Ryff (1989) öznel iyi oluşu, ödonmik ve hedonik olmak üzere iki boyutu olan psikolojik iyi oluş olarak da ifade etmektedir. Ödonmik boyut, psikolojik büyümeyi ifade etmektedir. Bu büyümeyi sağlamak için

bireylerin öncelikle kendi olumlu ve olumsuz yönlerini kabul etmeleri, çevreleriyle sevgi, güven ve empati ilişkisi kurmaları, davranışları üzerinde kontrol sahibi olmaları, yaşamın amacını anlamaları ve hedeflerine ulaşmaları gerektiği inanılmaktadır (Ryff ve Keyes, 1995). Hedonik olan boyuta bakıldığında, bireyin yaşamdan aldığı hazzı ifade açıklamaktadır. Bu hazzı elde etmek için olumlu duygular en üst düzeye çıkarılmalı, olumsuz duygular ise en aza indirgenmelidir (Ryff ve Singer, 2008; Yıldız,2021).

1.6.1.Öznel iyi oluş teorileri

Öznel iyi oluşu açıklayan birçok teori vardır. Örneğin, sosyal karşılaştırma teorisi, Leif'in psikolojik iyi oluş teorisi, uyum/adaptasyon teorisi, hedef teorisi, etkinlik teorisi, akış teorisi, tabandan tavana tavandan tabana teorisi, sabit nokta teorisi, yargı teorisi ve bağ teorisi (Yıldız,2021).

1.6.1.1.Sosyal karşılaştırma teorisi

Festinger (1954) ilk olarak sosyal karşılaştırma alanında araştırma başlatmıştır. Festinger, insanların kendilerini başkalarıyla karşılaştırma eğiliminde olduğuna inanmaktadır. Kişiler, "Ben onlardan daha iyiyim" (Yetim, 2001) düşüncesiyle, kendilerinden daha alt düzeyde veya daha kötü durumda olan kişilerle kendilerini kıyaslayarak öznel iyi oluşlarını artırabilmektedir. Ayrıca bu karşılaştırma belirli konularda "benim gibi olan başkaları da var yalnız değilim" duygusu üretecek ve bireyi olumsuz duygulardan uzak tutacaktır (Yıldız, 2021).

1.6.1.2.Ryff'in psikolojik iyi oluş teorisi

Bu teorinin temeli klinik ve gelişim psikolojisindeki kavramlara dayanmaktadır. Bu teori, insanların psikolojik iyi oluşlarını altı boyut üzerine inşa etmektedir (Ryff, 1989);

- Kendini kabul etmek
- Diğerleriyle olumlu ilişkiler kurmak
- Bireysel gelişim sağlamak
- Yaşamın amacını kavramak
- Çevresel hakimiyet kurmak

Kendini tanıma; kişisel güçlü ve zayıf yönlerin kabul edilmesi, kişisel gelişim; bir kişinin büyümesi ve gelişmesi, potansiyelini başkalarıyla olumlu bir ilişki kurmak için kullanabilmesi; kendi çevresiyle empati, güven ve samimiyete dayalı bir sosyal ilişki kurabilmesi ve Yaşamın Amacını anlar; yaşamın anlamlı ve amaçlı olduğuna ve çevreye hakim olduğuna inanır; kişisel çevredeki olasılıkları ve koşulları etkili bir şekilde yönlendirebilir, özerklik; kendi kararlarını verebilme ve sonuçlarından sorumlu olabilme olarak tanımlanabilir. Bu kararlardan. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde nihai amaç kendini gerçekleştirme olarak ifade edilirken, Ryff'in psikolojik iyi oluş teorisinde kişisel gelişim tamamlanma olarak ifade edilmektedir (Yıldız,2021).

1.6.1.3.Uyum (adaptasyon) teorisi

Bu teoriye göre, insanlar önceki yaşam deneyimlerini kendi eşikleri olarak görürler ve gelecekteki yaşam deneyimlerini bir öncekiyle karşılaştırarak değerlendirirler (Brickman ve Campbell, 1971). İnsanlar karşılaştıkları yeni olaylara karşı daha güçlü tepki verme eğiliminde bulunmaktadır. Ancak bu olay veya durumlar sürekli olduğunda, insanlar bu durumlara alışarak ve uyum sağlayarak başlangıçta gösterdikleri güçlü tepkiyi göstermeyeceklerdir (Çatıkoğlu, 2016).

Bireyin önceki yaşam deneyimlerinin oluşturduğu eşğin üzerinde bir durumla karşılaştığında ilk aşamada mutlu hissedeceğine ve bu durumun bireyin öznel iyi oluşunu artıracığına inanılmaktadır. Ancak bu öznel iyi oluş geçici bir durumdur; çünkü mutluluk getiren durum veya olay devam ettiğinde alışkanlık ve uyum nedeniyle bireye mutluluk ve haz getirme işlevini kaybedecektir (Buss, 2000).

1.6.1.4.Erek teorisi

Teori, ihtiyaçların karşılanmasının mutluluk ve tatmin yarattığı, aksi durumun ise mutsuzluk yarattığı fikrine dayanmaktadır (Yetim, 2001). Başka bir deyişle, teori mutluluğu, beklenen bir hedefe ulaşmak olarak tanımlanmaktadır (Tuzg ve Dost, 2007). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik, sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme basamakları, hedef teorisinde bireylere mutluluk getiren ihtiyaçlardır.

Hedeflere ulaşmak için ihtiyaçların karşılanması önemlidir (Diener, 2000). İhtiyaçlar karşılandığında ve hedeflere ulaşıldığında bireyin öznel iyi oluşu da garanti edilmiş olacaktır.

İnsanlar hedeflerine ulaştıklarında yaşadıkları mutluluk derecesi, çabalarına, zamanlarına ve kişisel hedeflerinin değerine bağlıdır (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Bu noktada, bireyler kendileri için daha fazlasını belirlediklerinde gerçekçi ve ulaşılabilir hedeflerle, amaçlarına daha kolay ulaşabilmekte, daha mutlu olmakta ve hayattan daha fazla doyum almaktadırlar (Palys ve Little, 1983). Ayrıca, insanlar hedeflere ulaşmada ilerleme kaydettikçe, daha olumlu duygulara sahip olacaktırlar (Akçay, 2016).

Amacı olan insan, davranışlarını belli bir amaca yöneltir ve o amaca göre zihinsel planlar yapmaktadır (Yetim, 2001). İnsanların bir amacının olması onları hayatta tutan bir olgudur. Hedeflerine göre davranan bireyler bu yolda karşılaştıkları engellerle daha fazla mücadele ederek zor zamanlarda bile mutluluklarından vazgeçmemektedirler (Güner, 2016).

1.6.1.5.Etkinlik teorisi

Etkinlik teorisi, hedef teorisinde sonuçlara ulaşmanın aksine, mutluluğu deneyimleme sürecine odaklanmaktadır. Başka bir deyişle, hedefe ulaşmak yerine hedefe giden yolda yürümek insanlara daha fazla mutluluk getirmektedir. Bu bağlamda öznel mutluluğun nedeni yapılan etkinlik olarak kabul edilmektedir (Ryan ve Deci, 2001). Bu faaliyetler hobiler, egzersizler ve insanlar arasındaki sosyal ilişkiler olarak görülebilmektedir.

Fordyce (1977), öznel iyi oluşu iyileştirmeyi amaçlayan ilk etkinlik temelli çalışmaları gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışmalarda öznel iyi oluşun artırmasına dair strateji belirlenmiştir. Fordyce'ye göre stratejiler şunlardır:

- Toplumsallaşmak için daha fazla çaba göstermek stratejisi.
- Yakın ilişkileri güçlendirmek stratejisi.
- Sosyal bir kişilik geliştirmek stratejisi.
- İyi bir arkadaş olmak stratejisi.
- Sağlıklı bir kişilik geliştirmek için faaliyetlerde bulunmak stratejisi.
- Olumlu-iyimser düşünmeyi geliştirmek stratejisi.
- Öznel açıdan iyi olmayı önemsemek stratejisi.
- Anlamlı çalışmalara katılmak stratejisi.
- Daha iyi planlar yapmak ve bu planları uygulamaya koymak stratejisi.
- Şu ana odaklanarak yaşamak stratejisi.
- Olumsuz duyguları azaltmak stratejisi.
- Endişelenmeyi bırakmak stratejisi.

1.6.1.6.Akış teorisi

Teoride, bireyler kendilerini etkinliklere kaptırırlar ve yeteneklerine uygun etkinliklerle ilgilendikleri aktarılmaktadır. Faaliyet insanların yetenek ve ilgilerine göre uygunluk göstermelidir. Aksi halde birey, ilgi ve yeteneklerin ötesindeki durumlarda olmak istemediği için kaygı ve stres hissedebilmektedir. İlgi ve yeteneklerinin ötesine geçmeyen aktiviteler, bireye “yapabilirim” hissini vererek aktiviteden keyif almasını sağlayacaktır. Akışa dalmış insanlarda pozitif duygular arttıkça, negatif duygular azalmaktadır (Csikszentmihalyi, 1999). Aynı zamanda bireylerin öznel iyi oluşlarını da arttıracaktır. Böylelikle bu akışkan süreçlere bakıldığında kişiyi mutlu eden ve öznel iyi oluşuna katkı sağlayan faaliyetler ortaya çıkmaktadır. (Yıldız,2021).

1.6.1.7.Tavandan-tabana ve tabandan-tavana teorisi

Bu teori aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya teori olarak da bilinmektedir. Locke'un mutluluk kavramıyla kurduğu, kişinin hayatındaki neşeli anıların birikimi olarak ifade ettiği teori, çağdaş psikolojide geniş yer tutmuştur (Yetim, 2001). İnsanlar hayatlarındaki hoş ve acı olaylar kapsamında, kişisel olarak değerlendirerek kendilerini mutlu ya da mutsuz olarak tanımlamaktadırlar. (Kozma ve Stones, 1980)

Aşağıdan yukarıya teoriye göre bireylerin öznel iyi oluşları, yaşamlarında biriktirdikleri pozitif duygular ve hoş anıları ile şekillenmektedir (Yalçın,2019) Başka bir deyişle, insan mutluluğu, üzücü anılardan çok güzel anılara sahip olmaya bağlıdır (Yıldız,2021).

Yukarıdan aşağıya teorisine göre, öznel mutluluk, kişiliğiyle bağlıdır. Kişilikler tarafından yaşam olaylarına karşı verilen tepkileri, etkiler ve bir kişinin yaşam olaylarını hangi şekilde değerlendirdiği, yani insanların öznel iyi oluş seviyesini belirlemektedir. İnsanlar olayları pozitif veya negatif olarak algılayabilmektedir. Bireylerin yaşamlarında pozitif algıların varoluşu, onların öznel iyi oluşlarını etki göstermektedir (Sumbas, 2020).

Genel anlamda aşağıdan yukarıya yaklaşımda öznel mutluluk, bireyin hayatındaki ilginç olayların birikmesiyle oluşurken, yukarıdan aşağıya yaklaşım ise öznel mutluluk, kişiye, dünyaya olumlu bir bakış açısıyla oluşmaktadır. Başka bir deyişle öznel iyi oluş, yukarıdan aşağıya yaklaşımda ise bir neden, aşağıdan yukarıya yaklaşımda bir etkidir (Tuzgöl ve Dost, 2004).

1.6.1.8.Sabit nokta teorisi

Kuramsal araştırmalar, öznel iyi oluşun bireyin yaşam döngüsü boyunca değişmediğini ve bir dereceye kadar sabit kaldığını savunmaktadır. (Lykken ve Tellegen, 1996). Öznel mutluluğun genetik bir temele sahip olduğunu göstermektedir. İnsanlar hayatları boyunca farklı durumlardan etkilenseler bile bu etki zamanla ortadan kalkacak ve insanlar sabit noktalarına geri dönecektir. (Emmons ve McCullough, 2003). Bu anlamda teori, adaptasyon teorisine benzemektedir. Uyum kuramında ise öznel iyi oluş, bireyin geçmiş ve yeni yaşam deneyimlerine bağlıyken, ayar noktası kuramında bu etki kalıtıma dayanmaktadır. (Beder, 2019).

1.6.1.9.Yargı teorisi

Öznel iyi oluşun, bireylerin gerçek koşulları ile kendileri için belirledikleri standartlar arasındaki karşılaştırmanın sonucu olduğu teoridir. İnsanlar, kendileri için belirledikleri standartların üzerinde bir hayat yaşarlarsa, yaşam doyumunu elde edecekler, dolayısıyla mutlu olacaklar ve öznel mutluluğa sahip olacaklardır (Özkan, 2017). Ancak insanlar kendileri için belirledikleri standardın altında yaşarlarsa hayatlarından memnun olmayacaklar, olumsuz duygular yaşayacaklar ve öznel olarak iyi olmayacaklardır (Yıldız,2021).

Yargı teorisi, sosyal karşılaştırma teorisine benzemektedir. Sosyal karşılaştırma teorisine göre, insanlar kendilerini başkalarıyla karşılaştırma eğilimindedir. Araştırmalar doğrultusunda, öznel olarak mutlu olan insanlar daha kötü durumda olan insanlarla karşılaştırma yapıldığında, öznel mutluluğa sahip olmayan insanlar kendilerini daha iyi ve daha kötü insanlarla karşılaştırma eğilimindedir. (Diener, 1984).

1.6.1.10.Bağ teorisi

Teori, bireylerin olaylara veya durumlara halihazırda zihinlerinde sahip oldukları bilişsel yük ile ilişkilendirmeler yaparak tepki verdikleri varsayımına dayanmaktadır (Schwarz ve Clore, 1983). İnsanların zihninde ne kadar pozitif bilişsel yük varsa, o kadar mutlu olurlar; çünkü yaşadıkları olayları bu bilişsel niteliklerle ilişkilendirerek anlam vermektedir. Bu sayede bireyler olumlu tepkiler vermeyi öğrenmektedirler (Diener, 1984). Öznel iyi oluş ve mutluluğa sahip kişilerin daha zengin ve olumlu bilişsel özelliklere sahip

olduğu, mutsuz ve öznel iyi oluşu olmayanların ise, olumsuz ve derin bilişsel özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir (Yaşar, 2015).

1.6.2.Öznel iyi oluş ile ilişkili faktörler

Bireylere ait olan bazı özellikler, onların öznel iyi oluşlarını doğrudan ilişkilidir. Bazı bilimsel araştırmalar da bu fikri desteklemektedir. Diener (1984), öznel iyi oluşu etkileyen değişkenleri biyolojik sosyal değişkenler, kişilik değişkenleri ve sosyal destek değişkenleri olmak üzere üç grupta değerlendirmiştir. Biyo-sosyal değişkenler yaş ve cinsiyet ile ilişkilidir. Kişilik değişkenleri arasında benlik saygısı ve dışa dönüklük yer almaktadır. Sosyal destek değişkenleri aile memnuniyetini içermektedir (Şahin,2011).

Öznel iyi oluş ile farklı değişkenler (yaş ve cinsiyet gibi) arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma yapılmıştır (Yıldız,2021). Andrews ve Robinson (1991), Yaş ve cinsiyet gibi biyo-sosyal değişkenler ile öznel iyi oluş arasında zayıf ilişkiler bulmuşlardır. Diener (1996) tarafından yapılan çalışmada, sosyoekonomik düzeyle yaş ve cinsiyet değişkenleri arasındaki ilişki; öznel iyi oluş ile yaş ve cinsiyet değişkenleri arasındaki ilişkiden daha güçlü bir ilişkiye sahiptir.

Öznel iyi oluş ile kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki tespit eden birçok çalışmaya rastlanabilmektedir. Dışadönük kişilik özelliklerine sahip kişiler daha olumlu duygular yaşama eğiliminde olduklarından öznel iyi oluş düzeyleri daha güçlü bir eğilim gösterebilmektedir (Satıcı, 2016) Benlik saygısı, öznel iyi oluş ile anlamlı pozitif ilişkisi olan bir diğer değişkendir. Lucas, Diener ve Suh (1996) tarafından keşfedilen bu güçlü ilişkinin bazı örneklerde sıklıkla tekrarlandığına dikkat çekmişlerdir.

Öznel iyi oluş üzerinde etkisi olduğu düşünülen bir diğer kavram ise gelir düzeyidir. Özellikle yoksul ülkelerde daha yüksek gelir seviyeleri, fayda sağladığı için mutluluğu da artırmaktadır (Yıldız,2021). Ancak, yüksek gelirli ülkelerde halihazırda mevcut olan kaynakların refah üzerinde çok az etkisi olmuştur (Scorsolini vd., 2012).

Öznel iyi oluşu etkileyen bir diğer değişken de aile doyumdur, evlilik ve aile doyumunun öznel iyi oluş üzerinde muhtemelen olumlu bir etkisi vardır, ancak bu etki o kadar güçlü değildir. (Okumuşoğlu, 2015).

Eğitim, öznel iyi oluşu önemli ölçüde etkiler; gelir, statü gibi değişkenlerle birleştiginde daha anlamlı hale gelmekte ve bu değişkenlerle öznel iyi oluş üzerinde daha etkili olabilmektedir. (Yetim, 2001). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde Eğitim, belirli adımlara ulaşmada katkıda bulunan bir faktör olabilmektedir. Dolayısıyla öznel iyi oluş üzerinde pozitif bir etkisi olabilmektedir.

Din aynı zamanda öznel iyi oluş üzerinde etkisi olan bir kavramdır. İnsanlar dinlerinin gereklerini yerine getirirlerse manevi mutluluk da yaşarlar. Aynı dine mensup kişilerle paylaşımında bulunmanın da öznel iyi oluş üzerinde pozitif bir etkisi vardır (Diener, 2009). Aile ve evlilik söz konusu olduğunda, birçok araştırma evli insanların bekarlara göre daha yüksek yaşam doyumuna sahip olduğunu göstermektedir. Diener (2009), evli insanların yaşamlarında daha fazla stres kaynağı olduğunu kabul etmesine rağmen, yaşam doyumlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Evli kişiler stresli durumlarda yalnız olmadıklarını hissettikleri için bu sorunlarla daha kolay baş edebilmektedirler. Öte yandan, bekar insanlar yalnızlığın etkileri nedeniyle olumsuz duygulara daha duyarlı olmaktadır.

Sosyal iletişim, öznel iyi oluşla ilgili bir diğer kavramdır. Fordyce (1977), sosyal iletişimi vurgulayan eğitim hazırlığında, bu tür eğitimlerin öznel iyi oluş düzeylerini artırmada etkili olduğunu belirlemiştir. İnsanlar bir gruba ait olmaktan ve o grup içinde iletişim kurmaktan ve paylaşımında bulunmaktan mutludurlar. Sosyal insanlar için ilişkiler ve iletişim çok önemlidir.

İyimserlik, bir kişinin amaç ve hedeflerine ulaşma isteğidir. İyimser insanlar sonuçlara odaklanır ve hedeflerine ulaşmak için ellerinden gelenin en iyisini yapmaktadırlar. Karamsar insanlar ise olumsuz duygulara odaklanırlar ve bu nedenle strese neden olan duygulara yenik düşerler. Bu olumsuz duyguların etkisi altında hedeflerine ulaşmakta zorlanırlar, dolayısıyla iyimserlik bireyin öznel iyi oluşunu etkileyen bir faktördür (Akyürek, 2019). Bundan yola çıkarak, insanların öznel iyi oluşuna ilişkin etki gösteren faktörler iki yönde etki göstermektedir. Bunlar hem pozitif hem de negatif etkidir.

1.6.3.Öznel iyi oluş turizm ve yerel halkla ilişkisi

Öznel iyi oluş çok değerli bir konudur ve turizm gelişimi ile ilişkisi son zamanlarda büyük ilgi görmektedir. Bir topluluk bir turizm destinasyonu haline geldiğinde, turizmin gelişimi, yerel halkın öznel iyi oluşu ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel açılardan daha iyi

veya daha kötü olmak üzere etkilenmektedir. Turizm gelişiminin sürdürülebilir başarısı, ancak yerel halkın yüksek öznel iyi oluşa sahip olduğu ve turizmi desteklemeye istekli olduğu zaman elde edilebilmektedir (Geng-qingchi,Cai ve li,2017) .Yerel halkın öznel iyi oluşu birkaç nedenden dolayı son derece önemlidir. Birincisi, bireyler buna çok değer vermektedir. İkincisi, iyi sosyal ilişkiler, sağlık ve işte üretken olmak gibi istenen sonuçlarla açık ilişkileri vardır. Bununla birlikte, araştırmacıların öznel iyi oluştaki çalışmalardan elde ettiği sonuçlar hepsinin aynı fikirde olmadığını göstermektedir. Önceki bazı çalışmalar, öznel iyi oluş ölçümlerindeki bölgesel farkı karşılaştırmak için büyük ölçekli anketlerde kullanılan ulusal öznel iyi oluş hesabına odaklanmıştır. Diğer çalışmalar öznel iyi oluşu ya küresel yaşam memnuniyeti gibi bilişsel (değerlendirici) refaha ya da örneğin bir sevinçten sefalete kadar bir dizi duygulara odaklanmıştır. Öznel iyi oluş hakkındaki bu araştırmalar geniş çapta çelişkili bulgular üretmiştir (Kapteyn vd., 2015). Bu nedenle, yerel halkın öznel iyi oluşu bütünsel bir bakış açısıyla yakalaması bir zorunluluktur. (Geng-qingchi,Cai ve li, 2017).Yerel halkın öznel iyi oluşunun anlaşılması hem toplum liderleri hem de turizm politika yapıcıları için kritik öneme sahiptir. Bu tür bilgiler, turizm gelişiminin olumsuz etkilerini en aza indirgeyen ve faydaları en üst düzeye çıkaran politikaların oluşturulmasına yardımcı olmaktadır (Ivlevs, 2016). Bir kalkınma planının sürdürülebilirliği, kısmen, yerel halkın öznel iyi oluşunu aktif olarak kontrol etmeye ve şekillendirmeye çalışan topluluk örgütlerine bağlıdır. Bununla birlikte, turizm planlamasında paydaş katılımını ve iş birliğini tartışan önceki çalışmaların çoğu, genel olarak turizme odaklanma eğilimindedir (Nicholas, Thapa, &Ko, 2009).

1.7. İlgili Çalışmalar

Yerel halkın turizm ve sürdürülebilir turizm tutumu ile ilgili alan yazın taraması yapıldığında birçok çalışmaya rastlanmıştır. Aynı bağlamda yerel halkın turizm ve turizm gelişimine desteği üzerinde araştırılan birden çok çalışmalarda görmemiz mümkündür. Ancak turizm alanında yerel halkın öznel iyi oluşu ile ilgili ulusal anlamda çalışmalar oldukça azdır.

Bolu İli Yeniçağa İlçesinde Cavlak ve Toprak (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, turizm hareketliliğinin sürdürülebilirliği çerçevesinde yerel halkın tutumlarını ölçülmüştür. Araştırmanın bulgularına göre; katılımcılar arasındaki en büyük olumlu etki ekonomik durumudur. Doğal çevreye ve sosyal hayata karşı tutumu olumludur. Yerel halk

sürdürülebilir kalkınma kavramına pek aşina olmadıklarını, ancak turizmin bölgeye olumlu sonuçlar getireceğini düşünmektedir. Halkın sürdürülebilirlik konusundaki farkındalığının düşük olmasının, doğal çevre bulgularının olumlu etkisinin düşük düzeyde olmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mardin'de yaşayan insanların turist ve turizm algılarının belirlenmesi amacıyla, Toprak (2015) tarafından yapılan bir araştırmanın bulgularına göre; kent halkı bölgede turizmin gelişmesinde olası değişiklikler konusunda olumlu görüşler bildirip turizmin olumsuz bir şekilde etkilendiği inanların kararsızlığa varan bir görüş bildirdiği, bölgede yaşayan insanların en çok turizmin ekonomik etkisi, ardından sosyal ve çevresel etkileri konusunda endişe duydukları tespit edilmiştir.

Obradovic ve diğerleri (2022) tarafından yapılan çalışmada, Tikvara koruma alanında sürdürülebilir turizm ve eko turizmin geliştirilmesine yönelik yerel halkın tutumlarını ve Tikvara Tabiat Parkı'nda yerel halkın doğayı koruma ve muhafaza etme düzeyini belirlenmesini amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, yerel halkın büyük bir kısmı koruma programlarına katılmaktan mutluluk duymakta ve gelecek nesillerin bu bölgenin doğal ve kültürel kaynaklarından faydalanabilmesi için çevrenin korunması gerektiğine inanmaktadır.

Bedük (2019) çalışmasının amacı, Edirne yerel halkının sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutum düzeylerinin değerlendirilmesidir. Çalışmanın bulguları sonucunda, Yerel halkın turizmin sürdürülebilir gelişimini ifade etme konusunda olumlu bir tutuma sahip olduğu ve katılımın yüksek olduğu görülmüştür. Demografik özelliklerin değerlendirilmesi sonuçlarına göre, yerel halkın katılım tutumlarının çevresel sürdürülebilirlik, turist memnuniyeti, algılanan ekonomik fayda, uzun vadeli planlama ve toplum katılımı faktörlerinin ifadeleriyle benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Rızaoğlu ve Biçici (2011) tarafından yapılan çalışmada, Datça yerel halkının sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına istinaden, Datça'nın yerel halkı sırasıyla en yüksek katılım sağladığı boyutlar; çevresel sürdürülebilir, ekonomik faydalar, toplum katılımı, uzun vadeli planlama, ziyaretçi memnuniyeti ve toplum odaklı ekonomi olarak tespit edilmiştir. Ancak yerel halk tarafından sosyal maliyetler ile ilgili diğer boyutlara göre düşük katılım sağladığı görülmüştür.

Pekerşen, Güneş ve Seçuk (2021); kültürel miras turizmi, turizm ve kültürel miras kaynaklarının korunması konularında önemli kaynaklara sahip olan Cumalıkızık'ta yaşayan

yerel halkın algılarını belirlemek için bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmaya katılan yöre halkının turizm bilincinin yüksek olduğu, kültürel miras turizmine karşı olumlu bir tutum içinde olduğu ve kültürel miras kaynaklarının korunmasının gerekliliğinin farkında olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, yerel halk da turizmin faydalarının ve olası olumsuz etkilerinin farkında olduğu sonucuna varılmıştır.

Çoğalmış (2019) yazdığı yüksek lisans tezinde, Rize Ayder yaylasın deki yerel halkın sürdürülebilir turizm algılarının sürdürülebilir destinasyon yönetimi tutumları üzerine etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Elde edilen bulgulara göre, demografik değişkenler arasında yapılan hipotez testleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca algılanan sürdürülebilirlik düzeyleri (ekonomik, sosyal ve çevresel) ile sürdürülebilir destinasyon yönetimi arasında zayıf bir ilişki olduğu, algılanan ekonomik sürdürülebilirlik düzeyinin sürdürülebilir destinasyon yönetimine yönelik tutumlar üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Çiçek ve Sarı (2018) tarafından yapılan araştırma çerçevesinde, Türkiye’de yerel halkın turizme yönelik algıları ve tutumları, sakin kentsel hareketler ve sakin kentsel turizme verilen destek arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, yerel halkın sakin şehir algısını ve turizme desteğini göstermektedir. Yaşam kalitesinden memnuniyet ile turizmin tanıtımı arasında pozitif bir ilişkiye sahip olduğu, turizmin kişisel faydaları ile turizmin olumlu etkileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Atsız (2021) çalışmasında, az gelişmiş destinasyonlarda turizme yönelik yerel desteklerin turizm açısından incelenmesini amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, turizmin olumlu etkisinin turizm desteği üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu, algılanan olumsuz etkinin destek üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu ve yöre halkının yaşam kalitesinin düşeceği algısı da turizme verilen desteği etkilediği tespit edilmiştir.

Özaltın Türker ve Türker (2014) tarafından yapılan çalışmanın temel amacı, yerel halkın turizmin etkisine ilişkin algısını belirlemek ve turizmin toplam etkisini oluşturan faktörler arasında hangi faktörlerin daha ön planda olduğunu tespit etmektir. Araştırmanın bulgularına göre; turizmin sosyal ve kültürel etkisinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu faktörler turizm desteğini etkileyen en önemli faktörler olduğu, turizmden ekonomik fayda sağlayan turizm tüccarları ve turizm çalışanlarının bölgede ikamet eden diğer meslek

gruplarına göre turizmin etkisine daha olumlu baktıkları ve turizmi desteklemeye daha yatkın oldukları tespit edilmiştir.

Yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Dağlı (2018) tarafından Düzce ili Akçakoca ilçesinde bir araştırma yapılmıştır. Elde edilen verileri kullanılarak yapılan faktör analizi sonucunda, yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumu ile ilgili altı boyut belirlenmiştir. Bu boyutlar çevresel sürdürülebilirlik, planlama, turizme halkın katılımı, ekonomik faydalar, algılanan maliyetler ve ziyaretçi memnuniyeti olarak kategorize edilmiştir. Öte yandan, katılımcıların demografik özellikleri ile sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumları arasında önemli farklılıklar olduğu sonucuna varılmıştır.

Uslu, Alagöz ve Güneş (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın amacı, sürdürülebilir turizme yönelik yerel halkın tutumlarını belirlemektir. Araştırmanın bulgularına göre; Fethiye’de yaşayan yerel halk, sürdürülebilir turizm gelişiminin algılanan ekonomik faydalarına en yüksek, sosyal maliyetlere en düşük katılıma sahiptir. Hem yöre halkının turizmden yüksek düzeyde ekonomik faydalar gördüğünü hem de turizm gelişiminin Fethiye yöre halkı üzerinde olumsuz sosyal maliyetlerinin düşük olduğunu söylemektedir. Ayrıca, katılımcıların turizm sektörü deneyimi ve gelir düzeyleri ile sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarında da farklılıklar tespit edilmiştir.

Koçoğlu, Saraç ve Batman (2020) çalışmasında, Safranbolu’da yaşayan yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını ortaya koymaya amaçlanmıştır. Faktör analizi sonucunda altı boyut ortaya çıkmıştır. Bunlar; çevresel sürdürülebilirlik, sürdürülebilir planlama, ziyaretçi memnuniyeti, ekonomik faydalar, yerel halka faydalar ve sosyal maliyetlerdir. Bu boyutlardan sadece sosyal maliyet algısı düşüktür. Boyutlar arası karşılaştırmalı analizde, çevresel sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir planlama dışındaki boyutların turizm gelirine göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Boyutlar arası regresyon analizine göre; sosyal maliyet dışındaki boyutlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çiçek (2017) tarafından yapılan tez çalışmasının temel amacı, Sakin Şehir Hareketi’ne katılan yerleşim yerlerinde yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı ve tutumları ile Sakin Şehir (Cittaslow) hareketi ve turizm desteği arasındaki ilişkiyi sosyal değişme teorisine ilişkin modellere dayalı olarak test etmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, yerel halkın turizme verdiği desteğin, özellikle turizmin olumlu etkisi ile Sakin Şehir hareketi

'ne yönelik tutumları arasındaki ilişkinin düzeyinden etkilendiğini göstermektedir. Yaşam kalitesi ile seyahat desteği arasında çok küçük ilişkiler bulunmuştur. Turizmin kişisel faydaları ile turizmin olumlu etkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Buzlukçu (2020) tez çalışmasında, yerel halkın yer kimliği, toplum bağlılığı, sürdürülebilir turizme yönelik tutumu, turizm gelişimine destek ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Araştırmanın bulgularını incelendiğinde, katılımcıların yüksek düzeyde yer kimliğine ve topluluk bağlılığına sahip oldukları belirlenmiştir. Yer kimliğinin sürdürülebilir turizm tutumları üzerinde anlamlı ve olumlu bir etkisi, turizm gelişimini destekleme üzerinde ise anlamlı ve olumsuz bir etkisi vardır. Topluma bağlılığın, yaşam memnuniyeti ve sürdürülebilir turizme yönelik tutumlar üzerinde önemli ve olumlu bir etkisi vardır. Ancak, katılımcıların Seferihisar'a özgü özellikleri ile çalışma değişkenleri arasında istatistiksel olarak farklılıklar gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Biçici (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın amacı, gelişen bir turizm destinasyonu olan Datça yöresinin sürdürülebilir turizm gelişimi ve turizme yönelik tutumlarını araştırmaktır. Çalışmanın bulgularına göre, yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine genel katılımı yüksektir. Kamusal çevre Koruma bilinci gelişiminin bir göstergesi olarak, yerel halkın en çok meşgul olduğu boyut çevresel sürdürülebilirliktir. Ancak yerel halkın turizmin sosyal maliyetlerine katılımının en düşük düzeyde olması, halkın bu konuda bilinçlenmesi gerektiğini düşündürmektedir. Ayrıca yöre halkı turistik işletme türlerine de oldukça ilgi göstermektedir. Genel olarak olumlu bir tutum sergilemekle birlikte alternatif turizm işletmeciliğine kitle turizm işletmeciliğine göre daha olumlu yaklaştığı tespit edilmiştir.

Geng-qingchi,Cai ve Li, (2017)yaptıkları çalışmada, yerel halkın öznel refahını etkileyen faktörleri belirlemeyi ve miras turizmi bağlamında yerel halkın öznel iyi oluşun farklı bileşenleri üzerindeki her bir faktörün göreceli önemini incelemeyi amaçlamaktadır. Elde edilen bulguların sonucunda, daha yüksek ekonomik statüye, topluluk duygusuna ve sosyal çevreye sahip sakinlerin genellikle daha yüksek öznel iyi oluşa sahip olduğu saptanmıştır.

Şentürk (2019) tarafından yapılan çalışmada, Edremit ilçesinde yaşayan yerel halkın turizmin sosyokültürel, ekonomik ve çevresel etkilerinin algılanma biçimleri ve turizm gelişimine verdikleri destek incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; turizmin

olumlu ve olumsuz sosyokültürel, ekonomik ve çevresel etkilerine ilişkin yerel algılar ile yerel demografik özellikler arasında önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Halkın turizm gelişimine verdiği destek ile demografik özellikleri arasında; turizm gelişimine verdiği destek ile turizm gelişiminin olumlu etkisine ilişkin algıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Iulia C. Muresan ,Camelia F. Oroian , Rezhen Harun , Felix H. Arion , AndraPorutiu , Gabriela O. Chiciudean , AlexandruTodea ve RamonaLile'nin (2016) tarafından yapılan bir araştırma kapsamında, kırsal bölge sakinlerinin turizm gelişiminin etkisine ilişkin algılarını analiz etmekte ve Romanya'nın Nord-Vest bölgesinde sürdürülebilir turizm gelişimine verilen desteği etkileyen faktörleri incelemektedir. Elde edilen bulgular istinaden, bölge sakinlerinin turizmi bir kalkınma faktörü olarak gördüğünü göstermektedir. Doğal, ekonomik ve sosyo-kültürel çevrenin yanı sıra altyapı, yaş, cinsiyet ve eğitim turizmin sürdürülebilir kalkınmasını etkileyen faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Choi ve Sırakaya'nın (2005) çalışmanın amacı, bölge sakinlerinin sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarını değerlendiren bir ölçek (SUS-TAS) geliştirmek ve doğrulamaktır. Ön test aşamasının ardından, Teksas'taki küçük bir turizm topluluğunda yaşayan 800 haneye 51 maddelik sürdürülebilir topluluk turizmine yönelik tutum ölçeği uygulanmıştır. SUSTAS'ın psikometrik özelliklerinin yanı sıra pratik ve teorik çıkarımları sürdürülebilir turizm gelişimi çerçevesinde tartışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde, veri toplama aracı, süreci, araştırmanın evreni, örnekleme, araştırmanın hipotezleri, modeli ve veri analizine yer verilmiştir.

2.1. Veri Toplama Aracı ve Süreci

Çalışma veri toplama aracı konusunda nicel çalışmalarda en sık kullanılan anket tekniğinden faydalanmıştır. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunu ölçmek için Choi ve Sırakaya (2005) tarafından geliştirilen ve 7 boyuttan oluşan (algılanan sosyal maliyetler, çevresel sürdürülebilirlik, uzun dönem planlama, algılanan ekonomik yararlar, toplum merkezli ekonomi, ziyaretçi memnuniyeti sağlama ve toplum katılımını maksimize etme) Sürdürülebilir Turizm Tutum (SUS-TAS) ölçeği kullanılmıştır. Aynı zamanda yerel halkın turizm gelişimine olan desteğini incelemek için Iulia C. Muresan, Camelia F. Oroian, Rezhen Harun, Felix H. Arion, AndraPorutiu, Gabriela O. Chiciudean, AlexandruTodea ve RamonaLile (2016) tarafından yapılan ve iki boyuttan oluşan (sürdürülebilir kalkınma, destinasyon geliştirme) ölçeği kullanılmıştır. Yerel halkın öznel iyi oluşu incelemek için, Christina Geng-qingChi, RuiyingCai ve YongfenLi tarafından uygulanan ve 2 boyuttan oluşan (bilişsel ve duygusal iyi oluş) ölçek kullanılmıştır (Geng-qingChi, Cai , Li 2017).

Ankette yer alan tüm ifadeler daha önceki araştırmalarda sıklıkla kullanılan tutum ölçeklerinden biri olan 5'li Likert ölçeği ile değerlendirilmiştir (1= Kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4= katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum). Aynı zamanda ankette katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik ifadeler de yer almıştır. Yabancı dilden derlenen bu ölçek geriye dönük çeviri tekniği

ile birebir tercüme edilerek Türkçe olarak hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek üç bölümden oluşup bu şekilde sıralanmaktadır;

1. Gönüllü bilgilendirme bölümü.
2. 5'li likert bölümü. (56 maddeden oluşmaktadır.)
3. Demografik özellikler bölümü (Bu bölümde katılımcıların cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu ve mesleği ele alınmaktadır.)

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evreni Mardin örneklemini ise Mardin'deki yerel halktan oluşturmaktadır. Katılımcıların tamamı 18 yaşın üzerindeki kişilerden oluşmuştur. Araştırmanın verileri kolay örnekleme yöntemi kullanarak elde edilmiştir. Bu yöntemde amaç, isteyen herkesin örnekleme içerisine ve örnekleme dahil edilmesidir. Denek bulma işlemi belirlenen örnekleme hacmine ulaşıncaya kadar devam etmektedir. Bu yöntem gerek zaman gerekse ekonomik açıdan büyük tasarruf sağlamaktadır (Ural ve Kılıç, 2011). Örnekleme hataları için farklı evren büyüklüklerinden çekilmesi gereken örnekleme büyüklükleri $a = 0,05$ için $\pm 0,03$, $\pm 0,05$ ve $\pm 0,10$ olarak hesaplanmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Buna göre evren 100 milyon ve üzeri olduğunda $0,05$ örnekleme hatası ile hesap edildiğinde, yeterli örnekleme sayısı 384 olarak kabul edilmektedir (Saruhan ve Özdemirci, 2011; Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004; Kodaş, 2018). Buna istinaden örnekleme büyüklüğü bağlamında 506 anket yeterli olduğu görünüp toplanılmıştır.

2.3. Araştırmanın Hipotezleri ve Modeli

Araştırmada (H1, H2, H3) üç ana hipotez ele alınmıştır. Birinci hipotezin 7 alt hipotez, ikinci ana hipotez 7 alt hipotez ve üçüncü ana hipotez 2 alt hipotezden oluşmuştur. Ana ve alt hipotezler aşağıda sıralanmıştır;

H.1. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.1a- Yerel halkın algılanan sosyal maliyetler algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.1b-Yerel halkın Çevresel sürdürülebilirlik algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.1c-Yerel halkın uzun dönem planlama algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.1d-Yerel halkın algılanan ekonomik yararlar algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.1e-Yerel halkın toplum merkezli ekonomi algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.1f- Yerel halkın ziyaretçi memnuniyeti sağlama algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.1g-Yerel halkın toplum katılımını maksimize etme algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.2- Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.2a- Yerel halkın algılanan sosyal maliyetler algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.2b-Yerel halkın çevresel sürdürülebilirlik algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.2c-Yerel halkın uzun dönem planlama algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.2d-Yerel halkın algılanan ekonomik yararlar algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.2e-Yerel halkın toplum merkezli ekonomi algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.2f- Yerel halkın ziyaretçi memnuniyeti sağlama algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

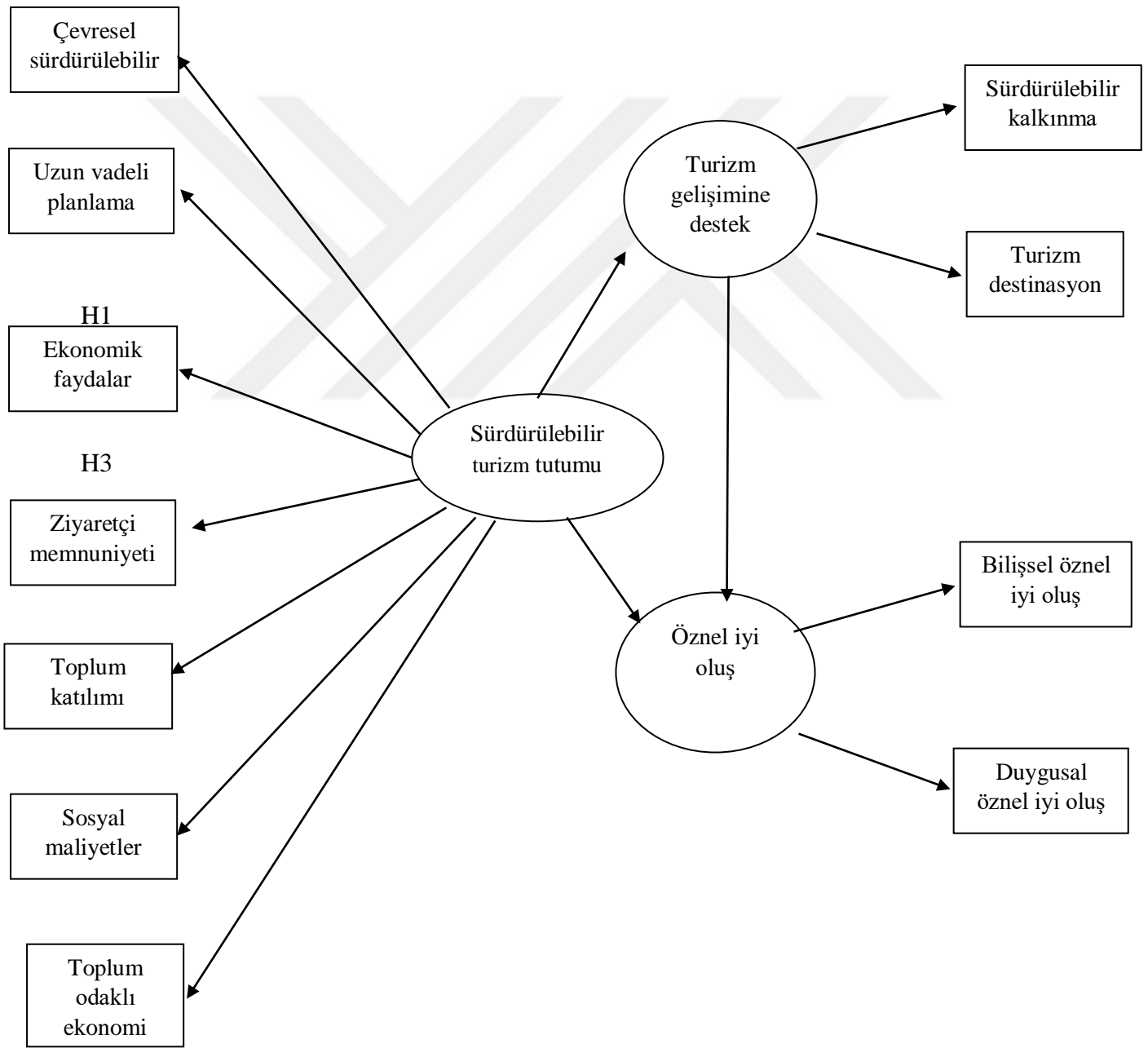
H.2g-Yerel halkın toplum katılımını maksimize etme algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.3- Yerel halkın turizme verdikleri desteğin öznel iyi oluşu üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.3a-Yerel halkın sürdürülebilir kalkınma algısının yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

H.3b-Yerel halkın turizm destinasyonu algısının yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.

Araştırmanın modeli şekil 1’de sunulmuştur. Modelde bağımsız değişken (Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu) 7 boyuttan oluşmaktadır. Birinci bağımlı değişken (Yerel halkın turizm gelişimine desteği) iki boyut ve ikinci bağımlı değişken (Yerel halkın öznel iyi oluşu) altında iki boyut mevcuttur.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

2.4.Verilerin Analizi

Araştırma doğrultusunda ölçeklerin analizini ele almak için SPSS programından yararlanılmıştır. Ölçeklere açımlayıcı faktör analizi korelasyon ve regresyon analizleri uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizine başlamadan önce kayıp veri testi uygulanmıştır. Sonuç olarak herhangi bir kayıp ya da hatalı veri bulunmamıştır. Daha sonra veri setinde olan uç değerler veri setinden çıkarılmıştır. Bu şekilde 506 veriden 487 veri elde edilmiştir.

2.4.1.Açımlayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu, turizm gelişim desteği ve öznel iyi oluşu boyutları ortaya çıkarmak için verilere açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi birbiriyle ilişkili pek çok değişkeni bir havuzda toplayarak kavramsal olarak önemli ve daha az yeni boyutları ortaya çıkarmayı amaçlayan istatistiksel bir analiz tekniğidir (Cramer, 2003; Blaikie, 2003; Tabachnick ve Fidell, 2011; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk 2012; Kodaş, 2013). AFA uygulamadan önce uygunluk koşullarını test edildikten sonra AFA uygulanmıştır:

- Normal dağılım: Örneklem büyüklüğü açısından, merkezi limit teoremine dayalı olarak, çalışmadaki değişkenlerin normal dağıldığı varsayılmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2011; Alpar, 2010; Kodaş, 2013).
- Çarpıklık ve basıklık: Değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde korelasyon değerlerinin kabul edilebilir değerler (-1, +1 sınırları) arasında olduğu görülmüştür (Hair vd., 2010). Normallik varsayımının bir göstergesi olarak kabul edilen ve korelasyon matrisinden önemli faktörlerin çıkarılabileceğini gösteren Bartlett küresellik testi sonuçları da incelenmiş ve Bartlett testinin küresellik testi sonucunda anlamlı sonuçlar elde edildi ($p < ,000$). Bartlett'in küresellik testi de verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini göstermiştir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012: 208).
- Kaiser-Meyer-Olkin (KMO): örneklem yeterliği ile ilgili bir değerdir. Araştırmada KMO değeri 0,809 ve üstü olarak tespit edilmiştir. Field'e (2009) göre, (KMO) değeri 0,80-0,90 arası harika olarak sınıflandırılmıştır.
- Cronbach's Alpha: verilerin iç tutarlılığının güvenilirliği; Ölçekten çıkarılan soru ile ölçekte kalan soruların toplamı arasındaki korelasyon katsayıları, toplam düzeltilmiş

madde ile Cronbach alfa katsayısı kullanılarak arasındaki korelasyon hesaplanmıştır. (Kodaş, 2013) Araştırmada boyutların Cronbach's Alpha değeri ise 0,654 ve üstü olarak tespit edilmiştir. O da kabul edilir bir değerdir (Kılıç, 2016).

2.4.2. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu ölçeğinin AFA bulguları

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliği değerine bakıldığında%0,809 olarak hesaplanmıştır. Bu değer AFA için yeterli olduğu söylenmektedir. Field'e (2009) göre, (KMO) değeri 0,80-0,90 arası harika olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca Barlett Testine göre bulunan bu değer, $\chi^2(528) = 14614,82$; $P < 0,05$ ifadeler arasında olan korelasyon AFA için yeterli büyüklüktedir.

Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu ölçeğinde 7 boyut 38 madde mevcuttur. Ancak AFA yapıldığında %0,50'den düşük faktör yüklerine sahip olan (CE3, CE7, CE6, , SM34 ve ZM21) maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda, 33 maddeden oluşan, yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu ölçeğinin, 7 boyutlu bir yapıdan şekillendiğini ve 7 boyutun toplam varyansın %71,64'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Alt boyutlardan, birinci boyut varyansın %22,340'mı, ikinci boyut %15,847'sini, üçüncü boyut %11,796'mı, dördüncü boyut %6,768'ini, beşinci boyut%5,952'ini, altıncı boyut%4,817'ini ve yedinci boyut %4,121'ini oluşturduğu açıklanmıştır. Elde ettiğimiz bilgilerden yola çıkarak maddelerin faktörlere dağılımı ve faktör yükleri detaylı bir şekilde Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Sürdürülebilir turizm tutumu ölçeği açıklayıcı faktör analizi ile ilgili bulgular

Faktörler ve İfadeler	Faktör Yükleri							Özdeğer
	1	2	3	4	5	6	7	
Sosyal maliyetler								7,372
SM30-Mardin'deki turizm nedeniyle sık sık rahatsız oluyorum.	,872							
SM29-Mardin'deki turizm nedeniyle yaşam kalitem kötüleşti	,858							
SM28-Topluluğumdaki turistler yaşam kalitemi bozuyor	,850							
SM31-Topluluğa ait rekreasyon kaynakları turistler tarafından aşırı kullanılmaktadır	,791							
SM32-Turizmin gelişmesi nedeniyle içinde bulunduğum topluluk aşırı kalabalıklaştı.	,744							

SM33-Mardin yerel turizm işletmelerinde kendimi rahat hissetmiyorum veya hoş karşılanmıyorum	,716	
SM35-Toplumumdaki çevrenin kalitesinin turizm nedeniyle kötüleştiğine inanıyorum.	,704	
Çevresel sürdürülebilirlik		5,230
CE2- Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve doğa korunmalıdır.	,920	
CE5- Turizmin Mardin doğal ve kültürel çevresi ile uyumlu bir şekilde geliştirilmesi gerekir.	,908	
CE9- Turizmin gelecek nesiller için çevreyi iyileştirmesi gerektiğine inanıyorum.	,902	
CE1- Toplumun çevresi şimdi ve gelecek için korunmalıdır	,707	
CE4- Turizm toplumsal çevreyi korumalıdır.	,669	
CE8- Turizm gelişiminin olumsuz etkilerini azaltmak için düzenleyici çevre standartlarına ihtiyaç vardır.	,651	
Ekonomik faydalar		3,893
EF14- Turizmin Mardin toplumuna güçlü bir ekonomik katkı sağladığına inanıyorum.	,870	
EF15- Turizm, Mardin yerel yönetimi için önemli vergi gelirleri yaratır.	,771	
EF13- Turizmi seviyorum çünkü toplumumuza yeni bir gelir getiriyor.	,748	
EF17-Turizm, yerel ürünlerimiz için yeni pazarlar yaratır	,717	
EF16-Turizmin ekonomimiz için iyi olduğuna inanıyorum.	,713	
EF18-Turizm yerel ekonomiyi çeşitlendirir.	,676	
EF19- Turizm, Mardin toplumundaki diğer endüstrilere fayda sağlar	,562	
Uzun vadeli planlama		2,233
UVP12- Turizm endüstrisi gelecek için plan yapmalıdır.	,830	
UVP11- Turizmin gelişmesini planlarken uzun vadeli bir bakış açısına sahip olmamız gerektiğine inanıyorum	,796	
UVP10- Başarılı bir turizm yönetiminin gelişmiş planlama stratejisi gerektirdiğine inanıyorum	,770	
Toplum katılımı		1,964
TK25-Turizm ile ilgili kararlara toplumdaki herkesin tam katılımı, turizmin başarılı bir şekilde geliştirilmesi için bir zorunluluktur.	,800	
TK24-Bireylerin özgeçmişlerine bakılmaksızın içinde bulunduğum toplumdaki herkes turizm kararlarına dahil edilmelidir	,789	

TK26-Turizmin geliştiricilerinin kararlarının topluluktaki herkesi kapsamaması sorun değildir.	,735
TK27-Turizm endüstrisi tüm Mardin'deki topluluk sakinlerinin değerlerini benimsemelidir.	,679
Ziyaretçi memnuniyeti	1,590
ZM22-Topluluk çekiciliği, ziyaretçiler için ekolojik "çekiciliğin" temel bir unsurudur.	,896
ZM20-Turizm endüstrisi, gelecek ziyaretçiler için kaliteli turizm deneyimleri sağlamalıdır	,888
ZM23-Mardin'deki turizm işletmeleri ziyaretçi memnuniyetini izlemelidir.	,550
Toplum odaklı ekonomi	1,360
TOE37-Mardin'deki turizm işletmeleri çalışanlarının en az yarısını yerel toplumdansağlamalıdır.	,797
TOE38-Turizm endüstrisi toplumun gelişmesine yönelik fonlara katkıda bulunmalıdır	,781
TOE36-Turizm endüstrisi, mal ve hizmetlerinin en az yarısını yerel toplumdansağlanmalıdır	,779
	71,642
Açıklanan Varyans (%)	(Toplam)
	0,802
Cronbach's Alpha	
Güvenilirlik Katsayısı (α)	(Toplam)

Tablo 2'ye göre alt boyutların birincisi 7 maddeden, ikincisi 6 maddeden, üçüncüsü 7 maddeden, dördüncüsü 3 maddeden, beşincisi 4 maddeden, altıncısı 3 maddeden ve yedincisi 3 maddeden oluşmaktadır. Faktör yükleri en düşük 0,550 en yüksek 0,920 olarak hesaplanmıştır. Boyutlar sırasıyla sosyal maliyetler, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik faydalar, uzun vadeli planlama, toplum katılımı, ziyaretçi memnuniyeti ve toplum odaklı ekonomi olarak adlandırılmıştır. Aynı zamanda ölçeğin güvenilirlik katsayısına bakılmıştır, Alpha değeri 0 ile 1 arasında bir değer alır, bu değer kabul edilebilir en az 0,6 olması yeterlidir (Kılıç, 2016). Ona göre ölçeğin toplam Cronbach's Alpha değeri 0,802'dir. Boyutların Cronbach's Alpha değerine bakıldığında sıra ile birinci boyut 0,919, ikinci boyut 0,909, üçüncü boyut 0,890, dördüncü boyut 0,853, beşinci boyut 0,782, altıncı boyut 0,843 ve yedinci boyut ise 0,814'tür. Bu değerler ideal değerler olarak kabul edilmektedir.

2.4.3. Yerel halkın turizm gelişimine desteği ölçeğinin AFA bulguları

Yerel halkın turizm gelişimine desteği ölçeği, 2 boyut 8 madde olarak farklı araştırmalarda kullanılmıştır. Ancak AFA yapıldığında%0,50'den düşük faktör yüklerine sahip olan (SK41) madde ölçekten çıkarılmıştır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliği değerine baktığımızda %0,823 olarak hesaplanmıştır. Bu değer AFA için yeterli olduğu söylenmektedir. Field'e (2009) göre, (KMO) değeri 0,80-0,90 arası harika olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca Barlett Testine göre $\chi^2(21) = 1560,908$; $P < 0,05$ olarak bulunup ve bu sonuç ifadeler arasındaki olan korelasyon AFA için yeterli büyüklüktedir.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, 7 maddeden oluşan yerel halkın turizm gelişimine desteği ölçeğinin 2 boyutlu bir yapıdan şekillendiğini ve 2 boyutun toplam varyansın %69,75'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Alt boyutlardan birinci boyut varyansın%51,395'ini, ikinci boyut %18,364'ünü açıklamıştır. Iulia C. Muresan, Camelia F. Oroian, RezhenHarun, Felix H. Arion, AndraPorutiu, Gabriela O. Chiciudean, Alexandru Todea ve RamonaLile'(2016), tarafından yapılan çalışmada, yerel halkın turizm gelişimine desteği aynı şekilde iki boyuttan oluştuğu görülmüştür. Elde edilen bilgilerden yola çıkarak maddelerin faktörlere dağılımı ve faktör yükleri detaylı bir şekilde Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3. Yerel halkın turizm gelişimine desteği ölçeğinin AFA analizi ile ilgili bulgular

Faktörler ve İfadeler	Faktör Yükleri		Özdeğer
	1	2	
Turizm destinasyonu			3,598
TD45- İçinde yaşadığım toplum/yer daha turistik bir destinasyon haline gelmelidir.	0,921		
TD44- Mardin'deki yeni turizm tesislerini/olanaklarını destekliyorum	0,862		
TD43- Mardin'deki turizm sürdürülebilir bir faaliyettir.	0,813		
TD46- Turizmi destekliyorum ve toplumumun önemli bir parçası olmasını istiyorum.	0,785		
Sürdürülebilir kalkınma			1,285
SK40- Uzun vadeli planlama, olumsuz çevresel etkileri azaltacaktır.		0,859	
SK42- Yeni çevre koruma önlemleri geliştirilmelidir		0,741	
SK39- Turizmin gelişimini yönetmek için planlar geliştirmek önemlidir		0,626	

Açıklanan Varyans (%)	51,395	18,364	69,759* (Toplam)
Cronbach's Alpha Güvenilirlik Katsayısı (α)	0,893	0,654	0,840** (Toplam)

Tablo 3'teki sunulmuş bilgilere göre, alt boyutların birincisi 4 maddeden, ikincisi 3 maddeden oluşmaktadır. Faktör yükleri en düşük 0,626 en yüksek 0,921 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca boyutlar sırasıyla turizm destinasyonu ve sürdürülebilir kalkınma olarak adlandırılmıştır. Aynı zamanda ölçeğin güvenilirlik katsayısına bakılmıştır, Alpha değeri 0 ile 1 arasında bir değer alır, bu değer kabul edilebilir en az 0,6 olması yeterlidir (Kılıç, 2016). Buna göre ölçeğin toplam Cronbach's Alpha değeri 0,840'dir. Boyutların Cronbach's Alpha değerine bakıldığında sıra ile birinci boyut 0,893 ve ikinci boyut 0,654'tür. Bu değerler ideal değerler olarak kabul edilmektedir. Boyutların özdeğerlerine bakıldığında sırasıyla 3,598 ve 1,285 değerleri elde edilmiştir.

2.4.4.Yerel halkın öznel iyi oluşu ölçeği AFA bulguları

Yerel halkın öznel iyi oluşu ölçeğinde 2 boyut 10 madde bulunmaktadır. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliği değerine baktığımızda %0,894 olarak hesaplanmıştır. Bu değer AFA için yeterli olduğu söylenmektedir. Field'e (2009) göre, (KMO) değeri 0,80-0,90 arası harika olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca Barlett Testine göre bulunan bu değer $\chi^2(45) = 3450,348$; $P < 0,05$ ifadeler arasındaki olan korelasyon AFA için yeterli büyüklüktedir. Boyutların özdeğerlerine bakıldığında sırasıyla, 5,681 ve 1,468 değerleri elde edilmiştir

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, 10 maddeden oluşan yerel halkın öznel iyi oluşu ölçeğinin 2 boyutlu bir yapıdan şekillendiğini ve 2 boyutun toplam varyansın %71,49'unu açıkladığı tespit edilmiştir. Alt boyutlardan birinci boyut, varyansın 56,806'nı, ikinci boyut 14,684'ünü açıklamıştır. Yerel halkın öznel iyi oluşunu incelemek için, Christina Geng-qingChi, RuiyingCai ve YongfenLi (2017), tarafından uygulanan ve 2 boyuttan oluşan (bilişsel ve duygusal iyi oluş) ölçek, yaptığımız analizleri desteklemektedir. Elde edilen bilgilerden yola çıkarak maddelerin faktörlere dağılımı ve faktör yükleri detaylı bir şekilde Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Yerel halkın öznel iyi oluşu ölçeği AFA analizi ile ilgili bulgular

Faktörler ve İfadeler	Faktör Yükleri		Özdeğer
	1	2	
Duygusal öznel iyi oluş			5,681
DÖİ55- Heveslisiniz	0,929		
DÖİ53- Aktifsiniz	0,891		
DÖİ54- Heyecanlısınız	0,876		
DÖİ56- Neşe dolusunuz	0,848		
DÖİ52- Mutlusunuz	0,830		
Bilişsel öznel iyi oluş			1,468
BÖİ47- Çoğu yönden hayatım idealime yakın.		0,899	
BÖİ48- Hayatımın koşulları mükemmel.		0,790	
BÖİ50- Şimdiye kadar hayatta istediğim önemli şeyleri elde ettim.		0,694	
BÖİ51- Hayatımı baştan yaşayabilseydim, neredeyse hiçbir şeyi değiştirmezdim.		0,660	
BÖİ49- Ben hayatımdan memnunum.		0,555	
Açıklanan Varyans (%)	56,806	14,684	71,490* (Toplam)
Cronbach's Alpha	0,838	0,931	0,911** (Toplam)
Güvenilirlik Katsayısı (α)			

Tablo 4'teki sunulmuş bilgilere göre, alt boyutların birincisi 5 maddeden, ikincisi 5 maddeden oluşmaktadır. Faktör yükleri en düşük 0,555 en yüksek 0,929 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca boyutlar sırasıyla duygusal öznel iyi oluş ve bilişsel öznel iyi oluş olarak adlandırılmıştır. Aynı zamanda ölçeğin güvenilirlik katsayısına bakılmıştır, Alpha değeri 0 ile 1 arasında bir değer almakta ve bu değer kabul edilebilir en az 0,6 olması yeterlidir (Kılıç, 2016). Buna göre ölçeğin toplam Cronbach's Alpha değeri 0,911'dir. Boyutların Cronbach's Alpha değerine bakıldığında sıra ile birinci boyut 0,838 ve ikinci boyut 0,931'dir. O da kabul edilen mükemmel bir değerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bulgular bölümünde, ilk önce katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin tanımlayıcı istatistiksel bulgular verilmiştir. Daha sonra araştırma modeline ilişkin hipotezlerin test edilmesi için veriler regresyon analizine tabi tutulmuştur

3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tanımlayıcı istatistik analizi bölümünde, ankete katılan kişilerin demografik özellikleri incelenmiştir. Araştırmaya katılan 487 kişinin demografik özellikleri frekans ve yüzdelik oranları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Katılımcıların demografik özelliklerine dağılım frekanslarının

Demografik Özellik	Frekans	Oran (%)
Cinsiyet (N=487)		
Kadın	246	50,5
Erkek	241	49,5
Yaş (N=487)		
18-25 Yaş Grubu	187	38,4
26-35 Yaş Grubu	172	35,3
36-45 Yaş Grubu	96	19,7
46-64 Yaş Grubu	32	6,6
Eğitim Düzeyi (N=487)		
İlk okul	7	1,4
Orta okul	20	4,1

Lise	125	25,7
Ön lisans	107	22,0
Lisans	200	41,1
Lisans üstü	28	5,7
Meslek (N=487)		
Turizm ile ilgili	23	4,7
Turizm dışı	464	95,3

Katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığında, araştırmaya katılan katılımcıların %50,5'inin kadın, %49,5'inin erkek olduğu görülmüştür. Yaş açısından, katılımcıların %38,4'ü 18-25 yaş arası, %35,3'ü 26-35 yaş arası, %19,7'si 36-45 yaş arası ve %6,6'sı 46-64 yaş arası olarak dağılım göstermiştir. Katılımcıların eğitim düzeyi ise, ilk okul % 1,4, orta okul %4,1, lise %24,7, ön lisans %22, lisans %41,1 ve lisans üstü %5,7 olarak tespit edilmiştir. Demografik özellikler bağlamında son olarak katılımcıların mesleği incelenmiştir. Sonuç olarak, katılımcıların %4,7'si turizm ile ilgili bir meslek icra etmekte ve %95,3'ü turizm dışı bir meslek icra etmektedir.

3.2. Katılımcıların Sürdürülebilir Turizm Tutumlarına Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların sürdürülebilir turizm tutumları ile ilgili bulgular ele alınmıştır. Katılımcıların sürdürülebilir turizm ile ilgili tutumları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Katılımcıların sürdürülebilir turizm tutumlarına ilişkin bulgular

Faktörler ve İfadeler	Yanıtların yüzdeler oranı				
	1	2	3	4	5
Ekonomik faydalar					
EF14 -Turizmin Mardin toplumuna güçlü bir ekonomik katkı sağladığına inanıyorum.	4,7	3,3	12,3	23,4	56,3
EF13 -Turizmi seviyorum çünkü toplumumuza yeni bir gelir getiriyor.	7,8	1,2	15,8	26,7	48,5
EF15 -Turizm, Mardin yerel yönetimi için önemli vergi gelirleri	3,5	2,7	20,1	27,9	45,8

yaratır.						
EF16 -Turizmin ekonomimiz için iyi olduğuna inanıyorum.	2,1	2,3	17,0	24,4	54,2	
EF17 -Turizm, yerel ürünlerimiz için yeni pazarlar yaratır.	1,8	4,9	17,5	25,7	50,1	
EF18 -Turizm yerel ekonomiyi çeşitlendirir.	1,6	7,2	13,3	25,1	52,8	
Sosyal maliyetler						
SM30 -Mardin'deki turizm nedeniyle sık sık rahatsız oluyorum.	28,5	13,6	19,7	15,2	23,0	
SM28 -Topluluğumdaki turistler yaşam kalitemi bozuyor.	26,3	13,6	21,4	18,5	20,3	
SM29 -Mardin'deki turizm nedeniyle yaşam kalitem kötüleşti	24,6	19,1	18,1	16,0	22,2	
SM31 -Topluluğa ait rekreasyon kaynakları turistler tarafından aşırı kullanılmaktadır.	18,6	10,9	27,7	24,2	18,3	
SM32 -Turizmin gelişmesi nedeniyle içinde bulunduğum topluluk aşırı kalabalıklaştı.	16,8	11,3	21,8	19,5	30,6	
SM33 -Mardin yerel turizm işletmelerinde kendimi rahat hissetmiyorum veya hoş karşılanmıyorum	25,3	14,8	16,6	17,0	26,3	
SM35 -Toplumumdaki çevrenin kalitesinin turizm nedeniyle kötüleştiğine inanıyorum.	19,7	16,0	22,4	17,5	24,8	
Çevresel sürdürülebilirlik						
CE2 -Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve doğa korunmalıdır.	1,0	0,6	5,6	23,2	70,0	
CE5 - Turizmin Mardin doğal ve kültürel çevresi ile uyumlu bir şekilde geliştirilmesi gerekir.	1,0	0,6	5,7	24,6	68,0	
CE9 -Turizmin gelecek nesiller için çevreyi iyileştirmesi gerektiğine inanıyorum.	1,0	0,6	5,5	23,8	69,0	
CE1 -Toplumun çevresi şimdi ve gelecek için korunmalıdır.	1,2	1,0	2,5	18,1	77,2	
CE4 - Turizm toplumsal çevreyi korumalıdır.	0,8	2,5	4,5	23,8	68,8	
CE8 - Turizm gelişiminin olumsuz etkilerini azaltmak için düzenleyici çevre standartlarına ihtiyaç vardır.	0,8	2,5	4,7	24,8	67,1	
Uzun vadeli planlama						
UVP12 -Turizm endüstrisi gelecek için plan yapılmalıdır.	1,0	1,0	11,7	22,6	63,7	
UVP11 -Turizmin gelişmesini planlarken uzun vadeli bir bakış açısına sahip olmamız gerektiğine inanıyorum	1,8	0,8	6,4	25,7	65,3	
UVP10 -Başarılı bir turizm		2,1	9,2			

yönetiminin gelişmiş planlama stratejisi gerektirdiğine inanıyorum	0,4			22,8	65,5
Toplum katılımı					
TK25-Turizm ile ilgili kararlara toplumdaki herkesin tam katılımı, turizmin başarılı bir şekilde geliştirilmesi için bir zorunluluktur.	3,7	9,4	20,3	29,2	37,4
TK24-Bireylerin özgeçmişlerine bakılmaksızın içinde bulunduğum toplumdaki herkes turizm kararlarına dahil edilmelidir	8,8	9,0	24,6	25,7	31,0
TK26-Turizmin geliştiricilerinin kararlarının topluluktaki herkesi kapsamaması sorun değildir.	6,6	11,3	21,8	28,1	32,2
TK27-Turizm endüstrisi tüm Mardin'deki topluluk sakinlerinin değerlerini benimsemelidir.	1,0	6,4	11,9	30,2	50,5
Ziyaretçi memnuniyeti					
ZM23-Mardin'deki turizm işletmeleri ziyaretçi memnuniyetini izlemelidir.	0	1,0	10,5	41,5	47,0
ZM22-Topluluk çekiciliği, ziyaretçiler için ekolojik "çekiciliğin" temel bir unsurudur.	0	2,3	10,7	37,4	49,7
ZM20-Turizm endüstrisi, gelecek ziyaretçiler için kaliteli turizm deneyimleri sağlamalıdır	0	2,3	10,5	35,3	52,0
Toplum odaklı ekonomik					
TOE36-Turizm endüstrisi, mal ve hizmetlerinin en az yarısını yerel toplumdansağlanmalıdır.	3,3	7,0	26,7	31,4	31,6
TOE38-Turizm endüstrisi toplumun gelişmesine yönelik fonlara katkıda bulunmalıdır.	2,7	5,7	25,3	31,6	34,7
TOE37-Mardin'deki turizm işletmeleri çalışanlarının en az yarısını yerel toplumdansağlanmalıdır.	2,3	11,1	26,3	28,7	31,6

(1= Kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4= katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum).

Tablo 6'da sunulan bilgilere göre, katılımcıların sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarını belirleme sürecinde, ekonomik faydalar ile ilgili görüş bildiren katılımcıların tutumu genel olarak olumlu olarak tespit edilmiştir. Ekonomik faydalar boyutuna ait olan maddeler ve katılımcıların bu maddelere verdiği yanıtlar; EF14%56,3-EF13 %48,5-EF15%45,8-EF16%54,2-EF17%50,1-EF18%52, kesinlikle katılıyorum şeklindedir.

Sosyal maliyetlere bakıldığında, katılımcılardan gelen yanıtlar bu şekilde gösterilmiştir : SM30 %28,5 olarak kesinlikle katılmıyorum,%23,0 olarak kesinlikle katılıyorum, SM28 %26,3 olarak kesinlikle katılmıyorum,%20,3olarak kesinlikle katılıyorum,SM29 %24,6olarak kesinlikle katılmıyorum,%22,2olarak kesinlikle katılıyorum,SM31 %27,7 kararsızım , %24,2 katılıyorum, SM32 %30,6 kesinlikle

katılıyorum,%21,8 kararsızım,SM33 %26,3 kesinlikle katılıyorum,%25,3 kesinlikle katılmıyorum,SM35 %24,8 kesinlikle katılıyorum,%22,4'tür.

Çevresel sürdürülebilir boyutundaki ifadeler gelen yanıtlar ise, genellikle olumlu olarak gelmiştir. Bu yanıtlar; CE2 %70,0-CE5 %68,0-CE9 %69,0-CE1 %77,2-CE4 %63,7 ve CE8 %67,1 kesinlikle katılıyorum şeklindedir.

Uzun vadeli planlama boyutuna bakıldığında, gelen yanıtlar aynı şekilde olumlu olduğu görülmektedir. Bu maddelere gelen yanıtlar; Uvp12 %63,7-uvp11 %65,3 ve uvp10 %65,5 kesinlikle katılıyorum olarak belirtilmiştir.

Toplum katılımı ile ilgili gelen yanıtlar ise, büyük oranla yine olumlu gelmiştir. Bu maddelere gelen yanıtlar; Tk25 %29,2 katılıyorum, %37,4 kesinlikle katılıyorum, tk24 %25,7 katılıyorum, %31,0 kesinlikle katılıyorum, tk26 %28,2 katılıyorum, %32,2 kesinlikle katılıyorum ve tk27 %30,2 katılıyorum, %50,5 kesinlikle katılıyorum şeklindedir.

Ziyaretçi memnuniyeti boyutu incelendiğinde, yanıtlar yine olumlu çıkmıştır. Bu maddelere gelen yanıtlar; Zm23%41,5 katılıyorum, %47,0 kesinlikle katılıyorum, zm22 %37,4 katılıyorum, %49,1 kesinlikle katılıyorum ve zm20 %35,3 katılıyorum, %52,0 kesinlikle katılıyorum şeklindedir.

Son olarak toplum odaklı ekonomi boyutu incelendiğinde de katılımcılardan gelen yanıtlar büyük oranda olumlu gelmiştir. Bu maddelere gelen yanıtlar; Toe36 %31,4 katılıyorum, %31,6 kesinlikle katılıyorum, toe38 %31,6 katılıyorum, %34,7 kesinlikle katılıyorum, toe37 %28,7 katılıyorum, %31,6 kesinlikle katılıyorum şeklindedir.

3.3. Katılımcıların Turizm Gelişimi Desteğine Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların turizm gelişimine desteği ile ilgili elde edilen bulgular incelenmiştir. Katılımcıların turizm gelişimine desteği ile ilgili tutumu Tablo7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların turizm gelişimine desteği ile ilgili bulgular

Faktörler ve İfadeler	Yanıtların yüzdeler oranı				
	1	2	3	4	5

Turizm destinasyonu						
TD44- Mardin'deki yeni turizm tesislerini/olanaklarını destekliyorum	8,8	10,7	15,2	30,2	35,1	
TD43- Mardin'deki turizm sürdürülebilir bir faaliyettir.	3,5	8,6	17,5	32,4	38,0	
TD46- Turizmi destekliyorum ve toplumumun önemli bir parçası olmasını istiyorum.	10,3	5,5	16,2	29,6	38,4	
TD45- İçinde yaşadığım toplum/yer daha turistik bir destinasyon haline gelmelidir.	8,6	7,4	18,5	26,1	39,4	
Sürdürülebilir kalkınma						
SK40- Uzun vadeli planlama, olumsuz çevresel etkileri azaltacaktır.	1,0	3,9	16,4	31,2	47,4	
SK42- Yeni çevre koruma önlemleri geliştirilmelidir	1,8	3,5	18,1	35,3	41,3	
SK39- Turizmin gelişimini yönetmek için planlar geliştirmek önemlidir	6,0	9,7	15,8	28,7	39,8	

(1= Kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4= katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum).

İkinci değişkene ait alt boyutlar ve onlara gelen yanıtlar tablo 7'de gösterilmiştir. Tablo 9'e göre, turizm destinasyonu boyutuna gelen yanıtlar incelendiğinde, bu maddelere td44 %30,2 katılıyorum, %35,1 kesinlikle katılıyorum, td43 %32,4 katılıyorum, %38,0 kesinlikle katılıyorum, td46 %29,6 katılıyorum, %38,4 kesinlikle katılıyorum ve td45 %26,1 katılıyorum, %39,4 kesinlikle katılıyorum yanıtları verilmiştir.

Sürdürülebilir kalkınma boyutuna gelen yanıtlara bakıldığında, sk40%31,2 katılıyorum, %47,4 kesinlikle katılıyorum, sk42 %35,3 katılıyorum, %41,3 kesinlikle katılıyorum, sk39 %28,7 katılıyorum, %39,8 kesinlikle katılıyorum oranında olumlu yanıtlar gelmiştir.

3.4. Katılımcıların Öznel İyi Oluşuna Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların öznel iyi oluşu ile ilgili elde edilen bulgular ortaya konulmuştur. Katılımcıların öznel iyi oluşu ile ilgili tutumu tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların öznel iyi oluşu ile ilgili bulgular

Faktörler ve İfadeler	Yanıtların yüzdeler oranı				
	1	2	3	4	5

Duygusal öznel iyi oluş					
DÖİ55- Heveslisiniz	15,4	11,5	24,4	20,1	28,5
DÖİ53- Aktifsiniz	8,8	11,5	23,8	24,6	31,2
DÖİ54- Heyecanlısınız	17,9	11,3	24,2	20,5	26,1
DÖİ56- Neşe dolusunuz	17,7	13,6	19,5	22,8	26,5
DÖİ52- Mutlusunuz	13,8	9,4	25,1	29,4	22,4
Bilişsel öznel iyi oluş					
BÖİ47- Çoğu yönden hayatım idealime yakın.	14,0	11,3	26,1	27,1	21,6
BÖİ48- Hayatımın koşulları mükemmel.	17,2	20,1	26,1	22,4	14,2
BÖİ50- Şimdiye kadar hayatta istediğim önemli şeyleri elde ettim.	11,7	13,8	35,3	23,6	15,6
BÖİ51- Hayatımı baştan yaşayabilseydim, neredeyse hiçbir şeyi değiştirmezdim.	25,1	17,5	23,0	18,1	16,4
BÖİ49- Ben hayatımdan memnunum.	14,0	10,7	28,5	26,3	20,5

(1= Kesinlikle katılmıyorum, 2= katılmıyorum, 3= ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4= katılıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum).

Katılımcıların öznel iyi oluşuna bakıldığında, ilk önce katılımcıların duygusal öznel iyi oluşunu ilgilendiren yanıtlar sırasıyla, DÖİ55%24,4 kararsız, %20,1 katılıyorum, %28,5 kesinlikle katılıyorum, DÖİ53 %23,8 kararsız, %24,6 katılıyorum, %31,2 kesinlikle katılıyorum, DÖİ54 %24,2 kararsız, %20,5 katılıyorum, %26,1 kesinlikle katılıyorum, DÖİ56 %19,5 kararsız, %22,8 katılıyorum, %26,5 kesinlikle katılıyorum, DÖİ52 %25,1 kararsız, %29,4 katılıyorum, %22,4 kesinlikle katılıyorum olarak gelmiştir. Daha sonra katılımcıların bilişsel öznel iyi oluşunu incelediğimizde, gelen yanıtlar; BÖİ47%26,1 kararsız, %27,1 katılıyorum, %21,6 kesinlikle katılıyorum, BÖİ48 %26,1 kararsız, %20,1 katılmıyorum, %17,2 kesinlikle katılmıyorum, BÖİ50 %35,3 kararsız, %23,6 katılıyorum, %15,6 kesinlikle katılıyorum, BÖİ51 %23,0 kararsız, %17,5 katılmıyorum, %25,1 kesinlikle katılmıyorum, BÖİ49 %28,5 kararsız, %26,3 katılıyorum, %20,5 kesinlikle katılıyorum olarak gelmiştir.

3.5. Korelasyon Analizi

Korelasyon katsayısının mutlak değeri Tablo 8'de gösterilmektedir. Pearson korelasyon analizi ile ilgili elde ettiğimiz sonuçlar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Korelasyon katsayısının değer aralıkları

Yüksek Düzey	Orta Düzey	Düşük Düzey
0,70- 1,00	0,70-0,30	0,30-0,00

Kaynakça: Büyüköztürk, 2011: 32

Tablo 10. Ölçekteki üç değişkenlerin alt boyutları arasındaki ilişkiyi açıklayan Pearson korelasyon analizi ile ilgili bulgular

Boyutlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Ortalama	S. S	VIF
1. ÇE												3,9568	0,40182	1,259
2. UVP	,334											4,6165	0,63618	1,332
3. EF	-,001	,246										4,4983	0,70464	1,821
4. ZM	,199	,225	,395									4,1728	0,84469	1,395
5. TK	,106	,140	,324	,347								4,3491	0,62449	1,448
6. SM	,043	-,124	-,359	-,166	-,137							3,8516	0,89174	1,502
7. TOE	-,054	,165	,148	,103	,150	,310						3,0551	1,20693	1,709
8. SK	,141	,295	,218	,266	,181	,081	,520					3,8248	0,90361	1,678
9. TD	,144	,250	,588	,373	,512	-,259	,297	,431				4,2074	0,69791	2,391
10.BOİ	-,061	-,096	,097	,092	,165	,144	,117	,117	,229			3,8137	1,07693	1,885
11DOİ	-,089	-,184	-,034	-,140	-,105	,147	-,010	,010	-,057	,595		3,1138	1,01558	1,765

Tablo 10’da verilen Pearson korelasyon analizine göre üç değişkenin alt boyutları arasındaki etki pozitif ve negatif, zayıf ve orta düzeyde etki gösterdiği tespit edilmiştir. Aynı tabloda varyans artış faktörü (VIF) değerleri de sunulmuştur. Çoklu doğrusal bağıntıyı tespit etmek amacıyla kullanılan bir yöntemidir. VIF bir bağımsız değişkenin diğer bağımsız değişkenlerle olan ilişkisinin derecesini belirlemek için hesaplanmaktadır. VIF 10’a eşit veya daha büyük ise, çoklu doğrusal bağıntı problemi mevcuttur (Büyüköztürk ve Öz,2016). Hesaplanan varyans artış faktörü (VIF) değerleri sırasıyla 1,259, 1,332, 1,821, 1,395,1,448, 1,502,1,709,1,678,2,391,1,885 ve 1,765olarak elde edilmiştir. Bu durumda modelde çoklu doğrusal bağıntının ortadan kalktığı söylenebilmektedir.

3.6. Regresyon Analizi

Regresyon analizi bölümünde, araştırmanın hipotezleri test edilmiştir. İlk önce ana hipotezler test edilip daha sonra alt hipotezleri ele alınmıştır.

3.6.1. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun turizm gelişim desteği üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları

Çalışmanın bu bölümünde H1 olan ana hipotezin testi yapılmıştır. Bağımsız bir değişken olan yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu değişkeni yerel halkın turizm gelişimine desteği değişkeni üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Regresyon analizi sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu, yerel halkın turizm gelişimine desteği ile ilgili regresyon analiz bulguları

	B	Std. Hata	Beta	t	p değeri	R	F;p değeri
Sabit	,131	,309		,424	,00	,494	156,489;<0,001
Sürdürülebilir Turizm Tutumu	,251	,078	,494	12,510	,00		

Bağımlı Değişken: Turizm desteği $R^2=224$

Tablo 11’deki bulgulara göre, anlamlılık düzeyi $P<,05$ olduğundan dolayı gerçekleştirilen regresyon modeli anlamlı çıkmıştır. Buna istinaden yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu, turizm gelişimine desteği üzerinde pozitif yönde bir etkiye sahip olduğu görülebilmektedir. İlişkinin açıklama gücü olan R^2 değeri; ,224 olarak hesaplanmıştır ($R= ,494$; $R^2 = ,224$; $P<,05$). Bu veriye göre, yerel halkın turizm gelişimine desteği değişkeninin %22,4’ünün modeldeki bağımsız olan yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu değişkeni tarafından açıklandığı görülmektedir. Regresyon modeline dahil edilen bağımsız değişken için beta katsayısı, 494’tür ($P<,05$). Bu verilerin doğrultusunda yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu $P<,05$ olduğundan dolayı yerel halkın turizm gelişimine desteği üzerinde pozitif yönde bir etkiye sahiptir.

3.6.2.Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun öznel iyi oluşu üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları

Çalışmanın bu bölümünde H2 olan ana hipotezin testi yapılmıştır. Bağımsız bir değişken olan yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu değişkeni, yerel halkın öznel iyi oluşu değişkeni üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Regresyon analizi sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu, yerel halkın öznel iyi oluşu ile ilgili regresyon analiz bulguları

	B	Std. Hata	Beta	t	p değeri	R	F;p değeri
Sabit	2,275	,445		2,108	,000	,098	4,741;<0,030
Sürdürülebilir Turizm Tutumu	,244	,112	,098	2,177	,030		

Bağımlı Değişken: öznel iyi oluş $R^2 = ,010$

Tablo 12’deki sunulan verilere göre, anlamlılık düzeyi $P<,05$ olduğundan dolayı gerçekleştirilen regresyon modeli anlamlı çıkmıştır. Buna istinaden yerel halkın öznel iyi oluşu ve yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu arasında bir etki olduğu görülmektedir. İlişkinin açıklama gücü olan R^2 değeri; ,010 olarak hesaplanmıştır ($R = ,098$; $R^2 = ,010$; $P<,05$). Bu veriye göre, yerel halkın öznel iyi oluşu değişkeninin %0,10’ünün modeldeki bağımsız olan yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu değişkeni tarafından açıklandığı görülmektedir. Regresyon modeline dahil edilen bağımsız değişken için beta katsayısı, 098’tir ($P<,05$). Bu verilerin doğrultusunda yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu $P<,05$ olduğundan dolayı yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

3.6.3.Yerel halkın turizm gelişimine desteğinin turizm gelişim desteği üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları

Çalışmanın bu bölümünde H3 olan ana hipotezin testi yapılmıştır. Araştırmanın üçüncü ana hipotezi olan yerel halkın turizm gelişimine desteğinin, yerel halkın öznel iyi oluşu üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Regresyon analizi sonuçları Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. Yerel halkın turizm gelişimine desteği, öznel iyi oluşu ile ilgili regresyon analiz bulguları

	B	Std. Hata	Beta	t	p değeri	R	F;p değeri
Sabit	2,820	,231		12,207	,001	,084	3,430;>0,065
Turizm Desteği	,105	,057	,084	1,852	,001		

Bağımlı Değişken: öznel iyi oluş $R^2=,007$

Tablo 13'e göre, anlamlılık düzeyi $P>,05$ olduğundan dolayı gerçekleştirilen regresyon modeli anlamlı çıkmamıştır. Buna istinaden yerel halkın turizm gelişimine desteği, yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde pozitif yönde bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür. İlişkinin açıklama gücü olan R^2 değeri; ,007 olarak hesaplanmıştır ($R= ,084$; $R^2 = ,007$; $P>,05$).

3.6.4.Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu alt boyutlarının yerel halkın turizm gelişim desteği üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları

Bu bölümde birinci hipoteze ait olan alt hipotezler test edilmiştir. Çalışmanın birinci hipotezin alt hipotezleri olan çevresel sürdürülebilir, uzun vadeli planlama, sosyal maliyetler, ekonomik faydalar, toplum odaklı ekonomi, ziyaretçi memnuniyeti ve toplum katılımı ile yerel halkın turizm gelişimine desteği değişkeni üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Regresyon analizi sonuçları Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu alt boyutları ve yerel halkın turizm gelişimine desteği ile ilgili regresyon analiz bulguları

	B	Std.Hata	Beta	t	p değeri	R Kare	F;p değeri
Sabit	-,564	,277		-2,034	,042	,534	78,344;<0,001
Çevresel sürdürülebilir	,162	,043	,130	3,790	,000		
Uzun vadeli planlama	,062	,039	,055	1,558	,120		
Ekonomik faydalar	,295	,036	,314	8,264	,000		
Ziyaretçi memnuniyeti	,109	,046	,086	2,391	,017		
Toplum katılımı	,213	,031	,240	6,973	,000		

Sosyal maliyetler	-,082	,024	-,125	-3,394	,001
Toplum odaklı ekonomi	,326	,031	,372	10,486	,000
Bağımlı Değişken: Turizm gelişim desteği R= ,731					

Tablo 14'teki sunulan veriler doğrultusunda, anlamlılık düzeyi $P < ,05$ olduğundan dolayı gerçekleştirilen regresyon modeli anlamlı çıkmıştır. Buna istinaden yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumuna ait alt boyutlar ile yerel halkın turizm gelişimine desteği arasında pozitif yönde bir etkisi olduğu görülmektedir. İlişkinin açıklama gücü olan R^2 değeri; ,534 olarak hesaplanmıştır ($R = ,731$; $R^2 = ,534$; $P < ,05$). Bu veriye göre, yerel halkın turizm gelişimine desteği değişkeninin %53,4'ünün modeldeki bağımsız olan yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumuna ait olan alt boyutlar tarafından açıklandığı görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumuna ait alt boyutlar genel anlamda $P < ,05$ olduğundan dolayı yerel halkın turizm gelişimine desteği üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilmektedir. Ancak yerel halkın uzun vadeli planlama algısının turizm gelişim desteğine verdiği destek üzerinde bir etkisi olmadığı görülmüştür.

3.6.5.Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu alt boyutlarının yerel halkın öznel iyi oluşu üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları

Çalışmanın bu bölümünde birinci hipoteze ait olan alt hipotezler test edilmiştir. Çalışmanın birinci hipotezin alt hipotezleri olan çevresel sürdürülebilir, uzun vadeli planlama, sosyal maliyetler, ekonomik faydalar, toplum odaklı ekonomi, ziyaretçi memnuniyeti ve toplum katılımı ile yerel halkın öznel iyi oluşu değişkeni üzerindeki etki ele alınmıştır. Regresyon analizi sonuçları Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu alt boyutları ve yerel halkın öznel iyi oluşu ile ilgili regresyon analiz bulguları

	B	Std.Hata	Beta	t	p değeri	R Kare	F;p değeri
Sabit	3,327	,493		6,752	,000	,069	5,045;<0,001
Çevresel sürdürülebilir	-,048	,076	-,031	-,633	,527		
Uzun vadeli planlama	-,236	,070	-,167	-3,360	,001		

Ekonomik faydalar	,147	,063	,125	2,318	,021
Ziyaretçi memnuniyeti	-,052	,081	-,033	-,646	,518
Toplum katılımı	,036	,054	,032	,658	,511
Sosyal maliyetler	,140	,043	,169	3,242	,001
Toplum odaklı ekonomi	,064	,055	,058	1,162	,246
Bağımlı Değişken: öznel iyi oluş R= ,262					

Tablo 15'teki sunulan verilere göre, İlişkinin açıklama gücü olan R^2 değeri; ,069 olarak hesaplanmıştır ($R= ,262$; $R^2 = ,069$; $P<,05$). Bu veriye göre, yerel halkın öznel iyi oluşu değişkeninin %0,69'unun modeldeki bağımsız olan yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumuna ait alt boyutlar tarafından açıklandığı görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumuna ait üç alt boyut (Uzun vadeli planlama, Ekonomik faydalar ve Sosyal maliyetler) genel anlamda $P<,05$ olduğundan dolayı yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde bir etkiye sahip olduğu söylenebilmektedir. Öte yandan kalan 4 boyut, $P>0,05$ olduğu için yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

3.6.6. Yerel halkın turizm gelişimine desteği alt boyutlarının yerel halkın öznel iyi oluşu üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik analiz bulguları

Hipotez testinde son olarak yerel halkın turizm gelişimine desteğine ait alt boyutlar olan sürdürülebilir kalkınma ve turizm destinasyonu ile öznel iyi oluşu değişkeni üzerinde etkisi ortaya konulmuştur. Regresyon analizi sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16. Yerel halkın turizm gelişimine desteği alt boyutları ve yerel halkın öznel iyi oluşu ile ilgili regresyon analiz bulguları

	B	Std.Hata	Beta	t	p değeri	R Kare	F;p değeri
Sabit	2,850	,280		10,197	,000	,007	1,731;<0,178
Sürdürülebilir kalkınma	,032	,072	,022	,447	,655		
Turizm destinasyonu	,067	,046	,072	1,437	,151		
Bağımlı Değişken: Öznel iyi oluş R=,084							

Tablo 16'daki sunulan verilere göre, anlamlılık düzeyi $P < ,05$ olmadığı için gerçekleştirilen regresyon modeli anlamlı çıkmamıştır. Buna istinaden yerel halkın turizm gelişimine desteğine ait alt boyutların yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde genel olarak bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. İlişkinin açıklama gücü olan R^2 değeri; ,007 olarak hesaplanmıştır ($R = ,084$; $R^2 = ,007$; $P > ,05$). Bu veriye göre, yerel halkın öznel iyi oluşu değişkeninin %0,07'sinin modeldeki bağımsız olan yerel halkın turizm gelişimine desteğine ait alt boyutlar tarafından açıklandığı görülmektedir. Bu verilerin doğrultusunda yerel halkın turizm gelişimine desteğine ait alt boyutlar genel anlamda $P > ,05$ olduğundan dolayı yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde bir etkiye sahip olmamıştır.

Regresyon analizi sonucu olarak değişkenler ve alt boyutlar arasındaki ilişkiler tespit edilmiştir. Daha sonra ana hipotezler ve alt hipotezler test edilip onlara ilişkin kabul-ret durumu tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17. Araştırma hipotezlerinin ret/kabul durumuna ilişkin bulguları

HİPOTEZLER	KABUL	RET
H.1. Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.	X	
H.1a- Yerel halkın algılanan sosyal maliyetler algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.	X	
H.1b- Yerel halkın Çevresel sürdürülebilirlik algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.	X	
H.1c- Yerel halkın uzun dönem planlama algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.		X
H.1d- Yerel halkın algılanan ekonomik yararlar algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.	X	
H.1e- Yerel halkın toplum merkezli ekonomi algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.	X	
H.1f- Yerel halkın ziyaretçi memnuniyeti sağlama algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.	X	
H.1g- Yerel halkın toplum katılımını maksimize etme algısının turizme verdikleri destek üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.	X	

H.2- Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.	X	
H.2a- Yerel halkın algılanan sosyal maliyetler algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.	X	
H.2b-Yerel halkın çevresel sürdürülebilirlik algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.		X
H.2c-Yerel halkın uzun dönem planlama algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.	X	
H.2d-Yerel halkın algılanan ekonomik yararlar algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.	X	
H.2e-Yerel halkın toplum merkezli ekonomi algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.		X
H.2f- Yerel halkın ziyaretçi memnuniyeti sağlama algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.		X
H.2g-Yerel halkın toplum katılımını maksimize etme algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.		X
H.3- Yerel halkın turizme verdikleri desteğin öznel iyi oluşu üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.		X
H.3a-Yerel halkın sürdürülebilir kalkınma algısının yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.		X
H.3b-Yerel halkın turizm destinasyonu algısının yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde olumlu etkisi bulunmaktadır.		X

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Turizm, sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel bileşenlerini birbirine bağlayan çok yönlü bir faaliyettir. Bu araştırma, Türkiye'deki Mardin şehrinin yerel halkının sürdürülebilir turizm tutumunu, turizm gelişimine desteğini ve öznel iyi oluşu ile ilişkisini incelemiştir.

Katılımcıların sürdürülebilir turizm tutumları incelendiğinde, yanıtların genellikle olumlu olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda Mardin'deki yerel halkın büyük bir kısmının sürdürülebilir turizmi desteklediği saptanmıştır. Elde edilen araştırmanın sonuçlarına göre, Mardin'de yerel halkın sürdürülebilir turizm algısında, özellikle çevresel sürdürülebilir boyutuna önem verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna ilaveten katılımcıları önem gösterdiği diğer bir boyut uzun vadeli planlamada gerçekleştiği görülmüştür. Yerel halk Mardin'de sürdürülebilir turizm tutumu çerçevesinde, ekonomik faydalar boyutuna da aynı düzeyde önem gösterip sürdürülebilir turizmde önemli olduğunu ifade etmiştir. Diğer bir taraftan sürdürülebilir turizm sürecinde ortaya çıkan sosyal maliyetler konusunda da Mardin yerel halkın tutumlarının orta seviyeye yakın olduğu tespit edilmiştir. Koçoğlu, Saraç ve Batman (2020), Dağlı (2018) ve Duran ve Özkul (2012) taraflarından farklı destinasyonlarda yerel halkın üzerinde gerçekleştikleri çalışmalardaki sonuçlar ile bu araştırmanın sonuçları paralellik göstermektedir. Turizm gelişimi açısından değerlendirildiğinde, Mardin'deki yerel halkın büyük bir kısmı turizm gelişim göstermesinden hoşnut duymaktadırlar. Ataman ve Özer (2020) ve Kodaş, Öztürk ve Deniz (2021) taraflarından yapılan çalışmalarda Mardin yerel halkın, turizm gelişimine yönelik destek düzeylerinin yüksek olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda, Mardin yerel halkının turizm gelişimine yönelik desteği konusunda, bu çalışmanın bulguları Mardin ile ilgili önceki çalışmaların sonuçlarını desteklemektedir. Son olarak Mardin'deki yerel halkın öznel iyi oluşu ile ilgili verilen yanıtlar genel anlamda olumlu olmuştur. Mardin'deki yerel halkın duygusal öznel iyi oluş konusunda bilişsel öznel iyi oluş boyutuna göre daha yüksek bir düzeye sahiptir.

Ana değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla, yapılan regresyon analizi çerçevesinde, yerel halkın turizm gelişimine desteği ve yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Baltacı (2021) ve Ayazlar (2016) çalışmalarında, yerel halkın çevresel tutumlarını ne ölçüde sergilediği ve bu

tutumun, genel sürdürülebilir turizm geliştirme sürecine verdikleri desteği önemli ölçüde etkilediği sonucuna varmıştır. Bu şekilde, araştırmada geliştirilen ilk ana hipotez H1, bulgulara ve daha önce yapılan bazı çalışmalara istinaden desteklenmiştir. Bu bağlamda, Mardin yerel halkının sürdürülebilir turizm tutumu, turizm gelişimine verdiği destek üzerinde etki gösterdiğini ifade etmektedir. Bu şekilde araştırmanın alt amaçlarından olan ‘Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumunun, turizm gelişimine verdiği destek üzerinde etkisi olup olmadığının belirlenmesi’ amaca ulaşılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre Mardin yerel halkının sürdürülebilir turizm tutumunun, öznel iyi oluşu üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmüştür. Buna istinaden, araştırmada geliştirilen ikinci ana hipotez H2 bulgulara göre desteklenmiştir. Mardin yerel halkını temsil eden katılımcıların sürdürülebilir turizm tutumları, öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde etki göstermektedir. Bundan yola çıkarak çalışmanın alt amaçlarından olan ‘Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumunun, öznel iyi oluşu üzerinde etkisi olup olmadığının belirlenmesi’ amaca ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgular sonucunda, yerel halkın turizm gelişimine desteği ve öznel iyi oluşu arasında olumlu bir etki tespit edilmemiştir. H3, elde ettiğimiz bulguların neticesinde desteklenmemiştir. Bu bağlamda araştırmanın alt amaçlarından olan ‘Yerel halkın turizm gelişimine verdiği desteğin öznel iyi oluşu üzerinde etkisi olup olmadığının belirlenmesi’ amacına ulaşılmıştır.

Birinci değişkenin (Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu) alt boyutları ile ikinci değişken (Yerel halkın turizm gelişimine desteği) üzerindeki etkiyi ele aldığımızda, yapılan regresyon analizi sonucuna göre aşağıdaki alt sonuçlara varılmıştır:

- Yerel halkın algılanan sosyal maliyetler algısının turizme verdiği destek üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür.
- Yerel halkın çevresel sürdürülebilirlik algısının turizm gelişimine verdikleri destek üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür.
- Yerel halkın uzun dönem planlama algısının turizm gelişimine verdikleri destek üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.
- Yerel halkın algılanan ekonomik yararlar konusunda algısının turizm gelişimine verdikleri destek üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür.
- Yerel halkın toplum merkezli ekonomi algılarının turizm gelişimine verdikleri destek üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür.

- Yerel halkın ziyaretçi memnuniyeti sağlama algısının turizm gelişimine verdikleri üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür.
- Yerel halkın toplum katılımını maksimize etme algısının turizm gelişimine verdikleri destek üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür.

Araştırmanın birinci değişkeninin (Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu) alt boyutları ile araştırmanın üçüncü değişkeni (yerel halkın öznel iyi oluşu) üzerindeki etkiyi değerlendirmizde, yapılan regresyon analizinde aşağıdaki alt sonuçlar elde edilmiştir:

- Yerel halkın algılanan sosyal maliyetler algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür.
- Yerel halkın çevresel sürdürülebilirlik algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür.
- Yerel halkın uzun dönem planlama algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür.
- Yerel halkın algılanan ekonomik yararlar konusunda algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür.
- Yerel halkın toplum merkezli ekonomi algılarının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür.
- Yerel halkın ziyaretçi memnuniyeti sağlama algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür.
- Yerel halkın toplum katılımını maksimize etme algısının yerel halkın öznel iyi oluşları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Araştırmanın ikinci değişkeninin (Yerel halkın turizm gelişimine desteği) alt boyutları ile araştırmanın üçüncü değişkeni (yerel halkın öznel iyi oluşu) arasındaki ilişkiyi değerlendirmizde, yapılan regresyon analizinde aşağıdaki alt sonuçlar elde edilmiştir:

- Yerel halkın sürdürülebilir kalkınma algısının yerel halkın öznel iyi oluş üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür.
- Yerel halkın turizm destinasyonu algısının yerel halkın öznel iyi oluşu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda bazı önerilerde bulunulmuştur:

Öznel iyi oluş dışında yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumunu etkileyen ve turizmin gelişmesine destek olan başka değişkenlerin de olduğu anlaşılmaktadır (Baş,

2021). Bu değişkenler (yerel halkın topluluğa bağlılığı, toplumsal endişesi, ekonomik durumu, Kaynak Kullanımı, destinasyon yaşam seyri gibi), yerel halkın turizme yönelik olan tutumlarını destekleyebilir (Mancı, 2022). Bu nedenle bölgede turizm faaliyetlerinin yürütülmesinde, yerel halkın öznel iyi oluşu kadar diğer değişkenler konusunda da hassas davranılması faydalı olabilir.

Bir topluluğun doğal çevresini korumaya ve yaşam standartlarını iyileştirmeye yönelik olan faaliyetler, yerel halkın öznel iyi oluş düzeyini arttıracaktır. Yerel sakinler doğal kaynaklara ne kadar bağlı olursa, çevrenin faydalarını o kadar olumlu göreceklerdir. Dolayısıyla yerel halkın turizmin sürdürülebilir gelişimine destek olacağı söylenebilmektedir. Bu nedenle bu toplumda yaşayan ve doğal çevreyi korumayı amaçlayan bireyleri içeren projeler geliştirilmelidir

Katılımcılara sunulan anketler, bireyin fikrini tam olarak yansıtamadığından ve kendisine sunulan ifadeler ile sınırlı kaldığından dolayı, gelecekte yapılacak araştırmalarda, anket tekniği yerine görüşme tekniğinin kullanılması daha detaylı sonuçlara ve bireyin tüm fikirlerine ulaşılması konusunda daha yararlı olabilir.

Araştırmada Mardin'deki yaşayan yerel halkın tutumlarını incelenmiştir. Farklı araştırmalarda Mardin'e bağlı ilçelerdeki (Midyat ilçesi gibi) yerel halkın tutumları ele alınabilir ve ortaya çıkan bulgular üzerinde karşılaştırma araştırmalar yapılabilir. Sosyal maliyet boyutuna gelen olumlu yanıtlar diğer boyutlara göre düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu nedeninin ortaya çıkarılmasına ve sosyal maliyetlerin en aza indirilmesine yönelik neler yapılması gerektiği hususunda çalışmalar yapılabilir. Bu araştırma sürdürülebilir turizm üzerinde yürütülmüştür. Sürdürülebilir turizm dışında herhangi bir alternatif turizm türü üzerinde yürütülebilir ve ortaya çıkan sonuçlar ile karşılaştırma çalışmalar yapılabilir.

Araştırma belli sınırlar içerisinde gerçekleşmiştir. Gelecekte yapılacak araştırmaların farklı zaman, yer ve farklı değişkenler çerçevesinde yürütülmesi ilgili alan yazının gelişmesine ve konunun daha iyi anlaşılmasına önemli katkılar sunabilir. Bu araştırma sadece bir paydaş (yerel halk) üzerinde yürütülmüştür. Turizm faaliyetlerinden etkilenen veya turizm faaliyetlerini etkileyen farklı paydaşlar ile (yerel yönetim, turizm acenteleri, araştırma merkezleri, konaklama tesisleri ve turistler gibi) birtakım çalışmalar geliştirilebileceği düşünülmüştür. Bu nedenle, araştırmanın varmış olduğu sonuçların, gelecekte yapılacak olan çalışmalar için yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akçay, İ. (2006). Farklı ülkelerde okul öncesi öğrencilerine yönelik çevre eğitimi. Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Akova, O. (2006), "Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma", *Akademik İncelemeler Dergisi*, C:2, No:1, ss.1-34.
- Akyürek, E. (2019). İnsan kaynakları uygulamalarının çalışan öznel İyi oluşuna Etkisini İncelemeye yönelik Bir araştırma. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Alaeddinoğlu, F. (2008), "Sivas Kentinde Halkın Turiste ve Turizme Bakışı", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:5, Sayı:2.
- Alpar, R. (2010). Spor, sağlık ve eğitim bilimlerinde uygulamalı istatistik ve geçerlilik-güvenirlilik. (1.Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Amerta, I. M. S. (2017). Community Based Tourism Development. *International Journal of Social Sciences and Humanities (IJSSH)*, 1(3), 97-107.
- Amerta, I. M. S., Sara, I. M., &Bagiada, K. (2018). Sustainable tourism development. *International Research Journal of Management, IT and Social Sciences*, 5(2), 248-254.
- Andrews, F. M. ve Robinson, J. P. (1991). Measures of person and social psychological attitudes (ss. 61-114). San Diego: Academic Press.
- Andriotis, K. ve Vaughan, D.R. (2003). "Urban Residents' Attitudes Towards Tourism Development: The Case of Crete", *Journal of Travel Research*, C: 42, No: 2, ss.172-185.
- Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 19(4), 665-690.
- Ari, D. (2022). Mardin/Elbeğendi köyünün (Kafro köyü) kültürel miras turizmi kapsamında ele alınması ve turist davranışının incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Batman Üniversitesi Batman.
- Arslan, Y. (2005). Erdek ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), 29-53.
- ATAMAN, D., & Özgür, Ö. Z. E. R. (2020). Mardin yerel halkının turizm algısının turizmi destekleme niyeti üzerindeki etkisi. *Journal of Hospitality and Tourism Issues*, 2(2), 203-215.
- Atsız, O. (2021). Az Gelişmiş Bir Destinasyonda Yerel Halkın Turizme Yönelik Desteği: Yozgat Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 32, Sayı 2.
- Avcıkurt, C. (2015). Turizm sosyolojisi: genel ve yapısal yaklaşım, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aydın, S., Emdroğlu, K., Özel, O., Unsal, S., "Mardin; Aşiret-Cemaat-Devlet", İstanbul 2001, s.1

- Bahar, O. (2006). Turizm sektörünün Türkiye'nin ekonomik büyümesi üzerindeki etkisi: VAR analizi yaklaşımı. Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 13(2), 137-150.
- Baldan, C., & Seçkin, E. (2020). Örut Altı Tarımında Sosyal ve Coğrafi Yakınlığın Bilgi Yayılımı Üzerindeki Etkisi: Kumluca Örneği.
- Baltacı, F. (2020). Turizmin sürdürülebilir gelişiminde yerel halkın davranışsal rolü, çevresel tutumu ve verdiği destek arasındaki ilişki: Alanya örneği. *Journal of Economy Culture and Society*.
- Baş, B. (2021). Yerel halkın turizm algısının turizme verilen desteğe etkisinin belirlenmesi: TR21 Bölgesi örneği. Yüksek lisans tezi, Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli.
- Bayezit, D. (2003). Turizm sektöründe ikinci (yazlık) konutların Türkiye ekonomisindeki etkilerinin istatistiksel analizi. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Bayram, N. (2016). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Amos Uygulamaları. Ezgi Kitabevi. Bursa.
- Beder, N. (2019). Psikolojik iyi oluşun iş tatminine etkisinde örgütsel özdeşleşmenin aracı rolü: İstanbul ili serbest muhasebeci mali müşavirler üzerinde bir araştırma. Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Bedük, T. (2019). Sürdürülebilir turizm kapsamında Edirne ve yerel halkın tutumu. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Ben-Zur, H. (2003). Happy adolescents: The link between subjective wellbeing, internal resources and parental factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(2), 67-79.
- Berber, Ş. (2003). Sosyal değişme katalizörü olarak turizm ve etkileri. Selçuk Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 205-221.
- Berksoy, F. (2023). Sağlık turizminin gelişmesinde sağlık turizmi seyahat acentelerinin rolü ve önemi. Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Biçici, F. (2013). Datça Yerel Halkının Sürdürülebilir Turizm Gelişimine ve Turizm İşletmelerine Yönelik Tutumları. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi/Journal of Travel and Hospitality Management* 10 (1), 19-36.
- Blaikie, N. (2003). Analyzing quantitative data. London: Sage Publications.
- Boğan, E. ve Sarışık, M. (2016). Yerel Halkın Turizm Faaliyetine Yönelik Görüş ve Algılamalarının Belirlenmesi Üzerine Alanya'da Bir Araştırma. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12, 325-342.
- Brickman, P., & Campbell, D. T. (1971). Hedonic relativism and planning the good science. In. MH Appley (Ed.), *Adaptation level theory: A symposium* (pp. 287-302).
- Buss, D. M. (2000). The evolution of happiness. *American Psychologist*, 55, 15-23
- Buzlukçu, C. (2020). Yerel halkın yer kimliği, topluluğa bağlılığı, sürdürülebilir turizm tutumu, turizmin gelişimini destekleme tutumu ve yaşam memnuniyeti ilişkisi. Doktora tezi. Balıkesir üniversitesi. Balıkesir.
- Büyükoztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Akademi. Ankara.124-126

- Büyükuysal, M, Öz, İ. (2016). Çoklu Doğrusal Bağntı Varlığında En Küçük Karelere Alternatif Yaklaşım: Ridge Regresyon. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*2016; 6(2): 110-114
- Carmichael, B. A. (2000), "A Matrix Model for Resident Attitudes and Behaviors in A Rapidly Changing Tourist Area", *Tourism Management*, C: 21, No: 6, ss. 601- 611.
- Cavlak, F., & Toprak, L. (2021). Yeniçağa İlçesinin Sürdürülebilir Turizme Açılmasında Yerel Halkın Tutumu. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 14–25.
- Choi, H. S. C., ve Sirakaya, E. (2005). Measuring residents' attitude toward sustainable tourism: Development of sustainable tourism attitude scale. *Journal of travelresearch*, 43(4), 380-394.
- Civelek, A. (2010). Turizmin sosyal yapıya ve sosyal değişmeye etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 13(1-2), 331-350.
- Cohce, S (2008), Türk Hakimiyetine Geçti Döneminde Mardin ve Çevresi. Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu, Mardin
- Cooke, K. (1982). Guidelines for socially appropriate tourism development in British Columbia. *Journal of travel research*, 21(1), 22-28.
- Cramer, D. (2003). Advanced quantitative data analysis. Philadelphia: Open university press, Maidenhead.
- Csikszentmihalyi, M. (1999). If we are so rich, why aren't we happy?. *American psychologist*, 54(10), 821.
- Çalışkan, U. (2003). Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çarkçı, A. (2008). Ulusal Kalkınma İçin Yerel Teklifler. *Şehir Yayınları: İstanbul*.
- Çatkoğlu, M. E. (2006). Kurum kültürü, motivasyon ve iş memnuniyetine etki eden faktörlerin karşılaştırmalı analizi. Doktora tezi, Adnan Menderes Üniversitesi. Aydın.
- Çeken, H. (2016). Turizm Ekonomisi. Ankara: Detay Yayıncılık
- Çetin, İ., ÜZÜMCÜ, T. P., & Orhan, İ. Ç. Ö. Z. (2017). Kırsal Alanlarda Sürdürülebilir Kırsal Turizm ve Kocaeli-Kandıra Kırsal Turizm Gelişimi Modeli. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 137-156.
- Çiçek,D. (2017). Bir Kalkınma Modeli Olarak Sakin Şehirlerde Yerel Halkın Turizm Desteği: Ege- Marmara Bölgesi Örneği. Doktora Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Eskişehir.
- Çiçek, D. Ve Sarı,Y. (2018). Yerel Halkın Turizme Olan Desteği: Türkiye'deki Sakin Şehirler Üzerine Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 29, Sayı 2.
- Çoğalmış. İ (2019). Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Algılarının Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi Tutumları Üzerine Etkisi: Ayder Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli.
- Çokluk, Ö.; Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve Lisrel uygulamaları. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Çolak, E. (2017). Muğla Halkının Turizm Olgusuna ve Turizm Etkilerine Bakış Açılarını Anlamaya Yönelik Bir Alan Araştırması. Doktora tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Muğla.
- Çolak, O. (2009). Turistik ürün çeşitlendirme kapsamında kırsal turizm ve kırsal turizm işletmeciliği: Şirince örneği. Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Dağlı, Z. (2018). Sürdürülebilir Turizmin Gelişimine Yönelik Yerel Halkın Tutumlarını İncelemeye İlişkin Bir Araştırma: Akçakoca Destinasyonu. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15 (3), 603-619
- Darıcı, B. (2015), "Sürdürülebilir Kalkınma, Yavaş Şehir (Cittaslow) Anlayışı; Rasyonel İnsan'ın (Homo Economicus) Yeniden Sorgulanması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C: 8, No:40, ss. 641-647.
- Demir, A (2022). Kişiliğin Turizm Gelişimini Destekleme Üzerindeki Etkisinde Duygusal Dayanışmanın Aracılık Rolü: Mardin'de Bir Araştırma. Tezli Yüksek tezi, Şırnak Üniversitesi, Şırnak.
- Diener, E. (1984). Subjective wellbeing. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.
- Diener, E. (1996). Most people are happy. *Psychological Science*, 7(3), 181-185.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American psychologist*, 55(1), 34.
- Diener, E. (2009). The science of wellbeing: The collected work of Diener. *Social Indicators Research Series 37*.
- Diener, E. ve Tov, W. (2009). Well-being on planet earth. *Psychological Topics*, 18(2), 213-219.
- Diener, E., Lucas, R. E. ve Oishi, S. (2002). Subjective wellbeing: The science of happiness and life satisfaction. In Snyder, C. R. ve Lopez, S. J. (Eds.), *The handbook of positive psychology* (pp. 63-73). New York: *Oxford University Press*.
- Diener, E., Suh, M. E., Lucas, E. R. ve Smith, H. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302
- Doğan, H. Z. (2004). Turizmin sosyo-kültürel temelleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Duran, E. (2009). Sürdürülebilir turizm kapsamında toplumsal ve kültürel kimliğin korunması: Gökçeada örneği. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Duran, E.; Özkul, E., (2012). "Residents' Attitudes Toward Tourism Development: A Structural Model Via Akcakoca Sample", *Journal of Human Sciences*, 9(2), 500- 520.
- Ekici, R., & Çizel, B. (2014). Yerel halkın turizm gelişimi desteğine ilişkin tutumlarının destinasyonların gelişme düzeylerine göre farklılıkları. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11(3).
- Enmons, R. A., & McCullough, M. E. (2003). Counting blessings versus burdens: An experimental investigation of gratitude and subjective well-being in daily life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(2), 377-389.
- Ersoy, H. (2017). Turizmin Gelişiminin Yerel Halk Üzerine Sosyo-Kültürel Etkileri: Manavgat Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir.

- Faulkner, B. ve Tideswell, C. (1997). A frame work form onitoring community impacts of tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 5(1), 3-28.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117-140.
- Firebaugh, G., & Beck, F. D. (1994). Does economic growth benefit the masses? Growth, dependence, and welfare in the third world. *American Sociological Review*, 631-653.
- Fordyce, M. W. (1977). Development of a program to increase personal happiness. *Journal of counseling psychology*, 24(6), 511.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal Of Marketing Research*, 39-50.
- Franzoni, S. (2015). Measuring the sustainability performance of the tourism sector. *Tourism Management Perspectives*, 16, 22-27.
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Boyutlarla Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma. *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences* .Vol :3,197-2015 .
- Geng-qingchi, C. Cai, R ve Li, Y. (2017). Factors influencing residents' subjective well-being at World Heritage Sites. *Journal of Tourism Management* 63 , 209e222.
- Getz, D. (1994), "Residents' Attitudes Towards Tourism: A Longitudinal Study in Spey Valley, Scotland", *Tourism Management*, C:15, No: 4, ss. 247-258.
- Goodland, R. (1995). The Consept of Environmental Sustainability, *Annual Review of Ecology and Systematic*, S.26, ss. 1-24.
- Goulet, D. (1992). Development: creator and destroyer of values. *World development*, 20(3), 467-475.
- Gunn, C. A., 1988, *Tourism Planning*, Second Edition, Taylor & Francis, New York.
- Güner, A. N. (2016). Duygusal zekâ'nın örgütsel vatandaşlık davranışına etkisi. Yüksek lisans tezi, Hitit Üniversitesi, Çorum.
- Gürbüz, Z. (2022). TRB1 bölgesinde yaşayan yerel halk algısıyla turizmin etkilerinin yaşam kalitesi ile ilişkisi.
- Güzel, F. Ö. (2007). Türkiye imajının geliştirilmesinde profesyonel turist rehberlerinin rolü (Alman turistler üzerine bir araştırma. Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Hair, J. F.; Black W.; Babin, B.; ve Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7. Baskı). New Jersey: Pearson Prentice-Hall
- Hall, C. M. (1994). *Tourism and Politics: Policy, Power and Place*. John Wiley and Sons, Chichester.
- Himmetoğlu, A. (1989), "Turizmin Barışçıl Sonuçlarının Sosyo-Kültürel Analizi", Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yılığ 1987, Ankara.
- Hjalager, A. M. (2015). Turizmi Değiştiren 100 Yenilik. Çev. Ozan Güler, Gürkan Akdağ, A. Celil Çakıcı, Sercan Benli), *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 290-317.

- Ingham, P. W. (1993). Localized hedgehog activity controls spatial limits of wingless transcription in the *Drosophila* embryo. *Nature*, 366(6455), 560-562.
- Iroegbu, H. E. N. R. Y., & Chen, J. S. (2001). Urban residents' reaction toward tourism development: do subgroups exist?. *Tourism Analysis*, 6(2), 155-161.
- Ivlevs, A. (2016). Happy hosts? International tourist arrivals and residents' subjective well-being in Europe. *Journal of Travel Research*, 0047287516662353.
- Kapteyn, A., Lee, J., Tassot, C., Vonkova, H., & Zamarro, G. (2015). Dimensions of subjective well-being. *Social Indicators Research*, 123(3), 625e660.
- Karadeniz, C. (2015). Çağdaş müze ve kültürel çeşitlilik: Arkeoloji müzesi uzmanlarının kültürel çeşitliliğe ilişkin yaklaşımlarının değerlendirilmesi.
- Karagöz, R. (2016). *SPSS ve AMOS 23 Uygulamalı İstatiksel Analizler*. Nobel Yayıncılık. Ankara.
- Kavak, M. (2015). Edremit Körfezi kuzey kıyılarında yerel halkın ekoturizme yönelik bilinç ve algısı ve tutumları. Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(1), 11-29.
- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma. *Karamanoğlu Mehmet bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(1), 11-29.
- Kervankıran, İ. (2014). Beypazarı/Ankara örneğinde turizmin ekonomik, toplumsal ve çevresel etkilerine yerel halkın yaklaşımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014(31), 133-153.
- Kilic, S. (2016). Cronbach's alpha reliability coefficient. *Psychiatry and Behavioral Sciences*, 6(1), 47.
- Kim, K. (2002). The effects of tourism impacts upon quality of life of residents in the community. Doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University, Virginia.
- Koçak, F., & Balcı, V. (2010). Doğada yapılan sportif etkinliklerde çevresel sürdürülebilirlik. *Ankara Üniversitesi Çevre bilimleri Dergisi*, 2(2), 213-222.
- Koçoğlu, C. M., Saraç, Ö. ve Batman, O. (2020). Safranbolu'da Sürdürülebilir Turizm Gelişmesine Yönelik Yerel Halkın Tutumları, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 202-219.
- Koçoğlu, C. M., Saraç, Ö., & Batman, O. (2020). Safranbolu'da sürdürülebilir turizm gelişmesine yönelik yerel halkın tutumları. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*.
- Kodaş, D. (2013). Yerli Ziyaretçilerin Yerel Yiyecek Tüketim Gdülelerinin Belirlenmesi: Beypazarı Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Kodaş, D. (2020). Gastronomi deneyimi, gastronomi motivasyonu, destinasyon tatmini ve destinasyon marka denkliği ilişkisi: Gaziantep örneği. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Kodaş, D., Öztürk, E., & Deniz, S. (2021). Turizmin etkilerine yönelik yerel halkın algıları, turizm gelişim desteği ve yaşam tatmini ilişkisi: Mardin odaklı bir araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 2613-2629.

- Korkmaz, S. (1990), "Turizmin Ekonomik ve Sosyal Etkileri", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt:46, ss.392-417.
- Kozak, N., Kozak, Akoğlan M. ve Kozak, M. (2015). Genel Turizm: İlkeler Kavramlar (Yenilenmiş 18. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozma, A., & Stones, M. J. (1980). The measurement of happiness: Development of the Memorial University of New foundland Scale of Happiness (MUNSH). *Journal of gerontology*, 35(6), 906-912.
- Kuter, N., & Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 9(2), 146-156.
- Kye-Sung Chon. (1990). The role of destination image in tourism: A review and discussion. *The Tourist Review*, 45(2), 2-9.
- Larsen, J. T., McGraw, A. P., & Cacioppo, J. T. (2001). Can people feel happy and sad at the same time? *Journal of personality and social psychology*, 81(4), 684.
- Littig, B., & Griessler, E. (2005). Social sustainability: a catchword between political pragmatism and social theory. *International journal of sustainable development*, 8(1-2), 65-79.
- Lorcu, F. (2020). *Örneklerle Veri Analizi SPSS Uygulamalı*. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Lucas, R. E., Diener, E. ve Suh, E. (1996). Discriminant validity of well-being measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(3), 616-628.
- Lykken, D., & Tellegen, A. (1996). Happiness is a stochastic phenomenon. *Psychological science*, 7(3), 186-189.
- Mancı, A. R. (2022). Yer İmajı ve Yer Bağlılığının, Yerel Halkın Algıladığı Değer ve Turizm Gelişimine İlişkin Desteği Üzerindeki Etkisi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 19(3), 381-398.
- Mansuroğlu, S., 2006, Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği, Akdeniz Üniv. *Ziraat Fakültesi Dergisi*, Sayı:19, Antalya.
- Mason, P. (2003). *Tourism Impacts, Planning and Management*. London: ButterworthHeinmannPress.
- Maviş, F., Ahipaşaoğlu, H. S., & Kozak, N. (2002). Genel turizm bilgisi. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Moldan, B., Janoušková, S., & Hák, T. (2012). How to understand and measure environmental sustainability: Indicators and targets. *Ecological indicators*, 17, 4-13.
- Morelli, J. (2011). Environmental sustainability: A definition for environmental professionals. *Journal of environmental sustainability*, 1(1), 2.
- Muresan, I. C., Oroian, C. F., Harun, R., Arion, F. H., Porutiu, A., Chiciudean, G. O., ... & Lile, R. (2016). Local residents' attitude toward sustainable rural tourism development. *Sustainability*, 8(1), 100.
- Myers, D. ve Diener, E. (1995). Who is happy?. *Psychological Science*, 6(1), 10-19. Nationalindex. *American Psychologist*, 55(1), 34-43.
- Neslihan, D. A. L., & Baysan, S. (2007). Kuşadası'nda kıyı kullanımını ve turizmin mekânsal etkileri konusunda yerel halkın tutumları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 16(1-2), 69-85.

- Nicholas, L. N., Thapa, B., & Ko, Y. J. (2009). Residents' perspective of a world heritage site: The Pitons Management Area, St. Lucia. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 390e412.
- Noyan, S, (1950) *Mardin Dilinin Monografisi*, Bizim büro basım evi, Ankara
- Obradović, S., Stojanović, V., Knežević, S. M., & Milić, D. (2022). The importance of local community attitudes for sustainable tourism in protected areas: The case of Tikvara Nature Park, *Serbia. Eastern European Countryside*, 28(1), 127-153.
- Oğuz, Ç. A. M., & Çelik, C. (2022). Aşırı Turizm Kapsamında Turistlere Yönelik Olumsuz İfadeler, Yapılan Eylemler ve Bunların Turizme Yansımalarının Değerlendirilmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 66-84.
- Okumuşoğlu, O. (2015). Sınıf tekrarı yapan ve yapmayan lise öğrencilerinin benlik saygıları ve öznel iyi oluşlarının; akademik tükenmişliği, kontrol odağı, eğitim stresleri açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Mevlâna Üniversitesi, Konya.
- Orhan, A. (2010). Yerel değerlerin turizm ürününe dönüştürülmesinde" coğrafi işaretlerin" Kullanımı: İzmit pişmaniyesi örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 243-254.
- Özaltın Türker, G. Türker, A. (2014). Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyonu Örneği. *Electronic Journal of Vocational Colleges*.
- Özdemir, M, A. (2011). Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 24, S. 1-25 İstanbul*.
- Özdemir, M. (1998) Turizme Fiske Tasları, *Anatolia Dergisi Yay.*, Eylül-Aralık, 9: 5-7, Ankara.
- Özkan, S. (2017). Özgün (authentic) liderliğin duygusal örgütsel bağlılık üzerindeki etkisinde işyerindeki esenlik, kolektif yeterlik ve kurumsal itibar değişkenlerinin rolü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gebze Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Palys, T. S., & Little, B. R. (1983). Perceived life satisfaction and the organization of personal project systems. *Journal of Personality and social Psychology*, 44(6), 1221.
- Raykov, T. (1998). Coefficient alpha and composite reliability with interrelated nonhomogeneous items. *Applied psychological measurement*, 22(4), 375-385.
- Rızaoğlu, B., & Biçici, F. (2011). Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik tutumları: Datça Örneği. 12. Ulusal Turizm Kongresi: 12. Ulusal Turizm Kongresi, 78.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141-166.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.
- Ryff, C. D. ve Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719-727.

- Ryff, C. D. ve Singer, B. H. (2008). Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological. *Journal of Happiness Studies*, 9, 13-39.
- Ryff, C. D., Magee, J. W., Kling, C. K. ve Wing, H. E. (1999). Forging macro-microlinkages in the study of psychological well-being. In Ryff, C. D. ve Magee, J. W. (Eds.), *The self and society in aging processes* (pp. 247-278). New York: Springer Publishing Company.
- Saruhan, Ş. C., & Özdemirci, A. (2011). *Bilim, felsefe ve metodoloji: araştırmada yöntem problemi-SPSS uygulamalı*. Beta.
- Satıcı, S. A. (2016). Üniversite öğrencilerinin affetme, intikam, sosyal bağlılık ve öznel iyi oluşları: Farklı yapısal modellerin denenmesi üzerine bir araştırma. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Schwarz, N., & Clore, G. L. (1983). Mood, misattribution, and judgments of well-being: Informative and directive functions of affective states. *Journal of personality and social psychology*, 45(3), 513.
- Scorsolini Comin, F., Fontaine, A. M. G. V., Koller, S. H. ve Santos, M. A. (2012). From authentic happiness to well-being: The flourishing of positive psychology. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 26(4), 663-670.
- Sekhar, N. U. (2003). Local people's attitudes towards conservation and wildlife tourism around Sariska Tiger Reserve, India. *Journal of environmental Management*, 69(4), 339-347.
- Servet, G. Ü. N. (2016). Aktif İstihdam Siyasetinin Gelişimi Açısından İşsizlik Sigortasının Dönüşümü. *Çalışma ve Toplum*, 3(50), 1295-1320.
- Sezgin, M. ve Ünüvar, Ş. (2011). *Yavaş Şehir; Sürdürülebilirlik ve Şehir Pazarlaması Ekseninde*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Shamilli, A. (2017). Azerbaycan vergi sisteminin analizi ve Türkiye'de uygulanan servet vergilerinin Azerbaycan vergi sisteminde uygulama olanaklarının değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sirakaya, E., Teye, V., & Sönmez, S. (2002). Understanding residents' support for tourism development in the central region of Ghana. *Journal of travel research*, 41(1), 57-67.
- Sumbas, E. (2020). Ergenlerin, genç yetişkinlerin ve orta yetişkinlerin kardeş ilişkilerinin incelenmesi. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Şahin, G. N. (2011). Üniversite öğrencilerinin kendini açma, öznel iyi oluş ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması. Doktora tezi, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şentürk, B. (2019). Edremit ilçesi yerel halkının turizm gelişimine yönelik algısı. Doktor tezi. Aydın Adnan menderes üniversitesi. Sosyal bilimler enstitüsü, Aydın.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2011). *Using multivariate statistics*. (6.Baskı). Boston: Pearson.
- Taş, S. (2012). Trabzon ve ekoturizm: yerli ziyaretçilerin yöreyi değerlendirmesine yönelik bir araştırma. Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Tekeli, H. (1992) Türk Turizminin Felsefi Sorunları, Öneriler. III. Ulusal Turizm Kongresi, Kuşadası Belediyesi Yayınları, 5, İzmir.

- Theodori, G. L. (2000). Levels of analysis and conceptual clarification in community attachment and satisfaction research: Connections to community development. *Community Development Society. Journal*, 31(1), 35-58.
- Toprak, L. (2015). Mardin’de Halkın Turizm Algısı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt:14 Sayı:54 (201-218).
- Toramanlı, A. (2014). Spor turizminde olimpiyat oyunları ve spor turizminin gelişimine katkıları. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuna, M. (2007). Turizm, Çevre ve Toplum (İkinci baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tuzgöl Dost, M. (2004). Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tuzgöl Dost, M. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumlarının bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 132-143.
- Uğur, A. G., ve Özgener, Ş. (2015). Sürdürülebilir turizm, yerel değerler ile turist tatmini arasındaki yapısal ilişkilerin incelenmesi: Bütünleşik bir yaklaşım. Yüksek lisans tezi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Ural, A., Kılıç, İ., (2011) Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Usal, A., ve Kuşlivan, Z. (2000). *Davranış Bilimleri*. Barış Yayınları, İzmir.
- Uslu, A. Alagöz, G. ve Güneş, E. (2020) Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizme Yönelik Tutumu: Fethiye Örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi* Cilt:5 No:2.
- Usta, K. M. (2005). İnanç turizmi potansiyeli açısından İznik’in değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi. Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Uşak, E. C. (2021). Hüzün turizmi kapsamında turistlerin kültürlerarası duyarlılık gelişmelerinin davranış niyetine etkisi: Gelibolu örneği. Yüksek lisans tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Vatan, A. (2010). Turizm işletmelerinde inovasyon: İstanbul'daki 5 yıldızlı konaklama işletmelerinde bir araştırma. Yüksek lisans tezi, Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Weimar, D., & Rocha, C. M. (2019). Does distance matter? Geographical distance and domestic support for mega sports events. *Journal of Sports Economics*, 20(2), 286-313.
- Williams, S. (2002). *Tourism geography*. London: Routledge.
- World Travel and Tourism Council (2017). The Economic Impact Of Travel and Tourism March 2017. <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impactresearch/countries-2017/world2017.pdf> adresinden 12.06.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Yahyaoglu, R. (2013). Yaşlanma ve zaman algısı. Yüksek lisans tezi, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yalçın, S. (2019). Genç yetişkin spor insanların saldırganlık düzeylerinin algılanan sosyal destek ve öznel iyi oluş açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Gelişim Üniversitesi, İstanbul

- Yaşar, K. (2015). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile psikolojik sağlık ve affetme düzeyleri arasındaki ilişki. Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Yetim, Ü. (2001). Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yıldız, F. Ö. (2019). Kırsal Mimaride Koruma Sorunları-Mardin Alımlı Köyü Örneği. Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, Z. Onhan, M, E ve Güneş, İ (2018). Turizm Sektörünün Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme: İlk Çağdan 19. Yüzyıla. İlkçağlardan. Modern Döneme Tarihten İzler. Berikan Yayınevi Kültür. ANKARA.
- Yıldız,T.(2021).Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşunu etkileyen faktörlerin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi, Karabük.
- Zevit, G. (2019). Sürdürülebilir Turizm-Sürdürülebilir Peyzaj İlişkisinin Araştırılması: İstanbul-Polonez köy Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Bartın.

EKLER

EK 1 Araştırmada Kullanılan Anket Formu

Sayın katılımcı;

İlginize sunulan bu anket, bir yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır. Bu tez çalışmasının amacı, yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu, turizm gelişimine desteği ve öznel iyi oluş ilişkisini ortaya koymaktır. Vereceğiniz yanıtlar kesinlikle gizli tutulacak olup bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacaktır. Bilgiler, sadece araştırma ile ilgili analizlerde kullanılacak olup talebiniz doğrultusunda araştırma sonuçları size gönderilecektir. Sektöre ve bilime sağlayacağınız katkılar için şimdiden teşekkür ederiz.

Yüksek Lisans Öğrencisi Ali TAYBA
Mardin Artuklu Üniversitesi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Betül KODAŞ
Mardin Artuklu Üniversitesi

Lütfen, aşağıdaki ifadelere ilişkin düşüncenizi yansıtan en uygun seçeneği işaretleyiniz. Her ifadeyi dikkatli bir şekilde okuyarak, katılım düzeyinize göre '1' Kesinlikle Katılmıyorum, '2' Katılmıyorum, '3' Kısmen Katılıyorum/Kısmen Katılmıyorum, '4' Katılıyorum ve '5' Kesinlikle Katılıyorum şeklinde hiçbir soruyu boş bırakmadan işaretleyiniz.

	İfadeler	1	2	3	4	5
1	Toplumun çevresi şimdi ve gelecek için korunmalıdır.	1	2	3	4	5
2	Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve doğa korunmalıdır.	1	2	3	4	5
3	Turizm gelişiminin çevresel koruma çabalarını güçlendirmesi gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
4	Turizm toplumsal çevreyi korumalıdır.	1	2	3	4	5
5	Turizmin Mardin doğal ve kültürel çevresi ile uyumlu bir şekilde geliştirilmesi gerekir.	1	2	3	4	5
6	Uygun turizm gelişimi yabani ve doğal yaşam alanlarının her zaman korunmasını gerektirir.	1	2	3	4	5
7	Turizm Gelişimi, turizmde payı olan tüm taraflar arasında pozitif çevre ahlakını teşvik etmelidir.	1	2	3	4	5
8	Turizm gelişiminin olumsuz etkilerini azaltmak için düzenleyici çevre standartlarına ihtiyaç vardır.	1	2	3	4	5
9	Turizmin gelecek nesiller için çevreyi iyileştirmesi gerektiğine inanıyorum.	1	2	3	4	5
10	Başarılı bir turizm yönetiminin gelişmiş planlama stratejisi gerektirdiğine inanıyorum	1	2	3	4	5
11	Turizmin gelişmesini planlarken uzun vadeli bir bakış açısına sahip olmamız	1	2	3	4	5

	gerektiğine inanıyorum					
12	Turizm endüstrisi gelecek için plan yapılmalıdır.	1	2	3	4	5
13	Turizmi seviyorum çünkü toplumumuza yeni bir gelir getiriyor.	1	2	3	4	5
14	Turizmin Mardin toplumuna güçlü bir ekonomik katkı sağladığına inanıyorum.	1	2	3	4	5
15	Turizm, Mardin yerel yönetimi için önemli vergi gelirleri yaratır.	1	2	3	4	5
16	Turizmin ekonomimiz için iyi olduğuna inanıyorum.	1	2	3	4	5
17	Turizm, yerel ürünlerimiz için yeni pazarlar yaratır.	1	2	3	4	5
18	Turizm yerel ekonomiyi çeşitlendirir.	1	2	3	4	5
19	Turizm, Mardin toplumundaki diğer endüstrilere fayda sağlar.	1	2	3	4	5
20	Turizm endüstrisi, gelecek ziyaretçiler için kaliteli turizm deneyimleri sağlamalıdır	1	2	3	4	5
21	Mardin'deki turizm işletmelerinin ziyaretçi ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğu vardır.	1	2	3	4	5
22	Topluluk çekiciliği, ziyaretçiler için ekolojik "çekiciliğin" temel bir unsurudur.	1	2	3	4	5
23	Mardin'deki turizm işletmeleri ziyaretçi memnuniyetini izlemelidir.	1	2	3	4	5
24	Bireylerin özgeçmişlerine bakılmaksızın içinde bulunduğum toplumdaki herkes turizm kararlarına dahil edilmelidir	1	2	3	4	5
25	Turizm ile ilgili kararlara toplumdaki herkesin tam katılımı, turizmin başarılı bir şekilde geliştirilmesi için bir zorunluluktur.	1	2	3	4	5
26	Turizmin geliştiricilerinin kararlarının topluluktaki herkesi kapsamaması sorun değildir.	1	2	3	4	5
27	Turizm endüstrisi tüm Mardin'deki topluluk sakinlerinin değerlerini benimsemelidir.	1	2	3	4	5
28	Topluluğumdaki turistler yaşam kalitemi bozuyor.	1	2	3	4	5
29	Mardin'deki turizm nedeniyle yaşam kalitem kötüleşti.	1	2	3	4	5
30	Mardin'deki turizm nedeniyle sık sık rahatsız oluyorum.	1	2	3	4	5
31	Topluluğa ait rekreasyon kaynakları turistler tarafından aşırı kullanılmaktadır.	1	2	3	4	5
32	Turizmin gelişmesi nedeniyle içinde bulunduğum topluluk aşırı kalabalıklaştı.	1	2	3	4	5
33	Mardin yerel turizm işletmelerinde kendimi rahat hissetmiyorum veya hoş karşılanmıyorum	1	2	3	4	5
34	Turizm çok hızlı bir şekilde büyüyor.	1	2	3	4	5
35	Toplumumdaki çevrenin kalitesinin turizm nedeniyle kötüleştiğine inanıyorum.	1	2	3	4	5
36	Turizm endüstrisi, mal ve hizmetlerinin en az yarısını yerel toplumdan sağlanmalıdır.	1	2	3	4	5
37	Mardin'deki turizm işletmeleri çalışanlarının en az yarısını yerel toplumdan sağlamalıdır.	1	2	3	4	5
38	Turizm endüstrisi toplumun gelişmesine yönelik fonlara katkıda bulunmalıdır.	1	2	3	4	5
39	Turizmin gelişimini yönetmek için planlar geliştirmek önemlidir.	1	2	3	4	5
40	Uzun vadeli planlama, olumsuz çevresel etkileri azaltacaktır.	1	2	3	4	5
41	Yerel yetkililerin turizmin gelişimini desteklediğini kabul ediyorum.	1	2	3	4	5
42	Yeni çevre koruma önlemleri geliştirilmelidir.	1	2	3	4	5
43	Mardin'deki turizm sürdürülebilir bir faaliyettir.	1	2	3	4	5
44	Mardin'deki yeni turizm tesislerini/olanaklarını destekliyorum.	1	2	3	4	5
45	İçinde yaşadığım toplum/yer daha turistik bir destinasyon haline gelmelidir.	1	2	3	4	5
46	Turizmi destekliyorum ve toplumumun önemli bir parçası olmasını istiyorum.	1	2	3	4	5
47	Çoğu yönden hayatım idealime yakın.	1	2	3	4	5
48	Hayatımın koşulları mükemmel.	1	2	3	4	5
49	Ben hayatımdan memnunum.	1	2	3	4	5
50	Şimdiye kadar hayatta istediğim önemli şeyleri elde ettim.	1	2	3	4	5
51	Hayatımı baştan yaşayabilseydim, neredeyse hiçbir şeyi değiştirmezdim.	1	2	3	4	5
52	Mutlusunuz	1	2	3	4	5
53	Aktifsiniz	1	2	3	4	5
54	Heyecanlısınız	1	2	3	4	5

55	Heveslisiniz	1	2	3	4	5
56	Neşe dolusunuz	1	2	3	4	5

Cinsiyetiniz: Kadın Erkek

Yaşınız: .....

Eğitim durumunuz (en son mezun olduğunuz okul)

İlk okul Orta okul Lise Ön lisans Lisans Lisansüstü

Mesleğiniz:

Turizmle ilgili Turizm dışı

KATILIMINIZ VE DESTEĞİNİZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM

EK 2 Etik Kurul Raporu Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 02/03/2023-87281

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-79906804-050.06.04-87281
Konu : Etik Kurulu Kararı (24.02.2023 tarih ve
2023/2-21 sayılı)

02/03/2023

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Betül KODAŞ

İlgi : 30/01/2023 tarihli dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ile "*Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Tutumu, Turizm Gelişimine Desteği ve Öznel İyi Oluş İlişkisi (Mardin Örneği)*" araştırma çalışmanın etik açıdan değerlendirilmesi istenmektedir.

Söz konusu çalışmanın Üniversitemiz Etik Kurulunca yapılan değerlendirme sonucunda; 24.02.2023 tarihli 2023/2-21 sayılı kararı alınmıştır.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Serhat HARMAN
Etik Kurulu Başkanı

Ek:Etik Kurulu Kararı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

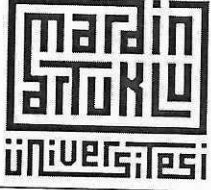
Belge Doğrulama Kodu :BSL4FE0ZV4 Pın Kodu :40172

Belge Takip Adresi :
https://ebys.artuklu.edu.tr/enVision/Validate_Doc.aspx?eD=BSL4FE0ZV4&eS=87281

Adres:Diyarbakır Yolu Üzeri Devlet Hastanesi Yanı PK.47200 Artuklu/ Mardin
Telefon:+90 482 213 40 02 Faks:+90 482 213 40 04
e-Posta:etikkurulu@artuklu.edu.tr Web:http://www.artuklu.edu.tr

Bilgi için: Şeyma Kaymak
Unvanı: Raportör

ÜNİVERSİTE BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN
ETİĞİ KURULU KARARI

Dok. No: MAU-FRM-01-
KARARLAR/02

İlk Düz. Tar.: 02/01/2020

Rev. No/Tar.:
00/...

Sayfa: 1/1

OTURUM YILI	OTURUM SAYISI	OTURUM TARİHİ	OTURUM SAATİ
2023	2	24.02.2023	13:30

Üniversitemiz Etik Kurulu, Prof. Dr. Serhat HARMAN'ın Başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

GÜNDEM 21:

Üniversitemiz Turizm Fakültesi Konaklama İşletmeciliği Bölümü öğretim üyelerinden Dr. Öğr. Üyesi Betül KODAŞ'ın 30.01.2023 tarihli ilgi dilekçe ile sorumlu araştırmacısı olduğu "*Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Tutumu, Turizm Gelişimine Desteği ve Öznel İyi Oluş İlişkisi (Mardin Örneği)*" başlıklı tanımlayıcı araştırmanın etik açıdan değerlendirmesi,

KARAR 21:

Kurulumuzca yapılan değerlendirme sonucu; Üniversitemiz Turizm Fakültesi Konaklama İşletmeciliği Bölümü öğretim üyelerinden Dr. Öğr. Üyesi Betül KODAŞ'ın 30.01.2023 tarihli ilgi dilekçe ile sorumlu araştırmacısı olduğu "*Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Tutumu, Turizm Gelişimine Desteği ve Öznel İyi Oluş İlişkisi (Mardin Örneği)*" başlıklı çalışmasının etik açıdan değerlendirilerek uygun olduğu görüş ve kanaatine oy birliği ile karar verilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Ali TAYBA
Yabancı Dili	Arapça, inglizce
Orcid Numarası	
Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası	
Lise	Gmam edebiyat lisesi . Lazkiye .Suriye
Lisans	Mardin Artuklu üniveristesi. Konaklama işletmeciliği
Yüksek Lisans	Mardin Artuklu üniveristesi. Turizm rehberliği
Mesleki Deneyim	Mardin eğitim ve araştırma hastanesi. Tercüman
Akademik Çalışmalar	1. 2.